

X

A White Paper

J.B. Lindqvist

”Ståhl påpekar att han anser det möjligt att makarna Palmes och Märten Palmes telefoner kan ha varit avlyssnade genom medverkan av Televerkets personal.”

Ledningsgruppens möte 1986-05-25.

”Vincent Lange påminner om att (maskat) hade någon kontakt inom Televerket som hjälpte honom att komma in på f d hustruns linje.”

Ledningsgruppens möte 1986-05-27.

Inledning

Följande genomgång är ingen lösning på Palmemordet. Det är heller inte en teori om hur mordet gått till och vem som höll i vapnet. Det är en sammanlänkning av en rad indicier kring mordet som de framträder i ett maskat material. Indicier som pekar i en viss riktning *när man inte gått till botten med dem*.

Tanken har varit att försöka kartlägga lite av det sammanhang som den senaste spaningsledningen försökte utreda parallellt med Stig Engström. Bakgrunden var att spaningsledningen runt 2017 hade börjat göra konkreta utredningsinsatser i militära kretsar och det spår man brukar kalla för *övningsscenario*.

När resultatet av Krister Peterssons utredning lades fram i början av juni 2020 fanns dock ingen redogörelse för hur man hade tänkt kring övningsscenario och varför man tidigare ansett detta vara relevant i mordutredningen. För många av oss som intresserat oss för utredningen genom åren kändes det på något sätt som om spaningsledningen (och för den delen även Thomas Pettersson) hade börjat i rätt ände men landat i fel person. När materialet sedan släpptes och man kunde följa de utredningsinsatser som gjorts blev det tydligt att spaningsledningen försökt, men aldrig lyckats koppla Stig Engström till något militärt eller paramilitärt nätverk. Men i stället för att behålla sammanhanget och släppa Engström så valde alltså spaningsledningen en annan väg, man tonade ner de militära kopplingarna och lät Engström ta en större plats.

Det man inte berättade på presskonferensen var att man kunde ha gjort tvärt om eftersom man parallellt med Engström länge följt ett annat spår. Det spåret handlade om en grupp militärer som deltagit i en övning på Gotland dagarna innan mordet. Framför allt tycks man ha intresserat sig för en liten hemvärnsgrupp på 3 personer som genomfört en utbildning i samband med Gotlandsövningen. I denna grupp fanns också den person, en löjtnant, som verkar ha varit Palmegruppens huvudspår vid sidan av Engström. En löjtnant som i Granskningskommissionens rapport går under beteckningen X.

Det fanns tidigt en rad omständigheter kring X och den grupp han tillhörde som redan 1987 gjorde honom intressant i utredningen. Omständigheter som liksom de som fanns kring Engström aldrig utreddes ordentligt vilket gjorde att ärendet kom att läggas åt sidan på svaga grunder. Det gjorde att uppslaget blev liggande i nästan 30 år innan Palmegruppen 2016, i samband med en återfunnen ljudinspelning, åter kom att plocka upp ärendet och börja nysta i gruppens förehavanden på mordkvällen.

Jag skall försöka visa vad det är som gjort X intressant i utredningen. Hur man tänker sig att hans koppling till mordplatsen ser ut och hur detta spår hade kunnat öppna upp nya framkomliga vägar i utredningen om man valt att återvända till det när man inte kom vidare med Engström. Det visar sig nämligen att X, precis som Engström, farit ovarsamt fram med sanningen kring sina förehavanden vid tiden för mordet vilket skapar frågor kring hans alibi.

I

Misstankarnas grund

”Vad sysslar specialförband med? Jo de slår ut viktiga saker i infrastrukturen, teleförbindelser, elförbindelser, viktiga broar kanske, och kanske mördar de piloter (..) och ledare på olika poster.”

Bengt Gustafsson. Överbefälhavare 1986-1994.

”När den hemliga – även för de andra i Militärledningen – organisationen skulle öva bestämde den ju själv.”

Bengt Gustafsson. Överbefälhavare 1986-1994.

En utbildad attentatsman och bildandet av särskilda befälsgrupper

Innan vi går in på misstankarna mot löjtnant X så är det viktigt att ge en kort bakgrund till det sammanhang som gör att Palmegruppen får upp ögonen just för honom. För att förstå varför det sammanhanget är intressant måste man börja med frågan om vilken sorts person mördaren kan tänkas vara. En vattendelare när det gäller mordet på Olof Palme har länge varit frågan om mordet är utfört av en professionell gärningsman eller inte (det finns tecken som pekar i båda riktningarna). Tyvärr har det inte alltid varit klart vad man avsett när man talat om en professionell mördare i anslutning till mordet och mordhandlingen. Frågan man behöver ställa sig är, professionell på vilket sätt? Genom någon form av utbildning eller på grund erfarenhet? Eller både och? Frågan är viktig eftersom den pekar mot den organisation eller grupp där mördaren kan tänkas höra hemma. Frågan hänger också intimt samman med tanken på att mordet varit en konspiration och att det utförts med avsikt att få bort Olof Palme mot bakgrund av den kontroversiella politiska person han var och att man i den strävan rekryterat eller använt sig av en person som skulle kunna förverkliga det målet. Här finns två huvudriktningar. Den ena är att mordet utförts av en ideologiskt motiverad person, med fanatiska drag, som har sitt ursprung i någon terrororganisation eller någon politiskt extrem grupp t.ex. Ustasja, PKK eller EAP. Den andra riktningen är att mordet utförts av en person knuten till någon av de västliga eller östliga säkerhetstjänsterna.

I det första fallet anses det ofta finnas ett starkt behov att ta på sig gärningen därför att man vill väcka uppmärksamhet kring en viss fråga eller politisk kamp och här tänker man sig vanligtvis att mördaren främst tillägnat sig sin kompetens via erfarenheter av att ha deltagit i aktioner utförda av den politiskt extrema gruppen. I det andra fallet, där det snarare finns ett behov av att dölja inblandning i brottet och där mördaren kan tänkas ha en koppling till en säkerhetstjänst, tänker man sig istället att mördaren troligen tillägnat sig huvuddelen av sina kunskaper via någon form av utbildning.

När det gäller mordet på Olof Palme har många av de som förespråkat att mordet är någon form av konspiration och att det utförts av en professionell gärningsman lutat åt att det snarare handlat om en gärningsman med koppling till någon säkerhetsorganisation än till någon extrem politisk gruppering. I de flesta fall har man kommit till den slutsatsen genom en analys av själva mordhandlingen, mördarens beteende, förutsättningarna som rådde kring Palme på mordkvällen, tidigare politiska mord, eller genom en analys av platsen där mordet inträffar. Vi kommer att återkomma till några av dessa frågor i detalj senare.

De som kommit till slutsatsen att gärningsmannen är en utbildad mördare med någon typ av säkerhetsbakgrund har tyvärr ofta nöjt sig med att konstatera just detta och de har sällan kunnat (eller velat) utveckla sina argument. Pressar man dem på var man i så fall skall leta för att hitta en sådan gärningsman har det ofta slutat i att de lite svepande pekat ut olika organisationer, myndigheter eller nätverk som har en betydande del av sina verksamheter dold under någon form av sekretess som ansvariga för mordet och sedan tagit för givet att det i dessa organisationer också finns personer som utbildats för att planera och utföra mord på ledande politiker. Tanken att dessa organisationer rymmer en sådan kompetens är naturligtvis intressant men det har nästan aldrig lett till några mer omfattande ansträngningar för att ta det

resonemanget vidare. Jag tror att denna ovilja (eller oförmåga) att söka vidare är en av anledningarna till att vi idag saknar större sammanhållna teorier med koppling till svenska personer med militär säkerhetsbakgrund. På ett sätt är det konstigt eftersom ett enkelt sätt att komma vidare i en sådan undersökning hade varit att ställa frågan vilka personer det är som får utbildning i att planera och utföra attentat mot höga politiska ledare och om sådana utbildningar genomfördes även i Sverige vid tiden för mordet? Hade man ställt den frågan hade man snabbt kunnat konstatera att det svenska försvaret både utbildade och övade några av sina mest kvalificerade officerare i att planera och utföra mord på höga militära och politiska ledare under den senare delen av det kalla kriget.

De personer som fick en sådan utbildning brukar man i modernt militärt språkbruk kalla för *operatörer* och de är i sin tur starkt förknippade med militära specialförband. Lite förenklat kan man säga att ett specialförband är en grupp handplockade officerare (ofta med grundutbildning i något jägarförband) som är speciellt uttagna och tränade för att lösa särskilda uppgifter som andra förband eller grupper inte klarar av. Exempel på utländska specialförband är amerikanska ”gröna baskrarna”, brittiska SAS och sovjetiska Spetsnaz. Enligt Marcus Mohlin, docent vid Försvarshögskolan, så har operatörer i specialförband traditionellt två uppgifter. Den ena är *okonventionell krigföring* och den andra är *direkta uppgifter*. Okonventionell krigföring handlar om att via utbildning ge ett stöd till en stat, gerilla eller motståndsrörelse och de direkta uppgifterna handlar bl.a. om att genomföra sabotage, kidnappningar och lönnmord¹. I länder med en utvecklad specialförbandsstruktur är det framför allt personer ur dessa förband som utbildas och tränas i att begå attentat mot personer i det militära och politiska ledarskiktet. Dessa operatörer kan sedan lånas ut och användas av t.ex. militär underrättelsetjänst för olika uppdrag på hemmaplan eller utomlands beroende på hur landets lagstiftning ser ut. När det gäller de utländska specialförbanden har dessa nästan alltid används vid operationer utomlands och i de konflikthärdar där dessa länder varit inblandade. Specialförbanden har då ofta fått till uppgift att lokalisera och likvidera ledare inom olika gerillagrupper eller motståndsrörelser eller kidnappa personer som sitter inne med viktig information om dessa grupperns planerade aktiviteter. Sådana kidnappningsaktioner brukar falla under det man kallar ”särskild underrättelseinhämtning”.

Kommer man till slutsatsen att mordet på Olof Palme utförts av en utbildad attentatsman så är det troligt att denna person i så fall genomgått en utbildning vid något specialförband. Den personen kan sedan antingen vara verksam i förbandet eller rekryterats till den militära eller polisiära underrättelse- eller säkerhetstjänsten. Operatörer som rekryterats från förbanden och som arbetar för den militära eller polisiära underrättelse- eller säkerhetstjänsten men under civil täckmantel brukar ibland beskrivas som ”hemliga agenter” men är i allt väsentligt underrättelseofficerare med en viss operativ specialkompetens.

Hade man alltså ställt följdfrågan var personer med militär eller polisiär säkerhetsbakgrund utbildats i attentat och lönnmord så hade man tidigt kunnat ringa in de personer som skulle kunna vara kandidater till att ha utfört mordet om man letat efter en *utbildad* gärningsman.

¹ Marcus Mohlins redogörelse för specialförbandens uppgifter finns att lyssna på i podden: *I krig och fred*. Avsnitt 11, Specialförband. Programmet ger en enkel ingång i, och översikt över olika specialförband och deras historia. <https://podtail.se/podcast/i-krig-och-fred/avsnitt-11-specialforband/>.

Men istället för att ställa den frågan, och stanna på hemmaplan, så har många av de journalister och privatutredare som haft sådana misstankar istället dragit slutsatsen att mordet i så fall troligen utförts i samarbete med någon utländsk säkerhetstjänst t.ex. CIA eller BOSS. Jag tror att man hamnat i denna något förhastade slutsats p.g.a. att det vid tiden för mordet officiellt inte fanns några svenska specialförband och att man därmed dragit slutsatsen att kompetensen, i alla fall i något avseende, måste ha kommit utifrån och att gärningsmannen (om han varit svensk) inte huvudsakligen varit utbildad och tränad för att agera på svensk mark utan att han flugits in för att den inhemska förmågan saknades vid tiden för mordet. Den slutsatsen har gjort att fokus ofta landat på personer med svensk militär säkerhetsbakgrund som verkat utomlands och som genomfört aktioner på utländsk mark i samarbete med andra länders säkerhetstjänster. Ett sådant exempel är Bertil Wedin².

Att Sverige, vid tiden för mordet, officiellt saknade heltidsanställda operatörer och att de första svenska specialförbanden bildades först i början av 1990-talet med formandet av Särskilda skyddsgruppen (SSG) och senare Särskilda inhämtningsgruppen (SIG) gör inte att Sverige vid tiden för mordet saknade militär personal som var särskilt utbildade och tränade för att begå attentat och lönnmord i operationer på svensk mark. Redan i början av 80-talet växte ett behov fram att sätta samman särskilda befälsgrupper som kunde möta hotet från andra länders specialförband. Det var främst hotet från det sovjetiska specialförbandet Spetsnaz och behovet av att skydda viktiga personer i militärledningen mot attentat från Spetsnazgrupper som gjorde att man i början av 80-talet började utveckla och sätta samman, enheter som tränades för olika kvalificerade uppgifter och där skyddet av staber och höga militära ledare var en av dem. Sånär står det i en historik över de svenska specialförbandens tillkomst:

*”Under det kalla kriget var de högsta militära cheferna generellt dåligt skyddade. Det var först under 1980-talet som frågan överhuvudtaget uppmärksammades.”*³

De officerare som utbildades inom dessa befälsgrupper blev föregångarna till operatörerna i dagens specialförband. Framför allt var det vid K3 och Fallskärmsjägarskolan i Karlsborg som man satte samman och utbildade sådana enheter. Den befälsgrupp som skulle få huvudansvaret att skydda olika nyckelpersoner i staber och militärledning och som senare skulle utvecklas till att bli SSG var en befälsgrupp vid K3 som kom att gå under benämningen *Jägarbefälsgruppen* och som var aktiv vid tiden för mordet. Jägarbefälsgruppen hade precis som specialenheter inom polisen särskilt framtagna utrustning för de uppgifter de var satta att lösa. De stod också under ständig beredskap och skulle med kort varsel kunna sättas in var som helst i landet och ingick därför som en del i den numera nedlagda Riksbataljonen.

Jägarbefälsgruppen var så nära man kan komma ett specialförband utan att ha heltidsanställda soldater, men gruppen var bara en av många högt kvalificerade specialenheter som sattes

² Bertil Wedin har dykt upp i flera olika sammanhang som har med Palmemordet att göra. Främst har det handlat om hans kopplingar till Sydafrika och aktioner utförda av den sydafrikanska säkerhetstjänsten. Se bl.a. Striptease, *Sydafrikaspåret*: <https://www.youtube.com/watch?v=NRy3LmITxeU>. Wedin finns även intervjuad i Jan Stocklassas bok, *Stieg Larssons arkiv: Nyckeln till Palmemordet* och i dokumentärserien, *Den stora mörkläggningen*.

³ *Från Savolaxbrigaden till Särskilda skyddsgruppen: svenska specialoperationer och specialförband från medeltiden till 1995* av: Eriksson, Fredrik, Ericson Wolke, Lars, Åselius, Gunnar. Nordic Academic Press (2022).

samman under 80-talet. Vid Fallskärmsjägarskolan experimenterade man under hela 80- och 90-talen med olika befälsgrupper där en del kom att sattas samman i fallskärmsjägarbefälspatruller. Senare skulle dessa experiment leda till bildandet av FJS insatskompani (FJS IK) vilket så småningom skulle utvecklas till det andra svenska specialförbandet SIG. Det fanns även avknoppningar från dessa och befälsgrupper som bildades inom andra försvarsgrenar men de grupper som skulle få störst inflytande på specialförbandsorganisationen i Sverige var befälsgrupper med ursprung i jägarutbildningarna i Karlsborg.

Sekretessen kring dessa befälsgrupper har genom åren varit omfattande, särskilt när det gällt de grupper som hade till uppgift att hantera hotet från sovjetiska specialförband och därför är kunskapen om dem fortfarande bristfällig. Vad man kan säga är dock att det redan under tidigt 80-tal börjar utkristallisera sig en delvis unik svensk specialförbandsstruktur med centrum i Karlsborg⁴ och där stort fokus kom att ligga på bekämpningen av det sovjetiska sabotageförbandet Spetsnaz. Antisabotageverksamheten är i Sverige under början av 1980-talet starkt sammankopplad med ambitionen att lägga grunden för de första renodlade svenska specialförbanden. Så här står det i historiken över de svenska specialförbanden:

”En viktig uppgift som hamnade på gruppen (jägarbefälsgruppen) var nämligen att skydda försvarets högsta ledning mot angrepp från spetsnaz i ett skymningsläge.”⁵

Vid en första anblick kan den ”personskyddsorganisation” som byggdes upp under 80-talet och som mynnade ut i formerandet av bl.a. Jägarbefälsgruppen verka helt okontroversiell, men i själva verket hade dessa grupper också förmågan att verka offensivt och begå både attentat och lönnmord precis som de mer kända utländska specialförbanden. Begreppet ”skyddsgrupp” eller ”antisabotagegrupp” fungerade på många sätt som en täckmantel för de offensiva förmågor dessa grupper också hade. Att skyddsgrupper har dessa dubbla förmågor har att göra med att ett av huvuddragen i militära utbildningar i Sverige är att utbilda soldater för det man kallar för ett *flexibelt försvar*. Sådär står det t.ex. på Wikipedia om arméns värnpliktiga antisabotageförband, militärpolisjägarerna:

”Som de flesta svenska soldater har militärpolisjägarerna en utbildning för ett flexibelt försvar och kan därför även genomföra stridsspaning och sabotage mot samma mål som de är satta att skydda”.⁶

Den flexibla utbildningen innebär alltså att officerare inom de tidiga befälsgrupperna som hade till uppgift att skydda militärledningen också hade förmågan att utföra attentat och lönnmord i ”direkta aktioner” mot samma mål som de var satta att skydda. En av tankarna med den flexibla utbildningen var att man snabbt skulle kunna växla mellan offensiva och defensiva uppgifter beroende på hur konflikten utvecklades. De offensiva stridstekniker som de tidiga befälsgrupperna också var experter på var dessutom samma stridstekniker som

⁴ a.a.

⁵ a.a.

⁶ <https://sv.wikipedia.org/wiki/Milit%C3%A4rpolisj%C3%A4garerna> . Se även: *Svensk militär taktik - Doktrin och utveckling under 1900-talet*. Av Magnus Petersson (2012). Boken beskriver utvecklingen av svensk militär taktik under 1900-talet, inklusive hur "Flexibelt försvar" har använts i olika situationer.

användes inom motståndsrörelser. Därför kunde befälsgruppernas offensiva förmågor också utnyttjas om invasionen och ockupationen av Sverige inte kunde slås tillbaka och kriget tvingades över i en ny fas.

I en händelse av en fientlig ockupation skulle det svenska försvaret ställa om från försvar av terräng till ett mer lågintensivt gerillakrig, det man brukar kalla för *det fria kriget*, där just riktade attentat mot t.ex. politiker, kollaboratörer eller höga militärer ingår som centrala delar i störstriden mot ockupationsmakten. En sådan övergång till ett annat stridsätt ansågs vid den här tiden i längden oundvikligt och därför hade man redan upprättat en hemlig motståndsrörelse i Sverige som också kontinuerligt tränades i dessa stridstekniker bl.a. med stöd från officerare som hade fått utbildning av brittiska specialförband och MI6 (SOE)⁷. I dessa utbildningsprogram fick man lära sig hur man planerade och genomförde attentat, inklusive hur man valde ut ett mål, utförde rekognoscering och hur man undgick upptäckt. De som gått dessa utbildningar kunde sedan själva överta och fortsätta utbildningarna på hemmaplan, t.ex. av utvald militär personal, hemvärnsgrupper eller hemliga nätverk. De som ansvarade för utbildningen av den militära delen av den hemliga motståndsrörelsen var bl.a. de tidiga operatörerna ur de befälsgrupper som bildades under det 80-talet. Dessa officerare hade även till uppgift att ta tag i bildandet och träningen av nya motståndsgupper under en ockupation och därför krävdes att dessa befäl också var skickliga instruktörer och utbildare⁸.

Sammanfattningsvis kan man säga att attentat och lönnmord ingår som ett led både när man försöker skydda sig mot en invasion eller statskupp i ett skymningsläge, och när man själv försöker genomföra en statskupp eller störa en ockupationsmakt när det fria kriget utbrytit. Att ha en attentatsförmåga ingår därför som en del av det svenska kuppförsvaret och antisabotageskyddet men också som ett väsentligt inslag i den störstrid som den hemliga motståndsrörelsen tränades på.

Hemliga övningar och specialiserade B-styrkor

De tidiga befälsgrupperna som hade ansvar för skyddet av militärledningen vid ett överraskande anfall från sovjetiska Spetsnazförband kunde dock inte agera ensamma och var därför tvungna att samordna sin verksamhet med andra grupper ur polisen och Säkerhetspolisen som hade liknande uppgifter. Säkerhetspolisen, som hade till uppgift att skydda viktiga politiska ledare vid ett kuppförslag, hade därför ett tätt utbyte och samarbete med de delar av Försvarmakten där ansvaret för det militära personskyddet låg. Sånär står det i en historik över de svenska specialförbandens tillkomst:

⁷ Se, *Special Operations Executive: A New Instrument of War* av Mark Seaman (2006). I boken finns beskrivningar av SOE:s roll i att utbilda motståndsmän och deras träning på sabotage och attentat under andra världskriget. Se även: *The Secret War: Spies, Ciphers, and Guerrillas, 1939-1945* av Max Hastings (2015). Boken är en omfattande historisk undersökning av hemlig krigföring under andra världskriget, inklusive träning av motståndsmän på sabotage och attentat.

⁸ Under arbetet med boken *Rättsskandalen Olof Palme*, intervjuade Gunnar Wall en person som arbetade tillsammans med X och som ingick i X befälsgrupp. Han berättade att fallskärmsjägareutbildade befäl hade till uppgift att ta tag i utbildningen av motståndsmän och bildandet av nya motståndsgupper under en ockupation. Han svarade dock undvikande när det gällde frågan om sådana grupper utbildades redan i fredstid. Vi vet dock från annat håll att detta gjordes som ett led i uppbyggnaden av det svenska Stay behind-nätverket och som vi kommer att se finns det anledning att tro att X och den grupp han tillhörde var direkt involverad i sådana utbildningar och skapandet av hemliga motståndsgupper.

*”Anti-diversionsförbanden skulle kunna mobiliseras före ett krigsutbrott och verka i hela landet. Genom eldöverfall skulle de försvåra och fördröja diversionsförbandens operationer och i princip lösa samma stridsuppgifter som jägarförband. De skulle också vara utbildade för att samverka med polisen.”*⁹

För att denna samordning mellan Försvarmakten och polisen skulle fungera och bli effektiv krävdes att antisabotageverksamheten övades realistiskt i de områden där man ansåg det troligt att sovjetiska sabotageförband och attentatsgrupper skulle komma att sättas in. Vid ett *strategiskt anfall* (som ett kupp försök från sovjetiska specialförband kallas vid den här tiden) antog man att Spetsnazförband skulle sättas in direkt mot den politiska och militära ledningen i Stockholm. Av den anledningen genomförde Försvarmakten och Säkerhetspolisen ett stort antal hemliga kupp- och kupp försvarsövningar i Stockholm under 80-talet. Detta hemliga kuppövningsprogram är fortfarande till stora delar höljt i dunkel men det man vet är att Säkerhetspolisen och Försvarmakten planerade dessa övningar tillsammans och att de ofta handlade om extremt realistiska simuleringar som låg nära verkligheten och som omgärdades av sträng sekretess. Det har sipprat ut väldigt lite om dessa övningar och därför vet vi i stort sett ingenting om dem annat än att kupp försvaret ansågs högprioriterat och att det övades regelbundet. I utredningen kring löjtnant X kommer det dock att visa sig att dessa övningar också haft tydliga inslag av attentat och likvideringar och att man övat direkt på personer i deras vardag och på verkliga skyddsobjekt.¹⁰

Att det skisserades på övningsscenario där inte bara militära nyckelpersoner var måltavlor utan där även regeringsföreträdare ingick bekräftas bl.a. av ett förhör som görs med en polischef i januari 1991 och som finns redovisat i Granskningskommissionens rapport. Han berättar att han innan mordet arbetat med försvarets beredskapsplanering kring regeringskansliet och att han i den rollen fått till uppgift att skissera på ett scenario som inbegrep att statsministern mördades. Polischefen berättar att uppdraget aldrig slutfördes eftersom mordet kom emellan och att planeringen och scenariot i efterhand upplevdes som olustigt och att materialet sedan förstördes¹¹.

Eftersom försvaret av nyckelpersoner ansågs väsentligt för möjligheterna att behålla försvarsförmågan efter ett inledande angrepp¹² så tillät Försvarmakten också en omfattande specialisering av de grupper som skulle agera B-styrkor vid kuppövningarna. Dessa grupper kom att träna upp speciella förmågor att angripa de personer som hade nyckelroller i försvaret av Sverige. Konsekvensen av detta blev att de grupper som specialiserade sig på att agera som sovjetiska specialförband under kupp- eller sabotageövningar oundvikligen också blev experter på att planera, rekognosera och utföra attentat mot höga politiker och militärer på

⁹ *Från Savolaxbrigaden till Särskilda skyddsgruppen: svenska specialoperationer och specialförband från medeltiden till 1995* av: Eriksson, Fredrik, Ericson Wolke, Lars, Åselius, Gunnar.

¹⁰ Om att övningarna var inriktade på att söka upp och ta sig nära verkliga personer i deras vardag, se: Justitiedepartementet (1999). Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme (1999) Del 2 (SOU 1999:88) – Avsnittet om löjtnant X och övningen mot ÖB, samt redogörelsen för den återfunna ljudinspelningen: Minnesanteckningar från Palmegruppens möte med åklagarna (2016-11-24).

¹¹ Justitiedepartementet (1999). Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme. Del 2 (SOU 1999:88) - avsnittet som behandlar Polisman K.

¹² Sånär säger Carl Bildt om hotet mot nyckelpersoner i dokumentären *Pappa och Kalla kriget*, och vad konsekvensen hade blivit om man inte lyckats skydda dessa: *”När vi började bli rädda för hotet från olika typer av sådana här Spetsnazförband, så var det ju rätt rimligt att anta att de var inriktade på att slå ut stritspiloter och andra nyckelfunktioner, ledande befälhavare i försvaret, det är klart att slog man ut dem i ett tidigt skede så blev ju försvaret ett museiföremål rätt snabbt”*.

svensk mark. De operatörer som under 80-talet agerade som B-styrka vid skyddsövningar i Stockholm blev alltså operatörer med särskild förmåga att operera inom statskärnan och där upprätta baser och utgångsgruppera för att genomföra attentat och lönnmord på utvalda svenska nyckelpersoner. I kölvattnet av specialiseringen och den verklighetsnära övningsverksamheten, kom dessa grupper också att bygga upp en unik kunskap om hur säkerheten kring olika politiska och militära nyckelpersoner såg ut, och vilka brister som fanns kring dem.

Att B-styrkorna tränades i realistiska övningar och simuleringar i nära anslutning till verkliga skyddsobjekt under 80-talet är kontroversiellt och skulle kunna innebära stora säkerhetsrisker och därför var de personer som utförde simuleringarna högt skyddsklassade och de hade ett stort förtroendekapital hos militärledningen. Eventuella säkerhetsrisker kopplade till dessa grupper, när det gällde övningarna, ansågs vid den här tiden underordnade de man fick ut av att ha dessa högt kvalificerade grupper att mäta skyddsförmågan mot.

Att den militära övningsverksamheten i Sverige under det kalla kriget låg på gränsen och att säkerhetsaspekterna var underordnade realismen i övningarna är omvittnat, och här sticker Sverige ut även i en internationell jämförelse¹³. Det kontroversiella när det gäller just skyddsövningar kopplade till kuppförsvaret är den tydliga specialiseringen av B-styrkorna och att dessa alltså övade direkt på riktiga skyddsobjekt.

Att denna inställning gav resultat och att det var viktigt att man gav B-styrkorna fritt spelrum att planera och genomföra sina simulerade angrepp blev tydligt när Sverige på 1990-talet tog hjälp av engelsmännen för att utveckla det svenska antisabotageskyddet. Experter från Storbritannien bjöds då in för att utvärdera de svenska militärpolis-kvadronerna under en övning, utbildningsåret 1991-1992. Ett av de nedslag som briterna gjorde var att svenskarna *vid den här tidpunkten* lagt allt för stora begränsningar på fiendestyrkans möjligheter att agera och att övningarna blivit orealistiska.¹⁴

Från 80-talets början och fram till året efter mordet på Olof Palme existerade dock inga sådana restriktioner och övningarna som planerades inom antisabotageverksamheten innehöll mer verklighetsnära simuleringar än vad som var fallet efter det kalla krigets slut. Vid den här tiden gavs B-styrkornas stor frihet att agera inom ramen för övningsverksamheten och under denna period fanns också en högt specialiserad grupp av handplockade personer med ursprung i Fallskärmsjägarskolan i Karlsborg som var experter på att agera just B-styrka vid olika antisabotageövningar. Den gruppen hade tilldragit sig uppmärksamhet från militärledningen genom sin professionalism och sin förmåga att agera oförutsägbart och innovativt under de övningar man deltagit i och de hade vid ett flertal tillfällen visat att de kunde mäta sig mot den kompetens som fanns inom jägarbefälsgruppen. Gruppen hade bl.a. utmärkt sig genom att bryta sig in i hårt bevakade anläggningar och man hade unik tillgång

¹³ Se, bl.a. dokumentären: *Pappa och kalla kriget* – dokumentären ger en bild av den inställning som fanns inom Flygvapnet vad gäller realismen i övningsverksamheten. Den visar att säkerhetstänkandet kom in först efter att det kalla kriget tagit slut och att risktagandet var en medveten strategi som genomsyrade hela verksamheten. I *Rättskandalen Olof Palme* berättar en av medlemmarna i X grupp, Patrik (här kallad U), att övningarna gruppen genomförde kunde innebära stora risker och att han själv skadats allvarligt vid åtminstone ett tillfälle.

¹⁴ *Från Savolaxbrigaden till Särskilda skyddsgruppen: svenska specialoperationer och specialförband från medeltiden till 1995*

till olika transportmedel, och precis som jägarbefälsgruppen hade man utrustning speciellt framtagen av FMV för sin verksamhet. Man kom också att använda sin expertis och sina erfarenheter för att utbilda andra i hur man använder sig av olika attentatstekniker och hur man planerar och genomför likvideringar av olika nyckelpersoner samt hur man spårar upp och neutraliserar sovjetiska specialförband. En av de personer som ingick i gruppen var löjtnant X.

Intresset för löjtnant X

Att det svenska antisabotageskyddet organiserades i specialiserade befälsgrupper som också kunde ha offensiva uppgifter i ett skymningsläge eller under det fria kriget och som tränas i sina skydds- och attentatsuppgifter i realistiska simuleringar i det tilltänkta kuppområdet är en bakgrund som är helt avgörande för att man skall förstå Palmegruppens intresse för Löjtnant X.

Utan den bakgrunden blir det svårt att förstå varför Palmegruppen och Säkerhetspolisen redan 1987 engagerar sig i en löjtnant som har en anställning inom flygvapnet (F7) och som är utbildare inom ramen för det svenska hemvärdet. Att han varit på Gotland på en övning tillsammans med två andra personer ur den grupp han tillhör och att han mellanlandat i Stockholm på morddagen på väg hem till Karlsborg, och att man inte lyckats fastställa när och till vilken flygplats han sedan flugit, borde inte vara grund för något särskilt intresse i det här skedet av mordutredningen. Kopplingen till mordet och mordplatsen är lika svag för honom som för alla andra som flugit och mellanlandat på Arlanda den här dagen och som ett och ett halvt år senare inte kan belägga sina resor.

Men det är som sagt inte enbart det faktum att man inte kunnat fastställa X alibi som väcker utredarnas intresse utan det är kombinationen av X roll inom det svenska försvaret *utanför sin tjänst som bevakningschef* och svårigheten att fastställa hans alibi som väcker de frågor som får Säkerhetspolisens operativa chef P-G Näss att konstatera att: *"det finns näring i tipset"*.¹⁵

Vad denna roll innebär känner Säkerhetspolisen av allt att döma till redan innan X tas in på förhör men för oss andra som läser maskade förhörprotokoll eller Granskningskommissionens sammanfattning av uppslaget förblir det, utan bakgrundskunskaper, oklart varför X blir intressant i utredningen.

Det vi tidigt får veta är dock att X och gruppens verksamhet omgärdas av sekretess eftersom utredningen överförts till Säkerhetspolisen med motivet att det i uppslaget finns känsliga uppgifter som rör antisabotageskyddet.¹⁶ Med tanke på vad vi tidigare gått igenom så vet vi att om X är bosatt i Karlsborg, har fallskärmsjägarbakgrund, och om hans verksamhet har med antisabotageskyddet att göra så finns en möjlighet att X också är en tidig operatör inom någon av de befälsgrupper som sattes upp under 80-talet och som var föregångare till dagens

¹⁵ Justitiedepartementet (1999). Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme (1999) del 2 (SOU 1999:88) - en sammanfattning av uppslaget kring löjtnant X bl.a. med P-G Näss kommentar. Se: Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*.

¹⁶ Förhörprotokoll, D 9440-3-A, (1988-11-17). Nummer 139 i Palmemordsarkivet. Annan maskning nummer 200 i Palmemordsarkivet.

specialförband och att han därmed också utbildats för att utföra attentat mot politiska och militära ledare.

När det första tipset kommer in om honom 1987 och när han sedan förhörs så förstärks den uppfattningen. Det visar sig nämligen att X utanför sin anställning som bevakningschef också bedriver utbildning av officerare och hemvärnsgrupper och att han gör skyddstester mot försvarets personal och anläggningar. Det han berättar bekräftar bilden av att X, vid tiden för mordet, ägnar sig åt de två uppgiftsgrupper som Marcus Mohlin hävdar är utmärkande för operatörer i specialförband. Utbildning och direkta aktioner. Vad utbildningsverksamheten syftar till är till största delen maskat i de handlingar som finns intagna i uppslaget, men att döma av innehållet i den vapensats som X och gruppen bedriver utbildning på så har det att göra med likvideringar med tysta vapen. Tittar man igenom innehållet i vapensatsen är det uppenbart att vapnen i vapensatsen är framtagna för att kursdeltagarna skall få en känsla för hur olika dämpade vapen låter och eventuellt känns när man använder dem. X säger själv i sitt förhör, att det många gånger finns missuppfattningar kring hur mycket en ljuddämpare kan påverka ljudbilden och att om man vill ha ner ljudet måste man snarare sänka utgångshastigheten på kulan.¹⁷

Vapensatsen innehåller till största delen vapen med ljuddämpare, pistoler och k-pistar men även revolverar stridsknivar och ett armborst. Specialutrustning och finkalibriga vapen av det slag som utgör huvuddelen av vapensatsen har ett begränsat användningsområde inom Försvarmakten och vapnens tonvikt på ljuddämpning gör det troligt att utbildningen handlat om metoder att likvidera personer utan att dra uppmärksamhet till sig. Ljuddämpade handeldvapen har dessutom en historik av att ha använts just vid operationer och attentat på nära håll, där operatören velat dölja sin närvaro på platsen. Vi kommer att återkomma till det senare.

Att X är en tidig operatör och att gruppen bl.a. har planering och utföranden av attentat som sitt expertområde får Palmegruppen ytterligare indikationer på när man får höra om den övningsverksamhet som X och gruppen ägnat sig åt, vid sidan av den vapenutbildning man bedrivit. Man får veta att man har utfört övningar som gått ut på att ta sig nära höga militärer och bryta sig in i hårt bevakade byggnader. X berättar själv om en övning mot ÖB som inneburit att X och en kollega lurat sig in i det svenska militärhögkvarteret med hjälp av lånade polisuniformer samtidigt som man hållit samband med två personer i en bil utanför byggnaden med hjälp av walkie-talkie. Övningen har sedan avbrutits först när de befunnit sig utanför ÖB:s tjänsterum.¹⁸ Övningen har genomförts i samarbete med Rikspolisstyrelsen vilket är intressant eftersom Rikspolisstyrelsens säkerhetsavdelning var de som tillsammans med Försvarmakten var ansvariga för de hemliga övningsprogram som genomfördes under 80-talet. Mot den bakgrunden, och med tanke på sammansättningen av gruppen som genomförde simuleringen mot ÖB, är det troligt att övningen mot ÖB också var en övning inom detta hemliga övningsprogram.

¹⁷ Vapensatsens sammansättning finns att läsa om i Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*.

¹⁸ En beskrivning av övningen mot ÖB finns bl.a. att läsa om i Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme. Del 2.

I förhören med X och i de tidiga tips som kommer in om honom så framträder bilden av en exceptionellt kompetent och skicklig grupp där X inte bara beskrivs som närstridsexpert utan också omnämns som en av de skickligaste och mest kunniga personerna i landet vad gäller vapen. Gruppens höga förtroende hos försvarsledningen och dess uppenbara skicklighet att agera B-styrka (bl.a. i övningen mot ÖB) tyder på att X och gruppen också hade attentats- och likvideringsuppgifter att utföra om Sverige skulle hamna i ett skymningsläge eller om det fria kriget skulle utlysas. Gruppen verkar också ha varit flexibel och dess sammansättning verkar ha varierat med de olika operationer de utför. Det tycks dock som om gruppen utgjorts av en kärna av aktiva yrkesofficerare med fallskärmsjägarbakgrund och att ytterligare personer sedan rekryterats till gruppen utifrån. Dessa personer har varit reservofficerare, tidigare fallskärmsjägare eller personer aktiva inom hemvärnet som haft någon form av specialkompetens. De verksamma yrkesofficerarna har sedan succesivt skapat och utbildat nya mindre grupper eller celler genom att rekrytera och utbilda speciellt utvalda personer inom hemvärnet eller andra militära frivilligorganisationer, och på så sätt har nätverket av grupper kunnat växa. Sammansättningen av gruppen som genomför övningen mot ÖB pekar också mot att grupperna varit förberedda för att samverkade med polisen.

Att den här typen nätverk av grupper eller celler existerade inom Försvarsmakten och att de dessutom bedrev spaning på egen hand mot högt uppsatta personer som betraktades som säkerhetsrisker bekräftas 1999 när journalisten Lars Borgnäs intervjuar en person med militär bakgrund som under 80-talet rekryterades till en hemlig militär grupp. Sånär säger han:

*”Jag kom för ett antal år sedan in i en hemlig motståndsrörelse, tänkt att vara en sista försvarslinje om Sverige skulle bli anfallet. De personer som ingick, de skulle helst ha militär bakgrund, jägarsoldater, reservofficerare. Framförallt skulle de vara hängivna antikommunister, moraliska soldater som de kallades. Rörelsen stod hemvärnet nära och det fanns också medlemmar i polisen. Jag fick aldrig överblick över hela rörelsen. Det var det inte många som hade. Man var indelad i små grupper som skulle ha så lite kontakt med varandra som möjligt. Det fanns en hel del vapen, också sådana som var oregistrerade och inte kunde spåras. I fredstid sysslade rörelsen till exempel med att samla in information om opålitliga personer, säkerhetsrisker. Det kunde vara både spaning, övervakning och avlyssning. (...) Jag vet helt säkert att man i perioder övervakade Palme men också andra socialdemokratiska politiker som man misstänkte var opålitliga”.*¹⁹

Det Borgnäs källa berättar är alltså att dessa grupper också övervakade och kartlade personer som uppfattades som opålitliga och att man sedan lämnade den informationen vidare till Säkerhetspolisen via informella kanaler. Det olustiga är att dessa grupper också verkar ha haft till uppgift att agera mot samma personer som de övervakade om Sverige skulle inträda i ett skymningsläge eller ockuperas av främmande makt, och att en av de personer man betraktade som en säkerhetsrisk och som man bedrev övervakning mot, var Olof Palme.

Med detta som bakgrund blir det plötsligt förståeligt varför P-G Näss intresserar sig för tipset om X. Tipset gäller inte bara en löjtnant och hemvärnsutbildare utan troligen också en

¹⁹ Samtalet finns bl.a. återgivet i boken: *Konspiration Olof Palme – Mordet, politikern och hans tysta fiender* av Gunnar Wall. Bokförlaget Semic (2015).

utbildad attentatsman inom det svenska försvaret som också ingår i en hemlig befälsgrupp. En person som dessutom övat på att ta sig nära högt uppsatta nyckelpersoner. Mot den bakgrunden blir det naturligtvis intressant att försöka få en bild av vad gruppen sysslat med dagarna innan mordet.

Bildandet av SAS-grp. och övningen Gustav på Gotland

När Palmegruppen börjar titta på vad löjtnant X gjort veckan innan mordet får man veta att X och två andra medlemmar ur den grupp han tillhör varit kallade till ett utbildningsuppdrag inom ramen för en övning på Gotland. Övningen startar måndagen den 24/2 och slutar vid tolvtiden på morgndagen. De tre personer som reser till Gotland kallas i förhöret med X för en hemvärnsgrupp och inte en befälsgrupp. Anledningen till det är för att de två övriga i gruppen anslutit från en hemvärnsgrupp i Moholm som X bl.a. utbildat i anti- sabotageverksamhet. Gruppen som åker till Gotland är alltså en grupp X skapat ur hemvärdet och som han utbildat speciellt för en viss typ av operationer. En av dessa personer är en tidigare fallskärmsjägare medan den andra personen rekryterats p.g.a. sina betydande tekniska kunskaper. Det är också han som utvecklat den larm- och minanläggning som gruppen medför till Gotland tillsammans med den tidigare nämnda vapensatsen. Vi kommer att återkomma till varför det är intressant att just 3 personer ur gruppen åker till Gotland för det har delvis att göra med hur attentatsgrupper formerar sig och därmed möjligheten att förevisa hur attentatsoperationer planeras och genomförs. Men det är tydligt att gruppen som åker till Gotland också fungerar som en sorts mall för de grupper som yrkesofficerarna som kallats till övningen förväntas att bilda. Gotlandsövningen är initierad av Markförsvarsinspektören, överstelöjtnant Torsten Sellin som i ett handbrev, som finns intaget i ärendet och som finns bevarat på Krigsarkivet, beskriver avsikten med övningen.²⁰ Handbrevet gör gällande att Sellin dels vill skapa små expertgrupper inom varje flottalj som bl.a. skall ha till uppgift att agera B-styrka vid olika övningar men att bildandet av det han föreslår skall kallas SAS-grp. (Särskild anti-sabotagegrupp) också handlar om bildandet av en större högt specialiserad befälsgrupp i likhet med de grupper som formades vid FJS och K3 men som är underställd flygvapnet²¹. Denna befälsgrupp kommer att bestå av de 20-tal fallskärmsjägerutbildade befäl från olika delar av landet, som är anställda inom flygvapnet, och som är utvalda att delta i övningen på Gotland. Sellin kommer att döpa övningen till Gustav efter sin son och det kommer att bli ett namn som kommer att används på gruppen av några av dess medlemmar. Av handbrevet framgår att dessa officerare sedan skall fortsätta att utbilda ytterligare personer i sitt närområde och på så sätt få nätverket att växa. Sellin påpekar att det är viktigt att hålla kunskapen om gruppen inom en liten krets och att han har för avsikt att försöka undvika att kommunikationen mellan honom och de ansvariga kontaktpersonerna dokumenteras på det vanliga sättet, och att han därför kommer att kommunicera via handbrev. Att använda sig av handbrev är ett av de sätt som man kan runda offentlighetsprincipen i känsliga ärenden. Så här skriver t.ex. arkivrådet Evabritt Wallberg i Kungliga Krigsvetenskapsakademins handlingar och tidskrift:

²⁰ Utgående handbrev F7 (1986), Krigsarkivet Arninge. Brevet finns helt maskat i Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*.

²¹ FJS och K3 tillhör armén.

”Diariet och register blev ovärderliga verktyg för att upprätthålla möjligheten att få insyn i och överblick över verksamheten. Utan sådana hjälpmedel finns ingen verklig insyn. Ett sätt att komma undan insyn är därför att undvika att registrera handlingar. Man skriver underhandspromemorior och man skickar handbrev avsedda ”endast för mottagaren”. Dessa möjligheter har ofta utnyttjats och det naturligtvis i första hand i känsliga ärenden.”²²

Det är uppenbart att Sellin ansett att gruppens aktiviteter är känsliga, och att övningen på Gotland samlar personer som bl.a. kommer att utbildas i olika attentatstekniker veckan innan mordet är naturligtvis *i efterhand* både kontroversiellt och iögonfallande²³. Samtidigt är det svårt att tänka sig att just Gustavgruppen skulle kunna ha med mordet att göra, dels är de allra flesta som deltar i övningen där för att utbildas till experter och de är i början av sin utbildning och det är knappast troligt att dessa befäl redan efter de första utbildningstillfällena haft den kompetens som krävs för att planera och utföra ett riktigt attentat eller att de varit kandidater att delta i avancerade attentatsövningar där sekretessen är hög och där man tränar i anslutning till verkliga skyddsobjekt. Palmegruppens fokus kommer därför att flyttas från Gustavgruppen och istället koncentreras kring de tre personer som ingår i X befälsgrupp och som rest till Gotland för att hålla i delar av utbildningen. Gruppen utgör redan en välfungerande sabotageenhet sprungen ur hemvärnet och fallskärmsjägarskolan och de har både kompetens och vana att planera och genomföra operationer tillsammans.

Men det är knappast heller troligt att X och gruppen skulle ha hunnit med att planera mordet med allt vad det innebär av övervakning, avlyssning och kartläggning när de samtidigt genomför en utbildning inom ramen för en övning på Gotland. Det faktum att övningen genomförs på Gotland ger vid en första anblick även X grupp alibi för mordet, och till en början känns det en aning långsökt att Palmegruppen ens undersöker gruppen när man fått veta var de befunnit sig och vad de ägnat sig åt veckan innan mordet.

Det som motsäger resonemanget att gruppen inte kunnat ha del i mordet är att man i längre operationer eller övningssegment där man samlar och samordnar olika grupper för att utföra aktioner mot ett gemensamt mål, delar upp arbetsuppgifterna så att dessa sedan kan genomföras av olika grupper vid olika tidpunkter. Detta gäller särskilt tidsmässigt utdragna operationer eller övningar där sekretessen är hög och där grupperna är separerade från varandra av sekretesskäl. Under en sådan längre operation utför de olika grupperna endast sin del. I en längre övning som t.ex. syftar till att simulera ett attentat mot en hög militär eller politisk ledare arbetar man därför bl.a. med övervakningsgrupper som endast sysslar med informationsinhämtning och kartläggning av objektet tidigt i övningen. Dessa grupper entledigas sedan och ersätts av andra grupper som tar över och utför sin del (precis som polisens spanare arbetar innan man slår till mot en misstänkt person). De nya grupperna

²² Att undvika offentlighetsprincipen. Inträdesanförande i Kungl Krigsvetenskapsakademien, avd. V (8 december 2004) av arkivrådet Evabritta Wallberg. https://kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/051/kkrvaht_1_2005_4.pdf.

²³ I intervju med Gunnar Wall har en person ur X grupp (i boken kallad Patrik) som var på Gotland berättat att en polis var på plats på övningen för att utbilda Gustavgruppen i hur man tillverkar brevbomber. Patrik berättar att man i X grupp redan hade överlägsen kompetens på detta område och att det slutade med att polisen fick ”packa ihop och åka hem”, se *Rättsskandalen Olof Palme*. (Berättelsen visar att det fanns en bred kompetens inom gruppen vad gäller olika attentatstekniker men också att det var den här typen av verksamhet som utbildningen på Gotland delvis handlade om. Berättelsen visar också varför övningen omgärdades av så stort hemlighetsmakeri. Att poliser utbildar personer i rena terrortekniker är kontroversiellt oavsett tid och sammanhang).

använder sig då av den information som de tidigare grupperna samlat in (t.ex. om var objektet kan förväntas befinna sig vid en given tidpunkt). Med hjälp av den insamlade informationen kan man sedan förbereda baser i det förväntade attentatsområdet, anskaffa de fordon som krävs för genomförandet etc. När man talar om att militära övningar syftar till att samordna olika grupper är det bl.a. den här typen av operationer man syftar på. I sådana övningar utför attentatsgruppen endast själva attentatet. De kan då föras in i attentatsområdet sent, när information om objektets planer inhämtats och baser och utgångsgrupperingar upprättats. Attentatsgruppen befinner sig då i attentatsområdet en begränsad tid och evakueras ur området direkt efter att attentatet genomförts. En attentatsgrupp skulle i så fall kunna ha förts in i attentatsområdet utifrån landet (t.ex. från Gotland) och med den bakgrunden kan alltså X och gruppen bli intressanta trots att de inte befinner sig i Stockholm veckan innan mordet. Men om det är så att en attentatsgrupp befunnit sig på Gotland veckan innan mordet och att de medverkat i en attentatsövning i Stockholm på kvällen den 28:e så borde spaningsledningen ha sett tecken på att en mindre grupp börjat göra sig redo för detta redan på Gotland, och så verkar också ha varit fallet.

Den 8:e december 2017 förhör Palmegruppen en person som tillhörde Gustavgruppen och som befann sig på övningen på Gotland. Han har tagit kontakt med utredarna därför att han via media blivit uppmärksam på att Palmegruppen ställt frågor till MUST om kuppövningar på mordnatten. Han berättar att han inte vill figurera i något riktigt förhör eftersom han, förutom att han är polis, också är underrättelseofficer. Han berättar att Gustavgruppen inte bara övade tillsammans utan att de också hade skarpa uppgifter i fredstid som bl.a. innebar att de övervakade personer från öststater som bodde på samma hotell som svenska piloter. Det han tagit kontakt med utredarna för att berätta är något han säger att han upplevt vid tiden för mordet och som han tänkt mycket på sedan dess. Förhöret med underrättelseofficern är hårt maskat så det är svårt att veta exakt vad det är han varit med om men i en passage mellan maskningarna kan man få en glimt av vad det är han kan ha velat delge utredarna. Han berättar att mellan den 27:e och den 28:e februari, alltså dagen innan mordet så skall en grupp på 6-7 personer samlats på en plats på Gotland för att delta i ett möte. Mer än så går inte att utläsa ur handlingarna men att Palmegruppen ansett att uppgifterna är intressanta bekräftas när man två månader senare förhör ytterligare en person som ingick i Gustavgruppen men som inte var med på övningen på Gotland. Namnet på honom har man förmodligen fått av underrättelseofficern och i det förhöret får vi veta lite mer om vad det är underrättelseofficern kan ha berättat. Sådär står det:

”Stefan informeras om att (maskat) uppgett att man hade en övning på Gotland och att det var vid (maskat) och att det var en handfull deltagare med på övningen. Stefan spekulerar i att övningen kanske delades upp i ett skede och att endast en handfull deltagare åkte till (maskat).”²⁴

Det som underrättelseofficern berättat är alltså att en grupp på 6-7 personer deltagit i ett möte/övning någon stans på Gotland mellan den 27:e och 28:e februari. Vad det är underrättelseofficern mer specifikt upplevt och funderat över och som gör att han sätter detta

²⁴ Förhöret med underrättelseofficern finns i D 09440-14 och förhöret där det spekuleras i en uppdelning av övningen finns i D 09440-15 i Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*.

möte i samband med mordet går inte att utläsa ur handlingarna, men Palmegruppen verkar helt klart ha intresserat sig för den här gruppen. Om uppgifterna stämmer så ligger de också i linje med en annan uppgift som finns i utredningen och som rör ett annat möte som skall ha ägt rum i Stockholm dagen innan mordet och där ett attentat mot Palme skall ha diskuterats och där poliser skall ha deltagit.²⁵

Båda dessa möten dagen innan mordet, den 27:e februari, pekar i samma riktning och båda tipsen har dessutom kommit in oberoende av varandra och från två olika polisbefäl. Uppgifterna skulle kunna tyda på att delar av polisen i Stockholm kan ha förberett sig för att samverka med militären i en övning under mordhelgen och att en militär attentatsgrupp kan ha flugits in till övningen från Gotland. Det är inte omöjligt att denna ”utbrytargrupp” från Gotlandsövningen i så fall kan ha innehållit löjtnant X och personerna ur hans grupp med tanke på deras expertområde och tidigare aktiviteter. Mot den bakgrunden blir det naturligtvis angeläget för Palmegruppen att försöka reda ut exakt hur löjtnant X hemresa från Gotland gick till eftersom man vet att han och gruppen mellanlandat i Stockholm på morddagen.

X alibiberättelse

Innan Palmegruppen tar in X på förhör 1988 försöker man själva, pappersvägen, fastställa hur X och gruppen rest från Stockholm till södra Sverige, för att se om de har alibi för mordet. Detta misslyckas trots att man tar hjälp av ÖB:s säkerhetsavdelning och när man tar in X på förhör så är det främst alibifrågorna man vill ha svar på²⁶.

X berättar att gruppen flugit från Gotland till Stockholm någon gång vid 12.00 på fredagen. Han är sedan osäker på om de flyger vidare till Jönköping eller Trollhättan och vid vilken tid detta sker, men han kommer ihåg att det sker med civilt flyg och att de blir upphämtade av en värnpliktig soldat på flygplatsen som kör gruppmedlemmarna till deras respektive hemadresser. Sådär står det i förhöret:

”I samband med att Olof Palme mördades var gruppen på väg hem från en övning på Gotland. Man hade uttryckt sig skämtsamt att det var tur att de hade varandra som alibi. De befann sig alla tre, (maskat), X (min maskning) och (maskat) i en kronbil, körd av en värnpliktig soldat, sent på fredagkvällen i trakterna kring (maskat).”²⁷

X berättar alltså att gruppen efter att de landat i Trollhättan blir upphämtade av en kronbil. Bilresan från flygplatsen går först via Sätenäs och sedan till de två andra gruppmedlemmarnas bostäder i trakterna kring Moholm, där de också tar en längre paus innan X och den värnpliktige soldaten fortsätter till X hem i Karlsborg. X är inte helt säker på när han kommer

²⁵ Se uppgifterna om ”Södermötet”: <https://www.youtube.com/watch?v=yXfBKtxRy7M>. Samt, D-14460 (nummer 196.2 i Palmemordsarkivet). Det finns frågetecken kring delar av de uppgifter som cirkulerat kring Södermötet, där en del uppgifter är direkt felaktiga och man skall därför vara försiktig med att dra allt för långtgående slutsatser på de uppgifter som finns, men uppgifterna om mötet är intressanta i relation till övningsscenarioet och en mer grundlig genomgång av tipset om mötet vore önskvärt.

²⁶ Att man tagit hjälp av ÖB Säk står att läsa om i Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*, samt i Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme. Del 2, (SOU 1999:88).

²⁷ Passagen som citeras finns med lite olika maskning i Förhørsprotokoll, D 9440-3-A, (1988-11-17). Nummer 139 i Palmemordsarkivet och med annan maskning nummer 200 i Palmemordsarkivet.

hem men han uppskattar det till att vara mellan 00 och 01 på natten men att det kan ha varit tidigare. Han minns dock att hans fru väcker honom klockan 8 på morgonen den 1:a mars och berättar att Olof Palme blivit mördad. Detta bekräftas också av frun som däremot inte kan säga när X kom hem på natten²⁸.

Om den här berättelsen stämmer så har X alibi för mordet. Han sitter då i en bil mellan flygplatsen i Trollhättan och sitt hem när mordet sker. Palmeutredarna försöker nu kontrollera alibit genom att prata med ytterligare en person som var med på flyget hem och som befann sig på övningen på Gotland. Av allt att döma gav den personen X alibi och med detta nöjer sig Palmeutredarna, man kommer inte längre, och beslutar så småningom att lägga ärendet ad acta med motivet att X har alibi och att motiv saknas²⁹.

Men under förhöret med X kan polisen ha missat en viktig detalj som tyder på att X ljuger om gruppens alibiresa. X är den sista som släpps av och detta sker mellan 00 - 01 på morgonen den 1:a mars. Den första nyhetssändningen om mordet går ut via radio vid 01.10 på lördagmorgonen. Hur kan då gruppen ha pratat om mordet under bilfärden och skämtat om att det är tur att de har varandra som alibi när de omöjligen kan ha känt till mordet vid denna tidpunkt?

Hur har man kunnat missa detta? Det är svårt att tolka förhørsutskriften på annat sätt än att gruppen pratat om mordet i bilen, under bilresan. Förhöret är förvisso inte ett dialogförhör men Palmeutredaren som sammanfattar samtalet beskriver i just detta avsnitt X alibi och det är troligt att just denna passage varit extra viktig att få rätt eftersom det är specifikt alibit utredarna rest ner för att kontrollera. Om förhöret är rätt återgivet och ingen annan information som förklarar uttalandet finns under maskningen så är det märkligt att man inte omedelbart reagerat på motsägelserna i X berättelse. Palmeutredaren måste väl ändå haft aktuellt för sig vid vilken tid mordet skedde och när allmänheten informerades? Men polletten verkar aldrig trilla ner.

Förhørsledaren borde i så fall även ha reagerat när X berättar om hur han fick kännedom om mordet lite senare i samma förhör för det motsäger också samtalet i bilen. Sådär står det i förhöret:

”Han är helt säker att han låg och sov vid 8 tiden då hans fd fru, väcker honom och talar om att Palme är död. Han tror ej henne, går upp och får se på tv:n att Palme blivit mördad”³⁰.

Det är synd att andra utredare i Palmegruppens inte uppmärksammar motsägelserna i förhöret 1988, för kanske hade man då gått vidare och på andra vägar försökt undersöka om någon

²⁸ Om hemresan kan man läsa i Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*. Samt i tidningsartikel från Skaraborgs Läns Allehanda (1988-11-21). X berättelse om hur hemresan skall ha gått till har också bekräftats av U (Patrik) i samtal som Gunnar Wall haft med honom i relation till arbetet med boken *Rättskandalen Olof Palme*.

²⁹ Förhöret med en person i Gustavgruppen som gett stöd åt X berättelse om hemresan finns i D 9440-7 nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*. Ad acta läggningen finns b.l.a. att läsa om i Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme. Del 2.

³⁰ Citatet om att X skall ha väckts av sin fd hustru finns i Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*. Se även: Förhørsprotokoll, D 9440-06-A. (2018-02-12) Nummer 714 i arkivet. Förhör med X före detta fru.

sådan körning mellan Trollhättan och Karlsborg verkligen genomförts med en värnpliktig soldat från F7 som förare. Att få tag i bilföraren borde hur som helst ha varit en prioritet för Palmegruppen eftersom det är viktigt att få den här typen av alibi bekräftade av åtminstone en utomstående person som inte tillhör gruppen³¹. Kommentaren om att det är tur att de har varandra som alibi verkar samtidigt rymma en medvetenhet hos löjtnant X om att misstankarna mot honom och gruppen är logiska och att de har sin grund i deras specialkompetenser. Men kommentaren döljer möjligen också en oro över att den här typen av alibi knappast kommer att godtas av utredarna. Kommentaren sticker hur som helst ut och skapar tvivel kring om löjtnant X alibiberättelse verkligen stämmer med hans aktiviteter under mordnatten och som vi skall se verkar detta tvivel också ha hittat in till den senaste Palmegruppen.

Misstankar om en sekretessbelagd kuppövning.

Om vi kort sammanfattar det vi vet om gruppens verksamhet, att de övat på högt uppsatta personer inom den svenska statsmakten och att gruppen har problem att få sina alibiberättelser bekräftade av något opartiskt vittne utanför gruppen och att alibiberättelsen dessutom innehåller motsägelser, så dyker två frågor upp:

1, Kan det ha förekommit en sekretessbelagd kuppövning i Stockholm under mordnatten?

2, Kan det ha ingått en attentatsövning riktad mot Olof Palme som en del i den övningen och som gör det troligt att X och gruppen också befunnit sig runt Sveavägen på mordnatten?

De frågorna är en logisk följd av den övningsverksamhet som gruppen ägnat sig åt och den alibi-problematik som uppstått kring dem. P-G Näss besynnerliga kommentar om att det finns näring i tipset pekar i sin tur mot att det kan ha funnits kunskaper inom Säkerhetspolisen om vilka personer eller grupper inom militären som skulle kunna tänkas ha deltagit vid en sådan övning.

En skydds -eller attentatsövning på kvällen den 28:e februari skulle också kunna förklara varför mordet inträffar vid en tidpunkt när Palme saknar sitt ordinarie livvaktsskydd från Säkerhetspolisen. En del av de privatutredare som är anhängare till den här teorin har argumenterat för att livvaktsskyddet i så fall övertagits av militära förband som utbildats för att skydda militära nyckelpersoner och staber och att Palme därför kunde betraktas som ”skyddad” även under en övning på mordkvällen där hans ordinarie livvakter var frånvarande. Ett sådant resonemang hämtar näring från tidigare attentat mot politiskt kontroversiella personer som antas ha mördats av personer som varit ansvariga för deras personskydd och där skyddet på något sätt förändrats kort innan mordet. För att detta resonemang skall ha bäring på Palmemordet krävs att de grupper som övar i närheten av riktiga skyddsobjekt också medför skarp ammunition på övningarna eftersom de också kan ha verkliga skyddsfunktioner

³¹ I samband med Gunnar Walls arbete med boken *Rättskandalen Olof Palme* så gjorde vi en gemensam ansträngning att kontrollera Löjtnant X berättelse om hemresan och kunde då konstatera att varken X eller U:s version om att de hade körts av en värnpliktig soldat från F7 gick att belägga. Utredningen visade snarare på att någon sådan resa knappast ägt rum, men att någon som skulle höras av Palmegruppen försökt att skaffa sig ett alibi från den enda person som hade tjänst vid körcentralen under mordhelgen. Utredningen och turerna kring bilresan finns att läsa om i *Rättskandalen Olof Palme - mordet, syndabocken och hemligheterna*. Bokförlaget Semic (2023).

att utföra när det ordinarie livvaktsskyddet inte är på plats. Vi kommer att återkomma till det resonemanget för det finns tecken som tyder på att det faktiskt kan ha förhållit sig på det sättet när det gäller just X grupp och att gruppen faktiskt kan ha medfört skarp ammunition när de övade i anslutning till verkliga skyddsobjekt.

Det Krister Peterssons spaningsgrupp undersöker med början 2017 är vad man i Palmemordssammanhang brukar kalla för *övningsscenario* och det är vid sidan av polisspåret, mötesscenariot, Sydafrikaspåret och Skandiamannen en av de mer diskuterade "skolbildningarna" när det gäller mordet på Olof Palme.³² Teorin finns också i många olika varianter. Lite förenklat kan man säga att övningsscenario bygger på tanken att en grupp personer utnyttjat en militärövning för att genomföra ett riktigt mord. Grunden för denna tanke har delvis sitt ursprung i militärhistorien, där övningar historiskt använts som täckmantlar för riktiga militära angrepp³³ men det finns, som vi skall se, också vittnesmål från brottsplatsen som ger stöd för en sådan hypotes samt journalister som säger sig ha pålitliga källor som haft kännedom om en sådan övning.

Frågan om det kan ha pågått en kuppövning på mordnatten med hemliga befälsgrupper har den senaste spaningsledningen alltså varit inne på ända sedan 2017 och man har ställt konkreta frågor om detta både till MUST och SÄPO. Dessutom har man tidigt uppmärksammat uppslaget om X och hemvärnsgruppen och man har sett att hemreseproblematiken fortfarande inte är ordentligt utredd. I en anteckning från ett möte mellan Palmegruppen och åklagarna (2017-08-29), står det följande:

*"Beslutas att de personer som rest från Gotland till Stockholm och vidare till Såtenäs skall höras, samt ev. även deras flickvänner"*³⁴

Att det handlar om X och gruppens hemkomstid bekräftas 5 månader senare när Palmegruppen tar in X före detta fru på ett nytt förhör.³⁵ Runt 2017 börjar Palmegruppen också på allvar skruva upp tempot kring utredningen av personer runt X och man börjar nu gräva i andra uppslag som kan relateras till militärövningar under vecka 9, 1986. I det arbetet kommer man i kontakt med ett annat tips som rör polisman C. Enligt

³² Varianter på övningsscenario har förts fram bl.a. av Bjarne Moelv och Erik Engström, se: *Bjarne Moelv: Polis och militär övade kuppförsvaret natten då Palme mördades*. Publicerad på Gunnar Walls blogg 2020-07-09.

<https://gunnarwall.wordpress.com/2020/07/09/bjarne-moelv-polis-och-militar-ovade-kuppforsvar-natten-da-palme-mordades/>. Samt: *Privatutredaren: Palme mördades under en kuppförsvarsövning*. Intervju med Erik Engström på, Ottos Insight, 2020-07-17. <https://www.youtube.com/watch?v=d4PF42nOotY>.

³³ Att militärövningar kan användas som maskering för riktiga angrepp kan man bl.a. läsa i den statliga utredningen om den militära underrättelsetjänsten: *Den militära underrättelsetjänsten*. (SOU 1976:19) såhär står det: "Det kan emellertid inte vidare utslutas att övningsverksamheten är en maskerad uppladdning för ett angrepp". Exempel på när militärövningar använts för att maskera ett verkligt militärt angrepp är Operation Barbarossa men även Operation Bagration. Se även: *The use of Military Exercises as cover for covert operations*. Stephen C. Pelletiere, Naval War College Review (1995). (Ett av målen man vill uppnå genom att utföra en militärövning eller simulering samtidigt som en riktig attack sker, är att förvirra motståndaren och göra det svårare för dem att upptäcka vad som pågår. Detta ger angriparen en taktisk fördel, inte minst tidsmässigt. En del anhängare av övningsscenario har tolkat "fördröjningen" av larmet och strulet på ledningscentralen under mordnatten som ett tecken på att övningsverksamheter kan ha pågått parallellt med mordet).

³⁴ Åklagarmöte 2017-08-29 (Diariennr. 23027-86). Nummer 539 I Palmemordsarkivet.29.

³⁵ Förhørsprotokoll, D 9440-06-A. (2018-02-12) Nummer 714 i arkivet. Förhör med X före detta fru.

Granskningskommissionen så känner X och C varandra och det Palmegruppen verkar fastna för är att även C varit på en militärövning vid tiden för mordet³⁶.

C genomgick vid tiden en utbildning till reservofficer och mellan 1986-02-26 – 1986-03-01 så deltog även C i en militärövning där han tjänstgjorde som chef för en fallskärmsjägerpatrull i Norrland. Det Palmegruppen verkar ha fastnat för är att det *initialt* ser ut som om även C ska ha lämnat sin övning vid tiden för mordet. Palmeutredarna tar därför 2017 in en av fallskärmsjägarna som deltog i Norrlandsövningen på förhör. Det är uppenbart att man nu sett parallellerna mellan övningarna på Gotland och i Norrland för man frågar fallskärmsjägaren om han sett C avvika från övningen vid någon tidpunkt och han känner till namnet på en grupp som kallas Gustav och om han själv deltagit i någon övning i Stockholm under sin utbildning³⁷.

Det är tydligt att Palmegruppen 2017 är inne på att en militär kuppövning kan ha genomförts kring Sveavägen 28:e februari 1986 och att en sådan övning kan ha varit en attentatsövning där eventuellt X, C, och de andra två medlemmarna ur hemvärnsgruppen kan ha deltagit som en attentatsgrupp och att detta kan ha med mordet att göra. Det kommer också tidigt i utredningen in ett tips som säger att en grupp på just 4 personer genomfört mordet och att de kommunicerat via Walkie-talkie och att de haft hjälp av flyktbilar som varit utplacerade på båda sidor av Sveavägen.³⁸ Tipset har dock försvunnit och 2017 gör Palmegruppen en ansträngning för att försöka leta fram det. Det verkar dessutom som om tipset kan ha kommit in på polisens eget papper.³⁹ Tipset är enligt utredarna extra intressant eftersom det inkommit innan media skrivit om walkie-talkie iakttagelser kring mordplatsen. Man vet också att den grupp som genomförde övningen mot ÖB bestod av fyra personer som hade samband med walkie-talkie och när Säkerhetspolisen 1986 får i uppdrag att sätta samman en särskild utredningsgrupp för att analysera om Palme varit övervakad innan mordet tycker man sig i materialet kunna se en grupp på 4 personer som skulle kunna ha med mordet att göra. Sådär står det:

*”Det har i analysmaterialet utkristalliserat sig två personer som kan ha deltagit i övervakningen därom kan ytterligare en person skönjas. Således bör operationen ha genomförts av minst 3 personer förutom mördaren”*⁴⁰

Teorin om att en grupp på 4 kan ha utfört mordet i samband med en övning grundar sig alltså på konkreta uppgifter som lämnats i utredningen bl.a. av en person som själv deltagit i en liknande övning tidigare, nämligen X, samt av tips som inkommit och slutsatser som Säkerhetspolisens särskilda analysgrupp dragit.

³⁶ Se, Granskningskommissionens rapport Del2. Ingångstipset om Polisman C:s deltagande i en militärövning finns i handlingen, D-7742-00 (1987-11-16). Nummer 199 i Palmemordsarkivet.

³⁷ Förhör med person som hört att Polisman C skall ha lämnat övningen vid tiden för mordet. D-7742-01 (2017-03-01). Att Polisman C verkligen deltagit i en övning under perioden framgår av handling från försvarsmakten, M-2690-4-A. Palmemordsarkivet nummer 198.

³⁸ Det försvunna tipset omnämns i mötesprotokollet från Palmegruppens möte 1986-03-07.

³⁹ Att den senaste Palmegruppen letat efter tipset men att det ej gått att återfinna finns att läsa om i D-21659-14 (2017-11-22), *Sammanställning avseende iakttagelser av personer utrustade med Walkie-talkie*. Nummer 113 i Palmemordsarkivet. Det är en tolkning att tipset kan ha kommit in på polisens eget papper. Det verkar som om polisen som säger att: ”tipset kom in på ett sådant här papper” verkar syfta på ett papper andra i ledningsgruppen känner igen.

⁴⁰ ”Säpo:s övervaknings PM”, A-11544 (1986-04-24). Nummer 89 i Palmemordsarkivet.

2016 hittades dessutom en tidigare okänd ljudinspelning som bekräftar att Försvarsmakten använt sig av attentatövningssscenario som speglar gruppens rörelser på morddagen, såhär står det:

”I övrigt har det nu anträffats en okänd inspelning från ett möte mellan (maskat) Den sistnämnde redogör för uppgifter han fått från källor gällande övningar som blivande plutonbefäl vid fallskärmsjägarskolan i Karlsborg deltar i, scenariot är att Stockholm och Mälardalen ockuperats av främmande makt och att motståndsstyrkor agerar utifrån landet. En grupp får i uppdrag att bege sig till Stockholm, upprätta bas och därefter lokalisera och likvidera personer som är viktiga informationsbärare och som man vill undvika hamnar i händerna på ockupationsmakten. (maskat) menar att dessa fungerar som ett slags militära Stay Behind grupper.”⁴¹

Den upphittade inspelningen backar upp hypotesen om att X och gruppen kan ha fungerat som en sådan militär grupp som flugits in utifrån landet (Gotland och Norrland) för att delta som attentatsgrupp i en kupsövning på kvällen den 28:e februari. Både X och C har fallskärmsjägerutbildning. Dessutom vet man att befälsgruppen har övat på högt uppsatta personer förut. Man vet också att Säkerhetspolisen redan 1986 konstaterat att Palme varit övervakad på mordkvällen. Indicierna finns helt klart där. *Indicierna om att informationsbäraren i övningen kan ha varit Olof Palme.*

Trots dessa misstankar är det troligt att det också funnits informell information om militärövningar som Krister Petersson inte delat med sig av. Det är svårt att tro att Palmegruppen ägnat flera år åt att utreda spåret utan att ha fått ytterligare information om att det pågått en militärövning på mordkvällen även från annat håll. Att det fanns kunskaper om den hemliga militära övningsverksamheten inom polisen vet vi därför att särskilt piketen samövades med militära förband när det gällde kuffförsvaret men också att Säkerhetspolisen planerade dessa övningar tillsammans med Försvarsmakten. Om informationen kom inifrån polisen bör den i så fall ha varit informell med tanke på de problem som kan drabba personer som lämnar ut sekretessbelagda uppgifter. Just den omständigheten måste ha varit problematisk när det gäller undersökningen av övningsscenariot. Det är troligt att spaningsledningen varit tvungna att använda sig av anonyma källor och uppgiftslämnare på ett helt annat sätt än när det gäller andra uppslag. Ett exempel på att man använt sig av information man annars sällan ser i förundersökningen om mordet är att det finns mailkorrespondenser i ärendet kring X där uppgifter och spekulationer från Flashback inkluderats.⁴²

Greppet att plocka in information från Flashback är, när det gäller känsliga uppslag, dock helt logiskt. Man kan tänka sig att det är just i anonymiserade diskussionsforum som uppgifter av känslig natur kan tänkas ha delats. Det är också på Flashback som de första uppgifterna som skulle kunna slå sönder löjtnant X alibiberättelse dyker upp. En anonym användare har från källor fått berättat att det på mordnatten skall ha befunnit sig en fallskärmsjägertrupp från FJS

⁴¹ I minnesanteckningar från Palmegruppens möte med åklagarna (2016-11-24) i den sammanställning som finns i Palmemordsarkivet nummer 539, redogörs för den upphittade ljudinspelningen.

⁴² Se, Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland.*

i ett Hercules på Barkarby flygfält. Fallskärmsjägertruppen skulle enligt källan ha förberett sig för att delta i en övning som avlöste en inledande kuppövning i Stockholm. Efter att mordet inträffade så avblåstes dock deras medverkan och de flög sedan ner till Skaraborg med Herculesplanet. Under hemresan berättar källan att även löjtnant X skall ha anslutit till fallskärmsjägertruppen utan att ha varit med på resan till Stockholm. Enligt den anonyma användaren skall temat för övning varit anti-Spetsnaz⁴³.

Anonyma personer på Flashback är inte de enda som säger sig ha haft kontakt med personer som deltagit i, eller som säger sig ha kännedom om en militärövning i Stockholms innerstad under mordkvällen. Journalisten och författaren Bjarne Moelv berättade i juli 2020 att han fått uppgifter från en källa om att det pågått en militärövning kring Sveavägen på mordnatten. Moelvs bedömning av sin källa är att den är trovärdig och Moelv berättar att han tidigt skall ha fått informationen om övningen.

Att denna övning kan ha gällt antisabotageskyddet och grupper kopplade till kuppförsvaret stärks också av vad den tidigare underrättelsemannen och IB-agenten Donald Forsberg berättar. På en fråga i en intervju med Radio Gotland berättar Forsberg något som för första gången bekräftar att militär underrättelsetjänst kan ha känt till vad walkie-talkie observationerna kring mordplatsen handlat om. Sådär säger Forsberg om observationerna av personer med walkie-talkie:

*”Jo, men det har sin förklaring och här sitter jag inne på en bild som ett fåtal känner till. Det fanns en gruppering i det här landet som i händelse av krig skulle utföra en viss form av sabotage mot en främmande makt som tar sig in i landet och i stadsbilden. Den här gruppen tränade i fredstid i stadsbild för att så att säga kunna utföra de uppgifter de var ålagda att göra. Antingen så tränade man mot fiktiva objekt eller så tränade man så att säga mot objekt som var identifierbara.”*⁴⁴

Vi kommer snart att återkomma till frågan om det ”identifierbara objektet” kan ha varit Olof Palme genom att titta på de mönster som vittnesiakttagelserna runt mordplatsen bildar, men om man skall tro Forsberg så verkar det som om militär underrättelsetjänst faktiskt haft kunskaper om att walkie-talkieobservationerna kring brottsplatsen rört sig om personer som tränat ”sabotage mot främmande makt som tagit sig in i stadsbilden” och det är i så fall sensationellt. Uttalandet ligger också i linje med uppgifterna på Flashback om att övningen

⁴³ Två av de Flashback-användare som säger sig känna till mest om övningar på mordnatten och Herculesplan på Barkarby flygfält är ”Styckjunkaren” och ”Furir Revaer”. I researchen till Gunnar Walls bok *Rättskandalen Olof Palme*, försökte jag få fram flygjournalerna för mordhelgen från Transportflygdivisionen för att se om det fanns någon substans i uppgifterna (flygjournalerna finns på Krigsarkivet i Arninge). Jag upptäckte då att flygjournalerna för just mordhelgen saknades.

⁴⁴ Forsbergs uttalanden finns att läsa om i Gunnar Walls bok: *Konspiration Olof Palme* (2015). Forsberg säger att grupperingen samarbetade med FMN och han säger att det var en ren slump att det fanns personer från dessa grupperingar i området kring Sveavägen under mordkvällen samt att spaningarna gruppen utförde inte hade något med Olof Palme att göra utan att det handlade om spaning mot narkotikalangare. Forsbergs uttalanden brukar sättas i samband med den så kallade Barbrogruppen och FRO och det är troligt att dessa grupperingar också använde sig av knarklangare som ”identifierbara objekt” vid sina övningar. Vi skall dock se att walkie-talkieobservationerna samt grupperingar och rörelser kring mordplatsen också kan sättas i samband med Palmes rörelser under mordkvällen och att det finns skäl att tro att han kan ha varit ett ”identifierbart objekt” i en övning. Det som talar för att walkie-talkie observationerna inte haft med knarkspaning att göra är den starka koncentrationen kring Tunnelgatan och vid platser som kan ha varit aktuella om mordet utförts av en grupp (se även samma bok om de uppgifter som Olof Palmes statssekreterare, Ulf Dahlsten, fått från polisen om att walkie-talkie observationerna runt Tunnelgatan ska ha handlat om poliser).

skall ha rört simulerade angrepp från Spetsnazförband. Forsbergs beskrivning av grupperingens verksamheter överensstämmer också till stora delar med vad vi vet om dessa grupper från annat håll och det stärker trovärdigheten i Forsbergs uppgifter.

Palmegruppen kör fast

Från 2017 fram till 2019 gör Palmegruppen en rad ansträngningar och utredningsinsatser för att försöka få bekräftelse på om en militärövning verkligen pågått under mordkvällen.

Man skickar konkreta frågor inte bara till MUST utan också till SÄPO om det pågått övningsverksamheter kring Sveavägen på mordnatten och man tar in folk som man tror varit verksamma i hemliga nätverk på förhör och frågar dem vad de vet. Men man tar även in personer med kännedom om militära övningar och man förhör kända före detta IB-agenter. När man läser handlingarna förstår man att Palmegruppen ägnat mycket tid åt det här spåret och man förstår att mycket har handlat om möjligheten att få ner en utbildad attentatsman till mordplatsen. En person som har kunskaper och färdigheter som stämmer överens med mordhandlingens. Men man skulle i så fall också kunna koppla en eventuell övning direkt till konkret alibi-problematik som uppkommit kring en person som man vet har sådana kunskaper och som deltagit i attentatsövningar tidigare.

Någon gång på sommaren eller hösten 2019, efter mer än två års utredande verkar det dock som om man slutligen ger upp alla försök om att kunna få en bekräftelse på att det pågick en militärövning kring Sveavägen på mordnatten. Vi skall återkomma till vad detta kan bero på men allt tyder på att Palmegruppen vid den här tidpunkten anser att man gjort allt man kunnat för att försöka få svar i frågan. Vi vet inte allt den senaste Palmegruppen gjort för att gå till botten med spåret, men det verkar (bortsett från den genomlysning man gör av walkie-talkieobservationerna) som om man huvudsakligen inriktat sig på att fråga runt i underrättelsekretsar om eventuella övningsverksamheter på mordnatten.

Det är dock inte det enda sättet man kan arbeta för att hitta stöd för om en militärövning genomförts kring Sveavägen. När man kört fast på det här sättet måste man försöka hitta andra vägar för att komma fram till det svar man söker särskilt när man misstänker att de personer man förhör kan vara bundna av tystnadsplikt. Det speciella med just Palmeutredningen är den stora mängd tips och vittnesmål som finns i utredningen. Materialet utgör en unik resurs som tillhandahåller stora möjligheter att kartlägga människors rörelser och positioner vid olika tidpunkter under mordkvällen. Varför är då detta viktigt i just det här sammanhanget? Det är viktigt därför att militära övningar till stora delar handlar om grupperingar och omgrupperingar d.v.s. om att ta olika positioner i syfte att uppfylla specifika mål. Dessa rörelser bildar mönster och om man har en idé om vad målet med övningen kan ha varit, kan man med hjälp av tips och vittnesmål, göra en egen bedömning av om övningsverksamheter kan ha förekommit kring mordplatsen eller inte.

Detta innebär dock att man måste våga sig på att bygga en egen version av vad som kan ha hänt baserat på materialet. Vi ska ta en titt på hur Palmegruppen skulle kunnat arbeta med hypotesen om att en liten attentatsgrupp kan ha utfört mordet i samband med en större statsk uppsövning och att mordet utförts av en utbildad attentatsman. Jag skall försöka visa att tips, vittnesmål och avvikelser från mordplatsen kan ge stöd åt en sådan hypotes och jag ska försöka visa hur detta sätt att bygga en egen prövningsbar version av vad som hänt kan hjälpa

till att sortera ut viktiga, tidigare förbisedda, vittnesmål i tipsmassan, vilket kan öppna upp nya undersökningsbara vägar som kan leda utredningen framåt.

II

Övningsscenariot och brottsplatsen

”Det är egentligen ett orimligt mord. Att han sköts just i den korsningen och vid den tiden är orimligt. (...) Det går inte ihop. Det är fel rakt igenom.

P-G Näss

”Attackera honom där han är oförberedd, dyk upp där du inte förväntas.”

Sun Tzu.

Vilken typ av militärövning kan ha genomförts på mordnatten?

För att övningsscenariot skall ha någon som helst relevans i mordutredningen måste teorin kunna föras ner till Sveavägen och kopplas ihop med vittnesmålen från brottsplatsen. För att kunna göra det måste man först ha en teori om vilken typ av militärövning som kan ha genomförts i Stockholms innerstad vid tiden för mordet. Det vi vet är att Krister Peterssons spaningsgrupp ställt konkreta frågor om en speciell typ av övningar genomförts kring Sveavägen den här kvällen d.v.s. antisabotage-, kupp- eller kuppförsvarsövningar. Om Petersson också fått informell information om att det pågått övningsverksamheter på mordnatten så borde detta också avspeglats i den fråga han ställer till MUST och SÄPO. En slutsats av det är att den senaste spaningsledningen kan ha fått information om att den militärövning det ryktats om också hade med antisabotageskyddet att göra. Palmegruppens intresse för den återfunna ljudinspelningen pekar i sin tur mot att man haft kunskaper om att sådana övningar också kan ha innehållit element av attentat och likvideringar och att grupper med koppling till FJS och de befälsgrupper som bildades där i så fall kan ha varit på plats kring Sveavägen på mordnatten.

Det tycks alltså som om Krister Petersson varit inne på att grupper med koppling till kuppförsvaret kan ha simulerat ett strategiskt överfall eller en statskupp på mordnatten. Strategiska överfall och statskupper är i allt väsentligt samma typ av operationer som inledningsvis syftar till att slå ut kommunikationen, befälsstrukturen och ordergivningen i ett strategiskt viktigt område. Detta görs bl.a. via riktade angrepp mot olika nyckelpersoner och ledare och därför innehåller statskupsövningar inslag av attentat, kidnappningar och sabotage. Men statskupper och strategiska överfall kräver också medverkan av andra enheter som kan ge understöd åt attentatsgruppen och som kan upprätta baser och ta kontroll över viktiga platser i kuppområdet. Dessa grupper kan bli synliga kring mordplatsen om man känner till hur statskupper och strategiska överfall planeras och genomförs och på det sättet öppnas också en möjlighet att få ner övningsscenariot till Sveavägen och till vittnesmålen från brottsplatsen.

En instruktionsbok för en statskupp

Så hur skulle då en kuppövning med inriktning mot ett attentat mot en högre svensk politiker kunna se ut? Vad skall vi titta efter kring mordplatsen för att upptäcka tecken på att det pågick en attentatsövning på mordnatten, inom ramen för en statskupsövning?

För att ta reda på det måste vi först inhämta information om hur statskupper planeras och utförs och sedan stämma av om eventuella grupperingar och rörelser kring Sveavägen på mordnatten överensstämmer med en sådan planläggning.

För detta kan vi ta hjälp av den förmodligen enda handbok som skrivits i detta ämne nämligen boken *Statskupp – en handbok* från 1968 av den Rumänsk-amerikanska statsvetaren och militärstrategen Edward Luttwak.⁴⁵ I boken redogör Luttwak i detalj för hur man skall gå till väga för att genomföra en statskupp, vilka mål man har och vilka grupper som måste ingå för

⁴⁵ Edward, Luttwak *Statskupp – en handbok*. Walström & Widstrand 1969.

att målen skall uppfyllas. Vi skall se om vi kan använda de grupper som Luttwak bygger sin statsk uppsplanering på och se hur dessa grupper i så fall skulle ha grupperat sig runt Sveavägen om de haft som mål att understödja ett attentat i en övning. Kan vi hitta spår av sådana grupperingar kan vi kanske på den vägen få en indikation på om en övning genomförts på mordnatten och hur mordet kan ha gått till. Så hur gör man då statskupp?

Väldigt förenklat kan man säga att den aktiva fasen i statskuppen börjar med att man spärrar av och säkrar ett viktigt geografiskt område i staden där kuppen skall ske. Ett område som innehåller strategiska byggnader och personer som man vill ta kontrollen över, t.ex. TV- och radiohuset, regeringskansliet med personal etc. Det här området kommer jag att kalla för en ”box”. Boxen säkras genom att kuppmaakarna placerar ut trupper vid viktiga vägar eller vägnutar som förhindrar att fientliga trupper tar sig in i boxen och stör eller avbryter den kuppverksamhet som pågår där. Boxen säkras av det jag kommer att kalla *den yttre avspärrningsgruppen*. Kuppen genomförs sedan med tre mål. Förutom att säkra själva boxen behöver en grupp säkra viktiga byggnader och spärra av gator inne i boxen, dessa kallas A-mål och säkras av vad jag kommer kalla *den inre avspärrningsgruppen*. Nästa mål, de så kallade B-målen har med kommunikation att göra d.v.s. att ta kontroll över tele- och radio kommunikationen i området så att man kan stänga ner den eller använda den för egna syften. Detta mål förverkligas av *övervakningsgruppen*. De sista målen, C-målen handlar om att tillfångata och likvidera personer och detta görs av vad jag kommer att benämna som en *attentatsgrupp*. Vi har nu fyra grupper som skall säkra boxen och förverkliga A-, B- och C-målen i en statskupp som följer Luttwaks planläggning. *Yttre avspärrningsgruppen, inre avspärrningsgruppen, övervakningsgruppen och attentatsgruppen*.

Attentatsgrupperingar på Sveavägen under mordkvällen

Vi ska nu se att dessa grupper enkelt går att gruppera på ett sätt så att de kan användas för att understödja ett attentat i en övning genom att man konstruerar mindre *attentatsboxar* inne i den befintliga boxen med hjälp av den *inre avspärrningsgruppen*. Vi skall sedan titta på om det går att hitta tecken på sådana attentatsgrupperingar tagits kring Sveavägen vid tiden för mordet.

För att skapa attentatsboxarna inne i den stora boxen behöver man alltså bara omgruppera den inre avspärrningsgruppen. Den yttre avspärrningsgruppen kan behålla sina positioner om vi tänker oss att boxen sträckt sig från Tegnér gatans norra infarter i norr till Tunnel gatans södra infarter i söder. Som vi ser (i bilaga 1) så blir attentatsboxarna då endast en gata. Det blir den gata som attentatet kommer att ske på och den gata attentatsmannen skall springa efter gärningen.

Om vi tar oss ner till korsningen Sveavägen/Tunnelgatan och mördarens flyktväg så borde vi kunna se tecken på att tvärgatorna till Tunnelgatan/David Bagares gata varit avspärrade för att underlätta mördarens flykt om det pågått en attentatsövning och om man använt sig av attentatsboxar. Här är vi ute efter avvikelser, vittnen som reagerat på personer eller händelser som avviker från den normala gatubilden samt tidsmässiga avvikelser eller motsägelser i vittnesmål som ligger inom det område vi undersöker. Vittnesmålen måste också handla om

personer som inte gett sig till känna i utredningen eller om personer, som om de gett sig till känna, har berättelser som inte stämmer överens med andra vittnesmål från platsen. Det bör också tilläggas att avspärningarna kan göras en bit upp efter gatorna. Det viktiga är att det inte kan lösgöra sig fordon som kan blockera flyktvägen. Bedömningen av exakt var avspärningen skall göras kan då ta hänsyn till parkeringssituation eller enkelriktningar.

Vi ska se om vi kan hitta personer eller fordon som verkar varit utplacerade vid tvärgatorna längs mördarens flyktväg. Om vi börjar med tvärgatorna i nordlig riktning så ser vi att det finns observationer av personer som skulle kunna haft den rollen först vid brandstationen vid Malmskillnadsgatan och sedan ett fordon beläget vid Johannesgatan vid kyrkogårdens syd - östra hörn. Det finns även en observation av två oidentifierade personer i korsningen Luntmakargatan/Tunnelgatan som passar in i det här mönstret och som skulle kunna haft till uppgift att spärra av Luntmakargatan i nordlig riktning. Vi skall återkomma till dessa personer senare för det finns skäl att tro att de kan ha ingått i en annan grupp.

Det finns alltså fordon eller personer som verkat i par och som är observerade men inte identifierade vid alla infartsgator till Tunnelgatan/David Bagares gata från norr en tid innan mordet och som vittnen reagerat på. Nu över till observationer som skulle kunna gälla den yttre avspärningsgruppen och de tvärgator som når Tunnelgatan och David Bagares gata söder ifrån. Det som indikerar att Regeringsgatan och Malmskillnadsgatan kan ha varit avspärrade även från söder är att vi på dessa gator har märkliga händelser och avikelser som gäller fordon och som indikerar att de kan ha varit där av andra anledningar än vad de säger och att de befunnit sig på andra platser än vad de redogjort för. Detta gäller både kommissariebilen på Regeringsgatan och piketen på Malmskillnadsgatan vars berättelser inte går att hitta stöd för i vittnesmålen och vars rörelser innan mordet snarare motsägs av de vittnesmål som finns.⁴⁶ Den mest intressanta observationen görs dock på Luntmakargatan där vi faktiskt får den första riktigt starka indikationen på att gator kan ha varit avspärrade. Vittnesmålet kommer från knarklangaren Sigge Cedergren och hans chaufför som berättar att de vid tiden för mordet är på väg hem med bil från spelklubben Oxen och att de blir hindrade av en bil när de försöker köra ner på Luntmakargatan från Apelbergsgatan. De försöker flera gånger men blir vid upprepade tillfällen hindrade av en bil som ställer sig i vägen för dem. Den här händelsen har tidigare Palmegrupper försökt förklara med ett vittnesmål som gäller en omparkering, men det vittnesmålet stämmer dåligt tidsmässigt och beteendemässigt med den händelse som Cedergren vittnar om.⁴⁷ Bara Cedergrens vittnesmål ensamt är så pass intressant att det borde ha väckt större uppmärksamhet hos utredarna. Vi kan inte utifrån dessa

⁴⁶ En enkel och bra sammanställning över de rörelser och observationer som skulle kunna tyda på att tvärgatorna till David Bagares gata varit avspärrade finns att se på Youtube i; *Palmemordet: Polisspåret del 1* (se även övriga delar med diskussionen kring polisernas rörelser innan och efter mordet) i dokumentären finns även en observation av två personer i korsningen David Bagares gata/ Regeringsgatan som skulle kunna röra avspärningar av Regeringsgatans norra infarter men gatan är enkelriktad och som vi skall se finns anledning att tro att mördaren inte korsat Regeringsgatan. Personerna som observeras här är dock intressanta eftersom de passar med övriga iakttagelser i området vid den här tidpunkten. Många vittnesmål som rör polisen finns också redogjorda för i Granskningskommissionens betänkande, del 2 där finns även observationerna från bl.a. Marianne U redovisade. Observationen av de två personerna vid Luntmakargatan/Tunnelgatan är felrubricerad som att observationen skulle ha skett i korsningen Kammakargatan/Luntmakargatan. Observationen finns under E 494 i säkerhetspolisens PM och i liggaren under EA 494-00-A. Christian Dalsgårds redogörelse för kommissariebilens rörelser finns bl.a. på It-demokratis hemsida men även i *Palmemordet: Polisspåret*.

⁴⁷ 12 st förhör med Sigge Cedergren finns upplagda på It-Demokratis hemsida <http://www.itdemokrati.nu/page54.html>. Intressanta förhör är KB 10393-1 och KB 10393-1-B. Omparkeringen av bilen finns att läsa om i I-14079-3A.

observationer med absolut säkerhet säga att gatorna varit avspärrade men det faktum att det på alla tvärgator finns oklarheter kring fordons rörelser och oidentifierade personer på positioner som skulle vara relevanta i en attentatsövning väcker frågor. Man skall också ha klart för sig att de personer som observerats på dessa platser är personer som fått vittnen att reagera på att de inte stämmer in i den normala gatubilden eller att deras beteenden fått vittnena att lägga dem på minnet.

Ett mönster blir synligt

Men nu till övningsscenariots verkliga förtjänster, för övningar följer mönster som gör att vi kan få syn på övningen även på andra platser när vi väl insett vad den organiserats för. Om vi antar att man planerat ett attentat mot en statsminister i en övning och att övningen sker på en riktig person (Olof Palme) med alla de oförutsedda och spontana infall det inbegriper, vägval etc. så är det rimligt att anta att mordplatsen inte var den tilltänkta attentatsplatsen i övningen. Man hade med säkerhet kalkylerat med att Palme skulle ta samma väg hem från bion som han kom, och ställt upp sig för det. I så fall borde man kunna se samma avspärrade gator vid den tilltänkta attentatsplatsen och dess flyktväg som vi kunde se vid Tunnelgatan.

För att kontrollera om det förhåller sig på det sättet måste vi förflytta oss tillbaka till biografen Grand en tid före mordet. För om Olof Palme hade gått samma väg hem som han kom och vi tänker att attentatet måste ske innan Palme hinner ner i tunnelbanan och vid en tvärgata som mördaren kan ha som flyktväg så måste den tilltänkta attentatsplatsen bli, *den första tvärgatan innan en tunnelbanenedgång i nordlig riktning sett från biografen Grand*. Eftersom tunnelbanestationen vid Rådmansgatan ligger innan tvärgatan Rådmansgatan så blir den första tvärgatan Tegnérgatan. Vi borde alltså se samma avspärrade gator i Tegnérgatans västliga riktning som vi sett i Tunnelgatans östliga (för hur det teoretiskt bör ha sett ut om man använt sig av attentatboxar vid en större statskuppövning, se bilaga 1).

Om vi kontrollerar detta kan vi direkt se att det inte finns lika många observationer eller händelser som skulle kunna tolkas som om gatorna varit avspärrade som det fanns vid Tunnelgatan och David Bagares gata men det finns observationer på den första tvärgatan, Salmätargatan, både i nordlig och i sydlig riktning som tyder på att även Tegnérgatans infarter kan ha varit avspärrade vid tiden då filmen slutar och Palme kan tänkas korsa Tegnérgatan. Det finns även svårbedömda vittnesmål från Drottninggatan där walkie-talkieobservationer gjorts på en restaurang och där fordon med radioutrustning observerats som skulle kunna tyda på att avspärrningarna sträckt sig en bra bit västerut. Dessa observationer har heller inte kunnat förklaras och är intressanta av den anledningen⁴⁸.

Om en attentatsövning organiserats på det här sättet så att även Tegnérgatan varit avspärrad så borde vi i så fall kunna hitta attentatsmannen på motsvarande plats vid Tegnérgatan som vi

⁴⁸ Observationer av personer som kan ha spärrat av Salmätargatan i sydlig riktning finns b.l.a. i EBC-6187-00 samt EBC-639. Ett särskilt intressant vittnesmål och som indikerar att Salmätargatan varit avspärrad även i nordlig riktning kommer från Lars Knubb och finns att läsa utan maskning i MOP-arkivet (avsnittet som rör Grand). <https://drive.google.com/file/d/1Jr3vmxuA1vReXQtg6rk4hC-dAR3lFcID/view>. För en lättillgänglig redogörelse för Sunniva T: s iakttagelser av bilen med radioutrustning se, *Palmemordet: Polisspåren del 1*. Se samma program för observationen på restaurang Strindberg på Drottninggatan. Maltes vittnesmål finns också att läsa i spaningsuppslag L-1833 och L-1833-A. Observationerna kring Salmätargatan kan också jämföras med de observationer som har gjorts på Olofsgatan som likt Salmätargatan är den första parallellgatan till Sveavägen på den västra sidan fast i anslutning till den andra attentatsboxen (Tunnelgatan).

vet att han stod på vid Tunnelgatan, alltså vid avfasningen (halvmånen) i korsningen Tegnérgatan/Sveavägen en tid innan mordet.

I det här sammanhanget finns det ett intressant vittnesmål från en kvinna som passerat Grand vid 22.40-tiden. Kvinnan som tror att hon tappat sina nycklar någonstans längs Sveavägen uppmärksammar att det står en man strax norr om biografen vid avfasningen (halvmånen) i korsningen Tegnérgatan/Sveavägen. Vittnet berättar att mannen darrar när han försöker tända en cigarett och att han inte lyckas tända den under hela den tid hon befinner sig på platsen. Hon beskriver mannen som drygt 180 cm lång. Han är helt klädd i svart och han är barhuvad och har mörkt hår smalt ansikte och på överkroppen en mörk rock som går ner till knäna. Vittnet uppfattar att han är mellan 35-45 år och att han ser prydlig ut. Förutom att personen är barhuvad så stämmer signalementet i övrigt väl in på gärningsmannen.⁴⁹

Observationen av den här personen görs dock drygt 20 minuter innan filmen slutar vilket kan tyda på att det kan röra sig om en ren slump att vi hittar en person med mördarens signalement som verkar nervös vid just på den här platsen. Vi kommer att återkomma till den här personen för det finns vittnesuppgifter på att han kan ha befunnit sig utanför bion även vid 23.05 när filmen slutar.

Det slående är ändå att vi hittar både tecken på avspärrade gator och personer med likartat signalement uppställda på samma sätt vid avfasningar både vid Tunnelgatan och vid Tegnérgatan. Vi har därmed fått vår första indikation på att attentatboxar kan ha använts både vid Tunnelgatan och vid Tegnérgatan och att det därmed kan ha pågått en större statskupsövning på mordkvällen.

Om vi har gjort rätt analys så innebär det i så fall att det finns två attentatsplatser förberedda och beroende på hur Palme rör sig så aktiveras den ena eller andra. Attentatsplatserna är alltså inte hörn eller korsningar i första läget utan hela gator, antingen Tegnérgatan eller Tunnelgatan. Man vet att Palme är på väg hem och oavsett om han går åt norr eller åt söder, måste han passera någon av gatorna Tunnelgatan eller Tegnérgatan. Om han väljer att gå söderut vet man inte exakt var han kommer att korsar Tunnelgatan, alltså vilken tvärgata som kommer vara hans väg in i attentatsboxen. Attentatsmannen/attentatsmännen måste därför vara rörliga längs denna gata för att kunna ställa upp sig på rätt plats när Palme korsar gatan. Förvarning om hur objektet rör sig tillhandahålls i en statskupp eller statskupsövning av övervakningsgruppen.

Det är viktigt att påpeka att omgrupperingen av den inre avspärrningsgruppen från Tegnérgatan till Tunnelgatan endast aktiveras om Palme väljer att gå söderut. Någon större aktivitet från denna grupp behövs inte om Palme går norrut där krävs bara att avspärrningsgruppen har kontroll över bilar som rör sig på tvärgatorna vid tidpunkten då attentatet eller simuleringen skall äga rum.

Om vi tittar på var övervakningsgruppen och den inre avspärrningsgruppen skulle ha opererat om det pågått en övning så borde vi kunna se tecken på personer med walkie-talkie och

⁴⁹ Förhöret med vittnet som tappat sina nycklar (Wigerstam) finns att läsa i sin helhet på MOP-arkivet (Grand avsnitten). https://drive.google.com/file/d/1j89umUeZ_CR1u3_RZzi_kETM7zRkD57S/view.

omgrupperingsrörelser mellan Tegnérgatan och Tunnelgatan men alltså inte norr om Tegnérgatan. Vi borde särskilt se tecken på sådana rörelser och aktiviteter när makarna Palme lämnar bion och börjar promenera söderut alltså när den inre avspärningsgruppen måste omgruppera från Tegnérgatan till Tunnelgatan, och det gör vi också. Sådär skriver Säkerhetspolisen i sitt PM:

”De observationer som gjorts mellan de två alternativa T-banestationerna Rådmansgatan och Hötorget är företrädesvis koncentrerade på den västra sidan av Sveavägen. En ökad aktivitet mellan 23.00 och 23.30 på denna sida kan tyda på omgruppering som kan ha sin orsak i att makarna Palme inte valde den T-banestation som var närmast till hands.”⁵⁰

Det finns också observationer av tre springande män på Holländargatan vid tiden för filmens slut som skulle kunna röra sig om en omgruppering av de personer som befinner sig kring Saltmätargatan.⁵¹

Men vi borde kanske också se tecken på sambandstester och personer som förbereder sig för att ta sina omgrupperingspositioner redan tidigare under kvällen runt Tunnelgatan men inte norr om Tegnérgatan, och det gör vi också. Det finns ett antal walkie-talkieobservationer kring Tunnelgatan tidigare under kvällen som fortfarande är oförklarade och som indikerar att man förberett sig för en operation som involverar Tunnelgatan.⁵²

Samband i statsmiljö

Bristen på walkie-talkieobservationer norr om biografen plus den starka koncentrationen av walkie-talkieobservationer och oförklarade rörelser kring Tunnelgatan timmar innan mordet har förbryllat polisutredare eftersom man haft svårt att begripa hur en sådan konspiration kan ha sett ut och hur man kunnat förutse den kommande mordplatsen⁵³. Men i en övning med attentatsboxar blir frånvaron av walkie-talkieobservationer norr om bion och koncentrationen av walkie-talkie observationer kring Tunnelgatan begriplig. Det är rimligt att mest planering, förberedande tester och resurser läggs på attentatsplats 2 (Tunnelgatan) även om det inte är den tilltänkta attentatsplatsen. Detta beror, som vi tidigare varit inne på, att attentatet i denna box är helt utlämnad åt osäkerheten om var objektet kommer att passera Tunnelgatan. Attentatsmannen är helt beroende av övervakningsinformation. Man måste därför tidigt fastställa att övervakningsinformationen kommer kunna nå de personer/grupper som skall ha den. 1986 var det inte helt okomplicerat att hålla samband i statsmiljö med den tidens

⁵⁰ ”Säpo:s övervaknings PM”, A-11544 (1986-04-24). Nummer 89 i Palmemordsarkivet.

⁵¹ Observationen av de tre springande männen på Holländargatan har förklarats som tre personer som springer till pendeltåget. Men det verkar inte stämma med Andrés observation eftersom en av personerna viker av från gruppen under språngmarschen. Tidpunkten för observationen bör dock ligga senare än 23.05 om detta skall ha med en omgruppering att göra. Observationen är dock intressant eftersom den innehåller en lång blond person. En person med detta signalement har särskilt lyfts fram av Säkerhetspolisen, se: ”Säpo:s övervaknings PM”. För en diskussion om de springande männen se: Norra Magasinet special från 1994 <https://www.youtube.com/watch?v=bJQeRUvqHk>.

⁵² Se bl.a., EAA-1884. En man befinner sig i en port på Tunnelgatan (vid Metallhuset) och pratar i en walkie-talkie mellan kl.20-21. EBF-19678-B. Vittne ser en man med walkie-talkie i korsningen Tunnelgatan/Olofsgatan. EAC-4526. Vittne ser en man med walkie-talkie på Tunnelgatan ca 30m väster om Sveavägen vid 20.30-20.40-tiden. EBA-07183. Vittne ser en person på Tunnelgatan ca 25-50m väster om Sveavägen som talar i en walkie-talkie. Att walkie-talkies har varit i bruk vid Tunnelgatan mellan 20-21 på mordkvällen finns det alltså ett antal vittnesmål som styrker.

⁵³ Se, *Palmemordet: Polisspåret* och diskussionen mellan Leif GW Persson och Hans Ölvebro och som gäller walkie-talkieobservationerna kring brottsplatsen.

utrustning och det är rimligt att tro att man, när man fått klart för sig vilken biograf som kommer vara aktuell och vilka boxar som kommer att användas, utfört sambandstester vid Tunnelgatan innan det blir skarpt läge senare på kvällen och att det är detta vi ser tecken på mellan kl. 20.00 och 21.00. Tecken som tidigare Palmegrupper alltså tolkat som om de omöjliga kunde ha med mordet att göra. Observationerna av personer med walkie-talkie vid Tunnelgatan tidigare under kvällen sker framförallt mellan 20-21 på kvällen alltså vid en tidpunkt då man kan tänka sig att någon som skall gå på 21-föreställningen på Grand kan tänkas dyka upp vid Hötorgets tunnelbaleuppgång. De flesta observationer som görs i det här tidsspannet är också av personer med walkie-talkie som befunnit sig på platser där man kan ha uppsikt över tunnelbaneuppgången.

Hur vet vi då att walkie-talkies varit användbara och att det gick att hålla samband mellan relevanta platser och mellan attentatsboxarna? Det vet vi därför att Säkerhetspolisen utfört en undersökning om hur möjligheterna för radiosamband ser ut i området. Det intressanta med den undersökningen är att man undersökt platser som kan ha varit relevanta om mordet varit en konspiration. Alltså platser man kan tänka sig att personer i en sådan konspiration kan tänkas haft behov att hålla samband mellan och där intressanta observationer gjorts. Dessa platser sträcker sig från biografen till mordplatsen och ut mot Tunnelgatan/David Bagares gatas båda ändar. Vi skall snart återkomma till varför Säkerhetspolisens kontrollpunkter är intressanta i det här sammanhanget och vad det säger om hur de tänker sig att mordet gått till.⁵⁴

Fri väg och en uppdelad attentatsgrupp

Det som blir tydligt när man tittar närmare på händelser och rörelser kring Tunnelgatan och Tegnérgatan och kopplar samman dessa med tankarna och principerna som styr statskupsplaneringen i Luttwaks bok, är att huvudmålet med grupperingarna främst verkar ha varit att hålla infarter till attentatsboxarna avspärrade. Idén om att säkra en väg på det här sättet har de flesta som bor norr om Stockholm egna erfarenheter av. Samma sätt att spärra av påfarterna till E4:an är i bruk t.ex. vid viktiga statsbesök när man skall transportera besökspersoner från Arlanda in till Stockholm. Om man följer en princip om att påfarterna skall vara avspärrade så gör man heller inga undantag. Det är därför troligt att Sveavägen utgjort ett problem i planeringen. Sveavägen är en allt för stor och tungt trafikerad gata för att spärra av utan att man drar uppmärksamhet till övningen eller deltagare i den. Detta bör ha

⁵⁴ Säkerhetspolisens test av walkie-talkies finns att läsa om i ett PM från Rikspolisstyrelsens säkerhetsavdelning, A-15376. *Angående användningen av bärbara kommunikationsradioapparater i samband med mordet på Statsminister Olof Palme.* Nummer 1376 i Palmemordsarkivet. Noterbart är att testet gjordes redan 1986-03-10 och att man redan då konstaterar om walkie-talkies att: "...sådana med fog kan misstänkas ha kommit till användning i samband med mordet" och att: "Förbindelseprov gjordes mellan olika platser aktuella i samband med mordet". Den sista formuleringen talar om vilka platser Säkerhetspolisen ansett att intressanta iakttagelser (som kan sättas i samband med mordet och dess organisering) gjorts. Två platser sticker ut på den östra sidan och det är korsningen Tegnérgatan/Birger Jarlsgatan och korsningen Norrlandsgatan/Birger Jarlsgatan. När det gäller Tegnérgatan/ Birger Jarlsgatan är det rimligt att tänka sig att Säkerhetspolisen uppfattat detta som en intressant plats att hålla samband med om mordet skett på Sveavägens östra sida vid Tegnérgatan. Vid korsningen Tegnérgatan/Birger Jarlsgatan finns också en walkie-talkieobservation gjord mellan 19.00 och 20.00 på mordkvällen (EAA 6984). Den andra kontrollpunkten Norrlandsgatan/Birger Jarlsgatan är egentligen en trevägskorsning med Brunnsgatan och det är intressant eftersom Brunnsgatan är Snickarbackens motsvarighet om mördaren hade svängt höger vid Regeringsgatan och sedan tagit första avtagsvägen österut. Brunnsgatan skulle därmed kunna vara en plats där flyktbilar kan ha varit uppställda. Vid Brunnsgatan finns också en intressant iakttagelse ca 5 minuter efter mordet av en springande man i blå rock (EAE 1812-1).

fått ett antal konsekvenser för planläggningen. En konsekvens är att man troligen låter Sveavägen bli bestämmande för i vilken riktning som attentatsmannen skall springa efter gärningen eftersom han inte kan korsar Sveavägen om gatan inte är avspärrad. Om Palme korsar Tunnelgatan väster om Sveavägen springer mördaren i så fall västerut längs Tunnelgatan. Vi borde i så fall kunna se tecken på avspärrade gator, eller människor som förbereder sig på att ta dessa positioner även i Tunnelgatans västliga riktning, och det gör vi också. De observationer som finns är dock främst koncentrerade kring Olofsgatan och korsningen Sveavägen/Tunnelgatan precis som observationerna vid Tegnérgatan är koncentrerade till Saltmätargatan och korsningen Tegnérgatan/Sveavägen. Observationerna kring Tunnelgatan rör sig av allt att döma också om någon form av övervakning och rapportering om Palmes rörelser längs Sveavägen. Att man kan se oförklarade aktiviteter som kan sättas i samband med Palmes rörelser på de första parallellgatorna till Sveavägen både vid Tegnérgatan och vid Tunnelgatan vid tiden för bions slut tyder på att både Tunnelgatan och Tegnérgatan varit attentatsboxar och att i alla fall de första parallellgatorna varit avspärrade.⁵⁵

Om man resonerat på det här sättet, och hållit på principen om avspärrade gator, så får det i så fall konsekvenser för teorin om en ensamagerande attentatsgrupp på 4 personer. För om Sveavägen inte går att spärra av så att attentatsmannen får fri väg över den gatan så borde attentatsgruppen varit uppdelad så att två personer ansvarat för mordet om Palme korsar Tunnelgatan eller Tegnérgatan väster om Sveavägen och två personer ansvarat för mordet om Palme passerar Tunnelgatan eller Tegnérgatan öster om Sveavägen. Det borde i så fall finnas två flyktbilar utplacerade, en på den västra och en på den östra sidan om Sveavägen. En sådan slutsats stärks av att det i det försvunna tipset finns uppgifter om att flyktbilar skall ha varit utplacerade i Tunnelgatans och David Bagares gatas båda ändar. En vid Birger Jarlsgatan och en vid Norra Bantorget. Tipset är så pass specifikt att det är kontrollerbart mot vittnesmål som kommer från personer som vistats i Tunnelgatans utkanter minuterna efter mordet. Tanken på att flyktbilar varit utplacerade på detta sätt verkar också ha varit styrande för Säkerhetspolisens undersökning av möjligheten att hålla radiosamband eftersom alla tester som Säkerhetspolisen gör utgår från Norra Bantorget eller mer specifikt parkeringen vid Norra Latin samt att sambandstestets östra gräns utgörs av just Birger Jarlsgatan.

Vi skall titta på varför just dessa platser varit så viktiga i Säkerhetspolisens undersökning för det har att göra med möjliga flyktbilpositioner och händelser i Tunnelgatans utkanter och det mönster det bildar, för Säkerhetspolisen har inte bara intresserat sig för personer som hoppar in i bilar på Sveavägens östra sida efter mordet utan man har även noterat att det finns en rad märkliga observationer av personer som springer till, och hoppar in i bilar, även på den västra sidan efter mordet. Man anser detta som så pass uppseendeväckande att man väljer att gå

⁵⁵ Intressanta vittnesmål är bl.a. ”Skelleftehamnsbrevet” (EBE 898). Vittnet Viklunds observationer av en man som hoppar ur en bil på Tunnelgatan och som senare ses stå och spana i korsningen Tunnelgatan vid 23.17-tiden (EAD 622). Se också observation av man med walkie-talkie vid 22.45 på Tunnelgatans norra sida, väster om bankomaten (EBC10006). Se också (EAD 2778). I (EAC 10016) ser en person en walkie-talkie ligga i framrutan på en bil på Tunnelgatan vid 23.00-tiden. Att avspärningar kan ha sträckt sig längre ner mot Norra Bantorget indikeras av att ett vittne sett en man med walkie-talkie vid Norra Latin och som verkar ha uppsikt över Tunnelgatan (EBC 14459). Observationen är gjord mellan 22.30 och 23.00. Att det kan ha förekommit personer med walkie-talkie även på Drottninggatan indikeras av ett sent in kommet tips (D 21838). Iakttagelsen gäller två personer som observerats utanför biografen Look, Drottninggatan 82 (nuvarande Skandiabiografen) vid 23.00 och där en av dem kan misstänkas ha haft en walkie-talkie. Det sista tipset är svårt att bedöma, det ligger dock i linje med andra observationer som gjorts vid Drottninggatan kring den här tidpunkten.

utanför ramarna för de riktlinjer man fått för sitt PM och lämnar en särskild kommentar kring just detta förhållande.⁵⁶

Flyktbilar vid strategiska knutpunkter

Exakt vilka positioner flyktbilar kan ha haft kan vi kanske sluta oss till om vi utgår från att militära operationer och militära övningar strävar efter struktur och enkelhet. Attentatsmannen skall veta exakt vart han skall ta vägen om attentatet sker på en viss plats. Attentatsmannen kan då springa målmedvetet till den plats där flyktbilen väntar. Det är också en fördel om flyktbilen är positionerad på en plats som man kan finna genom att följa en enkel tumregel, som i det här fallet är giltig på båda sidor av Sveavägen. Vi skall se om vi kan hitta tecken på att flyktbilar kan ha ställts upp efter ett visst mönster i Tunnelgatans och David Bagares gatas båda ändar.

Vi börjar med mördarens flykt och det vi vet. Vi vet att han springer upp för trapporna till Malmskillnadsgatan och därefter ner för David Bagares gata. Han observeras springande på David Bagares gata av två vittnen som just kommer runt hörnet från Johannesgatan. Vi vet nu att han inte kan ha sprungit in på Johannesgatan utan att han sprungit rakt fram. Nästa korsning han kan ha avvikit från David Bagares gata är vid Regeringsgatan och här vet vi inte om han viker av åt höger, vänster eller springer rakt fram. Jag kommer att ha som hypotes att han viker av vänster in på Regeringsgatan och att han sedan tar till höger på nästa tvärgata och att det kan vara mördaren som ett anonymt kvinnligt vittne ser hoppa in i en blå bil på Snickarbacken. Det finns en observation av den så kallade ”tecknerskan” som kan indikera att mördaren har sprungit rakt fram och vikit av till vänster först vid Smala gränd för att sedan försvinna runt hörnet ner på Snickarbacken. Båda observationerna har dock det gemensamt att de slutar på Snickarbacken.

Om vi antar att mördaren tagit till vänster vid Regeringsgatan så har han avvikit från Tunnelgatan/David Bagares gata vid den första tvärgatan i nordlig riktning från vilken man sedan kan nå Snickarbacken genom att ta den första avtagsvägen österut. Om vi översätter detta till Tunnelgatans västra sida innebär det att mördaren skulle avvikit norrut från Tunnelgatan vid den första tvärgatan i nordlig riktning från vilken man sedan kan nå den gata som är Snickarbackens motsvarighet på den västra sidan genom att ta den första avtagsvägen västerut. Han skulle i så fall ha svängt av från Tunnelgatan vid Drottninggatan för att sedan ta första avtagsvägen västerut in på Barnhusgatan. Om flyktbilar placerats ut på samma sätt på båda sidor om Sveavägen så borde det i så fall stå en flyktbil parkerad någonstans vid Norra Bantorget eller parkeringen vid Norra Latin och om attentatsgruppen varit uppdelad borde vi i så fall kunna hitta en person i materialet som efter mordet kommer inspringande på Barnhusgatan från Drottninggatan och som sedan springer längs Barnhusgatan och hoppar in i en bil. Barnhusgatan är i det här sammanhanget Snickarbackens motsvarighet om mordet skett väster om Sveavägen, och om attentatsgruppen varit uppdelad på det här sättet bör den halva som varit ansvariga för den västra sidan också ses lämna området efter mordet.

⁵⁶ ”Säpo:s övervaknings - PM”, A-11544 (1986-04-24). Nummer 89 i Palmemordsarkivet.

Jag har inte lyckats hitta några vittnesmål som stärker den hypotesen i Palmemordsarkivet men det finns det andra som säger sig ha gjort på annat håll. Lars Renvall redogör på sin blogg 2016 för ett vittnesmål han har fått tag på där ett vittne ser en man komma inspringande på Barnhusgatan från Drottninggatan 3-4 minuter efter mordet. Vid Norra Bantorget stannar mannen och vinkar in en ljus bil som tvärbromsar och där en lång blond person kliver ur bilen och håller upp dörren för den springande mannen. Efter att mannen hoppat in i bilen rivstartar den och försvinner norrut. Signalementet på den springande mannen är att han är lång, mörk och att han är ca 30-35 år och har en mörk rock på sig. Uppgifterna är dock svårt att bedöma, särskilt när man inte vet exakt vilket tips det rör sig om men det finns tidningsartiklar som publicerats efter mordet som styrker Renvalls uppgifter⁵⁷. Det intressanta med dessa uppgifter är att det finns likheter mellan mannen på Barnhusgatans sätt att springa och mördarens sätt att springa som indikerar att observationerna hör ihop. Både mördaren och mannen på Barnhusgatan springer nämligen genom att regelbundet vända sig om, som om de kontrollerade att de inte var förföljda. Det som händer på den västra sidan om Sveavägen kort efter mordet är alltså en nästan exakt kopia av det som händer vid samma tidpunkt på den östra sidan.

Att man i materialet kan se att flykt förberetts även på den västra sidan är också något som Säkerhetspolisens speciella analysgrupp uppfattat. Redan en månad efter mordet tas detta också upp av Bert Melén på ledningsgruppens möte⁵⁸.

Om flyktbilar har varit utplacerade i utkanten av Tunnelgatan som tipset säger så har man på båda sidorna påfarer till större vägar som leder ut ur statskärnan. På den västra sidan Torsgatan/Västmannagatan och på den östra Birger Jarlsgatan.

Om det är en kuppövning som följer tankarna i Luttwaks bok så borde vi också kunna se avspärningar vid dessa knutpunkter i utkanten av Tunnelgatan och David Bagares gata eftersom vägarna också skulle kunna vara infarter för fientliga styrkor in i kuppområdet och vi borde se tecken på att infarter spärrats av och att flyktvägarna inne i boxen hållits öppna.

Piketernas placering

Vid tiden för mordet klockan 23.21 finns åtminstone tre piketer i området kring mordplatsen. Det intressanta är hur dessa tre piketer är placerade vid mordögonblicket. De är alla tre placerade i anslutning till Tunnelgatan och på platser som är relevanta antingen som yttre knutpunkter eller som avspärningar av tvärgator till David Bagares gata. Piketen 3230 har vi redan berört, det är den som kan misstänkas spärra av Malmskillnadsgatan. De två övriga

⁵⁷ Jag lutar mig här mot en tidningsartikel från Svenska Dagbladet onsdagen 5:e mars 1986. Det är oklart om Renvall gör det samma eller om hans uppgifter kommer från ett polisförhör men uppgifterna i SVD överensstämmer i stort med Renvalls uppgifter <https://utsikterinsikter.blogg.se/>. Det finns vittnesmål i utredningen som gäller upphämtning av personer nere vid Norra Bantorget efter mordet som skulle kunna bekräfta vittnesmålet i tidningen. Det är dock oklart om dessa vittnesmål härrör från samma person som lämnat uppgifterna i tidningen. Det finns ett uppslag i utredningen som gäller en observation av en person i mörk rock som kommer hastigt gående på Barnhusgatan och blir upphämtad av bil runt 23.20 men i det tidiga tipset ser det ut som om detta skulle kunna vara en person som hämtas upp av en svarttaxi, se (EBE 80). 1992 upprättas ett PM (EBE80-1-B) med anledning av att ytterligare information lämnats i ärendet och som tyder på att det inte rört sig om en svarttaxi, såhär står det i promemorian: ”Hon fick en känsla av att de hade samröre med varandra – typ på något sätt förutbestämt att mannen i den lilla vita bilen skulle hämta upp den andre”.

⁵⁸ Ledningsgruppens möte 1986-03-28. Nummer 361 i Palmemordsarkivet.

placeras sig vid 23.21 i ytterkanterna av Tunnelgatans/David Bagares gatas båda ändar, den ena säger att de tankar vid Norra Bantorget och den andra skriver parkeringsböter vid David Bagares gata/Birger Jarlsgatan. Tipsen vid Birger Jarlsgatan innehåller även uppgifter om att personer skall ha blivit bortkörda från platsen. Det är en intressant uppgift eftersom det finns vittnesmål från parkeringen vid Norra Latin om att samma sak skall ha skett där. (se bilaga 2 för uppställning av flyktbilar samt piketernas eventuella placering vid mordtillfället).

Det är ett minst sagt märkligt sammanträffande att piketerna radar upp sig på det här sättet vid tiden då mordet sker, efter den gata som kommer bli mördarens flyktväg och på platser som är relevanta i en kuppövning. Och det är minst sagt märkligt att personer blivit bortkörda från områden där flyktbilar kan ha varit utplacerade enligt tipset och att vi har personer klädda som mördaren som hoppar in i bilar kort efter mordet på platser som är varandras exakta motsvarigheter på den östra och den västra sidan⁵⁹.

Vi kan på goda grunder hävda att det finns ”näring i tipset” om att flyktbilar varit utplacerade i Tunnelgatans båda ändar och vi har därmed fått en första indikation på att vi tänkt rätt kring att attentatsgruppen kan ha varit uppdelad och att flykten kan ha varit organiserad som det försvunna tipset säger.

Piketernas placering tyder i så fall på att de deltagit i övningen som en del i den yttre avspärrningsgruppen och att deras uppgift varit att säkra infarterna till boxen söderifrån och därmed möjliggöra fri väg för flyktbilar att lämna övningsområdet norrut. Vi har i så fall fått en stark indikation på att det pågått en större statsk uppsövning vid tiden för mordet och att grupperna formerat sig för att understödja ett attentat.

Men om det pågått en statsk uppsövning där delar av polisen varit delaktiga så måste man ställa sig frågan varför ingen brutit sekretessen när man insett att övningen kan ha med mordet att göra. Den frågan för oss in på hur sekretessbelagda operationer och övningar är organiserade och hur en sådan organisering kan hindra den tanken från att få fäste.

En självständigt agerande attentatsgrupp i en statsk uppsövning

Det verkar som om Säkerhetspolisen tidigt, redan i samband med att man skriver sitt PM, är inne på att mordet kan ha utförts av en liten grupp på 4 personer som agerat på egen hand, men att perifera händelser pekar mot att mordet måste sättas in i en större kontext där man även bör väga in t.ex. observationer av personer som springer och hoppar in i bilar på andra platser än i anslutning till mördarens flyktväg. Säkerhetspolisen antyder att det därmed skulle kunna finnas ett större antal människor som varit aktiva kring mordplatsen före och efter mordet och att de rört sig på ett sätt som skulle kunna sättas i samband med mordet. Det tyder i så fall på att en större grupp människor känner till den kontext inom vilken mordet skett.

Vi skall titta lite extra på varför den tanken inte behöver innebära en större risk för att attentatsgruppen skall avslöjas och varför övriga deltagare t.ex. i en militärövning inte

⁵⁹ EBF-19678-B, vittne redogör för händelse vid parkering vid Norra Latin tidigare under kvällen. EAD-1817-06 är en sammanställning och värdering av händelser vid Birger Jarlsgatan innan och efter mordet (läs även ingångstipsen för att göra en egen bedömning av polisens slutsatser). I A-14207 finns en redogörelse för var piket 1230 befinner sig i mordögonblicket. Se också *Palmemordet: Polisspåret* för en detaljerad beskrivning av vad piket 3230 säger att de gör vid tiden för mordet.

självlklart behöver koppla samman kuppövningen med mordet och därmed finna anledning att bryta sekretessen och berätta vad man egentligen gjort under mordkvällen.

Det som gör teorin om en ensamagerande grupp inom ramen för en större övning attraktiv i motsats till en större konspiration är i första hand de möjligheter som en sekretessbelagd statskupsövning med separerade grupper erbjuder. I de här sammanhangen brukar man tala om kompartmentalisering. Det innebär att de grupper som skulle agera i en riktig statskupp, eller i en sekretessbelagd övning, inte tillåts känna till identiteten på medlemmarna i de andra grupperna som verkar i övningen eller vilka mål dessa har. Luttwak trycker specifikt på detta som en av de viktigaste punkterna för att kuppen skall bli framgångsrik. I Luttwaks planläggning har grupperna till och med olika tider för när de ska påbörja sin mobilisering, allt för att begränsa informationsläkage.⁶⁰

Kompartimentaliseringar kan också användas för att skydda olika delar av en organisation från varandra t.ex. kan en underrättelseorganisation ha separata ”kompartiment” för utlandsoperationer och inhemska operationer, eller för olika typer av informationssamling, såsom signalspaning t.ex. via FRA eller spaning på mänskliga objekt. Stora organisationer som Säkerhetspolisen eller Försvarsmakten kan därför inte alltid svara för vad de olika delarna i myndigheten sysslar med och inte ens ledningen i dessa organisationer är alltid informerad om allt som pågår t.ex. vid hemliga underrättelseoperationer.⁶¹

I en större statskupsövning som innehåller kompartmentaliserade grupper kan man med hjälp av dessa principer hålla grupper med olika sekretessnivåer fysiskt åtskilda från varandra t.ex. genom att arbeta med boxar. Den yttre avspärrningsgruppen kan då utgöras av grupper som har en lägre sekretessnivå, grupper som alla redan vet skulle ha viktiga uppgifter att fylla inom det svenska kufförsvaret t.ex. delar av polisen eller förband i Stockholmsområdet. Som vi sett kan piketernas placeringar vara indikatorer på att de haft en sådan roll. Inne i boxen, närmare känsliga objekt, skulle man kunna operera med tre grupper där sekretessen är avsevärt högre exempelvis grupper knutna till den hemliga motståndsrörelsen eller de tidiga befälsgrupperna.

⁶⁰ Edward, Luttwak *Statskupp – en handbok*. 1969.

⁶¹ För en kort sammanfattning av principerna kring kompartmentalisering se:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Compartmentalization_\(information_security\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Compartmentalization_(information_security)). *Applicerat på Palmemordet kan det vara bra att ha principerna för kompartmentaliserade myndigheter i minnet för att t.ex. förstå varför SÄPO svarar nej, när man får frågan om man bedrivit spaning i Stockholms innerstad under mordnatten. I kompartmentaliserade organisationer är det inte säkert att den som svarar tillåts att ha hela bilden klar för sig. Ansvariga för operationer som *Cosi fan tutte*, som utförts av avdelningen för kontraspionage i en annan del av innerstaden under mordkvällen, ska inte berätta om dessa operationer för Säkerhetspolisens ledning om man inte bedömer dem som relevanta för utredningen av mordet och de walkie-talkieobservationer som gjorts kring Sveavägen. Att ”kompartementen” gör sådana bedömningar själva påverkar hur SÄPO och MUST kan svara på de frågor som t.ex. Krister Petersson ställer om hemliga kuppövningar. Det är troligtvis därför Petersson vänder sig direkt till KSI senare under utredningen. Det finns i det här sammanhanget en annan intressant uppgift där information kommit in från ”andra kompartement” inom militären till Holmérs spaningsgrupp via UD men som tycks ha försvunnit. I minnesanteckningarna från åklagarmötet 2017-08-29 (539 i Palmemordsarkivet sid 36) står följande: ” *Beslutats att Jonas skall ta fram uppgifter om ett dokument från FRA som skall ha överlämnats från UD till Holmér, men nu är försvunnet. Krister ska ev begära ut detta från FRA*”. FRA kan, precis som kontraspionaget, sitta inne med uppgifter som militärledning är okunniga om t.ex. information man fått genom avlyssning av radiokommunikation i området kring Sveavägen på mordnatten. Denna information kan ha ansetts viktig för andra myndigheter att ta del av och därför har den överförs till UD där man alltså gjort bedömningen att informationen också kan vara viktig för mordutredningen. Det som ser ut som aktiv mörkläggnings kan alltså (i vissa fall) vara en konsekvens av att en myndighet är hårt kompartmentaliserad.

I en sådan övning kan övningsledningen styra och samordna de kompartmentaliserade grupperna så att de kan verka mot ett gemensamt övergripande mål (t.ex. ett attentat) utan att alla grupper behöver vara införstådda med vad målet med övningen är.

Kompartimentaliseringen gör det också möjligt för övningsledningen att arbeta med olika scenarion för olika grupper i samma övning. Man kan på det sättet kunskapsmässigt avskilja den yttre avspärningsgruppen ytterligare från grupperna i boxen så att t.ex. poliserna i yttre tjänst som deltar i övningen inte är medvetna om att deras grupperingar används i en attentatsövning som följer ett riktigt skyddsobjekt.

Det finns i det närmaste obegränsade möjligheter att skapa distans mellan övningens verkliga innehåll och den kännedom om övningens upplägg som når grupperna på marken. Man kan tänka sig att inte ens övervakningsgruppen behöver vara medveten om att övningen sker på en riktig person, men ändå tillhandahålla information som är relevant för utförandet av ett simulerat attentat. Detta skulle kunna åstadkommas genom att man inte har direkt övervakning av Palme efter att han lämnar bion utan att man har övervakning av en person som instruerats att följa efter Palme om han går söder ut. På så sätt behåller man realismen i övningen men skapar en barriär mot de risker och de etiska frågor som rör attentatsövningar riktade direkt mot kontroversiella politiker. Att arbeta med kompartmentaliserade grupper innebär att man har stora möjligheter att forma övningar där endast en handfull personer känner till att övningen t.ex. följer ett verkligt skyddsobjekt. I en sådan övning måste också övningsdeltagarna på marken vara uppmäksamma så att de inte hindrar eller stör andra personers rörelser i boxen under övningstiden eftersom man inte vet om de är deltagare och vilka mål de i så fall försöker uppfylla. Detta skulle t.ex. kunna förklara varför vittnet Jeppsson aldrig stoppas när poliserna stöter på honom på David Bagares gata, Jeppsson befinner sig i attentatsboxen och skulle kunna vara en deltagare i övningen. Det är först när Jeppsson vänt och är på väg tillbaka som han blir föremål för polisernas uppmärksamhet. Polisernas beteende blir utan övningsscenario helt obegripligt eftersom man får förmoda att de befinner sig i området för att genskjuta personer som rör sig just som Jeppsson.⁶²

En kompartmentalisering öppnar dock upp för både inbjudna och oinbjudna att agera på egen hand och med en egen agenda inne i boxen om man fått tillgång till övningsupplägget. Man kan då utnyttja det skydd som avtäckta gator och grupperingar tillhandahåller och den anonymisering som kompartmentaliseringen skänker. Om vi har att göra med en oinbjuden eller en kompartmentaliserad attentatsgrupp som planerat att utföra mordet i samband med en övning så borde vi kunna se beteendeskilnader mellan personer kring Sveavägen som kan misstänkas ingå i en attentatsgrupp som planerat ett riktigt mord och andra personerna som kan tänkas ha deltagit i övningen utan att ha sådana planer t.ex. poliserna.

⁶² För händelserna uppe på åsen minuterna efter mordet, se: *Palmemordet: Polisspåret*. Jeppssons vittnesmål om sina iakttagelser finns på It-demokratis hemsida. <http://www.itdemokrati.nu/page36am1.html>.

III

Attentatsgruppen och brottsplatsen

"Kanske två tre stycken, det räcker ju."

Leif GW Persson

Attentatsgruppens formering

Vi utgick tidigare från att tipset om att attentatsgruppen som varit aktiv på marken kring Sveavägen kan ha innehållit 4 personer men att det också förekommit flyktbilar som varit utplacerade i Tunnelgatans båda ändar. I det försvunna tipset talas det om att förarna av dessa bilar meddelades när mordet utförts att de skulle göra sig klara för flykt. Det innebär alltså att attentatsgruppen som utfört mordet innehållit 4 personer men att det också kan ha funnits två flyktbilar med förare på var sida om Sveavägen. Totalt säger alltså tipset att mordet och flykten genomförts av antingen 4 eller 6 personer. Flyktbilarnas position talar också för att attentatsgruppen varit uppdelad. Det innebär att två eller tre personer ansvarat för attentatet och flykten på den östra sidan och att de andra personerna haft ansvaret för attentatet och flykten på den västra sidan. Tipset om den springande mannen i mörk rock på Barnhusgatan som ses hoppa in i en ljus bil kort efter mordet är en indikation på att det kan ha förhållit sig på det sättet med tanke på bilens placering, signalementet, och mannens sätt att springa.

Att attentatsgruppen kan ha varit uppdelad i två till tre personer på var sin sida om Sveavägen är intressant eftersom det verkar vara i grupper om två till tre personer som man organiserar sig för att genomföra militära attentatsoperationer. En och en halv vecka efter mordet intervjuas en person med koppling till det svenska underrättelsekomplexet, i Sydsvenska Dagbladet⁶³. Han berättar att han är helt övertygad om att mordet utförts av en professionell attentatsman och att mordet är ett exempel på ”operatives in action”. Han säger att minst tre personer varit inblandade i mordet och att gruppen bestått av en attentatsman, en bilförare och en tredje person som han kallar för *säkringsmannen*. Han säger också att tre personer är standardmetoden för att genomföra attentatsoperationer. Han berättar dessutom att sådana operationer baseras på så kallade medelpunkter, eller *Twin centers*, där den ena delen består av mördaren och säkringsmannen och att dessa opererar i *den främre plattformen* (motsvarar den inre boxen). Flyktbilförarna befinner sig, vid attentatstillfället, inte i direkt anslutning till attentatsmannen och säkringsmannen utan positionerar sig i stället i *den bakre plattformen* (motsvarar den yttre boxen och områdena kring Birger Jarlsgatan eller Norra Bantorget). Säkringsmannens uppgift är enligt Sydsvenskans källa att ingripa om något går snett men också att övervaka objektet och attentatsmannen och att detaljrapportera om operationens utfall (t.ex. att meddela bilförarna att göra sig redo för flykt).

Det Sydsvenskans källa berättar är alltså helt i överensstämmelse med vad det försvunna tipset säger om hur mordet har organiserats och utförts. Källan säger sig vara säker på att den minsta operativa enheten vid dessa operationer är tre personer och att det är en sådan grupp utredarna borde söka efter i ögonvittnesskildringarna.

Jag kommer fortsättningsvis att utgå från att attentatsgruppen också följt dessa principer men att det också gjorts avsteg och att det istället kan ha funnits två attentatsmän på var sida om Sveavägen som, istället för att följa efter Palme, positionerat sig samtidigt vid de båda attentatsboxarna, både på den östra och västra sidan vid bions slut. Alltså att 4 attentatsmän varit utplacerade. Anledningen till att mordet kan ha varit upplagt på detta sätt har att göra

⁶³ Sydsvenska Dagbladet Snällposten 9:e mars 1986. Innehållet i artikeln finns också återgivet på Otto's Insight: *Ett typiskt underrättelsemord?* https://www.youtube.com/watch?v=w0CWu-TG4_A.

med att man i en större statsk uppsövning som följer tankarna i Luttwaks bok, inte behöver en övervakning och rapportering av säkringsmannen vilket är fallet t.ex. vid likvideringar som det berättas om i den återfunna ljudinspelningen. Händelserapporteringen utförs och tillhandahålls istället av övervakningsgruppen vid en statskupp eller statsk uppsövning och därför behövs inte en efterföljande säkringsman på samma sätt och som vi skall se finns det visst stöd för det antagandet i vittnesmålen från brottsplatsen. Det innebär samtidigt att gruppen kan ha utgjorts av endast 4 personer precis som Säkerhetspolisen kommit fram till och vi kommer att återkomma till den tanken senare.

Männen på Tunnelgatan och Wallingatan

Det Palmegruppen borde gjort när man runt 2017 började se tecken på att en liten grupp kunde ha utfört mordet i samband med en större övning var att försöka koppla teorin till faktiska observationer kring Sveavägen. Hade man gjort det hade man kanske kunnat urskilja de personer som kan ha ingått i attentatsgruppen genom att titta på beteendemarkörer för att de förberedde sig för att utföra ett riktigt mord, t.ex. tecken på nervositet eller att de försöker dölja sin närvaro på platsen. Innehållet och signalementsuppgifterna i dessa vittnesmål hade man sedan kunnat använda för att stämma av mot den grupp man började undersöka runt 2017.

Om personerna på Barnhusgatan var en del av den grupp som skulle ha utfört mordet på den västra sidan så var den springande mannen i mörk rock i så fall en av de tilltänkta attentatsmännen på den västra sidan. I så fall skulle någon kunna ha sett de personer som ansvarat för mordet på den västra sidan tillsammans någonstans kring mordplatsen innan mordet och innan de tagit sina positioner i den främre och bakre plattformen.

I det här sammanhanget finns ett intressant vittnesmål som gäller tre eller fyra personer som skall ha befunnit sig i en mindre eller mellanstor vit bil på Tunnelgatan väster om Sveavägen omkring 20.40 på mordkvällen. Vid den tidpunkten har Palme just lämnat sitt hem på Västerlånggatan och befinner sig i närheten av Gamla stans tunnelbanestation. Tidpunkten ligger mindre än 20 minuter innan Olof Palme kan tänkas dyka upp på Sveavägen för att promenera till bion från någon av tunnelbanestationerna Hötorget eller Rådmanngatan. Vittnet som ser personerna i bilen berättar att när han passerar bilen och tittar på männen i bilen så reagerar en av personerna med att ”ducka ner” och försöka dölja sitt ansikte.⁶⁴ Bilens placering på den gata där mordet senare kommer att ske, beteendet att försöka dölja sitt ansikte, samt bilens färg och storlek är en indikation på att detta kan vara samma bil som senare kommer att plocka upp en person vid Norra Bantorget efter mordet och att vittnet kan ha observerat attentatsgruppen på den västra sidan.

Vi skall se om vi kan få syn på den här bilen någon annanstans innan mordet och se om personerna i bilen i så fall uppvisar ett liknande beteende.

Ett av de vittnesmål som omedelbart skiljer ut sig och blir intressant i det sammanhanget är ett vittnesmål som kommer från ett par som varit på balett på Stadsteatern och som parkerat sin

⁶⁴ EBA-14433-A.

bil på Wallingatan, vid Adolf Fredriks kyrka. Paret berättar att när de kommer till bilen på väg hem är klockan ca 22.50 och när mannen skall sätta nyckeln i låset så observerar han att det bakom deras bil står en annan bil parkerad, och att det i den bilen sitter två personer. Bilen är en vit Renault 5 och när han tittar mot personerna i bilen så böjer de sig kraftigt bakåt för att dölja sina ansikten bakom solskydden. Vittnet upplever männen som obehagliga. Han ser att de är mörkt klädda och att föraren är kraftigt byggd. Hans fru ser också männen och får samma obehagskänsla och är även hon av uppfattningen att männen försöker dölja sina ansikten. Hon reagerar också på att de sitter blickstill, att motorn är av, lamporna släckta och att de inte verkar prata med varandra. Hon lyckas dock få en skymt av personen som sitter på passagerarsidan och hon säger att denne hade ett mörkt trenchcoatliknande plagg på sig och att han var barhuvad⁶⁵.

Det verkar helt klart som om paret kan ha sett samma bil som ett annat vittne sett på Tunnelgatan vid 20.40-tiden. Det som tyder på att det rör sig om samma bil med samma personer är att observationen av personen som står vid avfasningen vid Grand görs omkring den tidpunkt som observationen av de två personerna på Wallingatan görs d.v.s. mellan 22.40 - 22.50. Det är möjligt att när paret gör observationen av de två männen på Wallingatan så står den tredje personen uppställd vid halvmånen utanför Grand eller befinner sig i området kring bion. Om attentatsgruppen på den västra sidan endast bestått av två personer så kan man också tänka sig att personen som stått utanför Grand vid 22.40 hunnit tillbaka till bilen till 22.50 det tar bara 2,5 minuter att gå den sträckan. Det som talar för att det kan vara så är att vittnet som tappat sina nycklar passerar Grand igen ca 22.55 och då är personen vid avfasningen borta.

Bilens position mellan biografen och Norra bantorget, bilens färg, signalementet och beteendet gör vittnesiakttagelsen intressant och den talar för att observationen kan ha gällt den del av attentatsgruppen som skulle ha utfört mordet om Palme gått norrut på den västra sidan eller korsat Tunnelgatan väster om Sveavägen.

Det finns ytterligare en iakttagelse som skulle kunna gälla personen som står uppställd vid avfasningen vid Grand och som i så fall tyder på att han också befunnit sig utanför biografen vid 23.05 när filmen slutar och som i så fall bekräftar att han rört sig i området och väntat på att filmen skall sluta. Ett vittne som varit på samma föreställning som makarna Palme berättar att efter att föreställningen är slut så går hon ut på gatan och fram till en person som står till vänster vid entrén för att fråga vad klockan är. Personen vill inte ge henne tiden trots att hon frågar två gånger och personen står vänd mot entrén. Signalementet på mannen har en påfallande överensstämmelse med signalementet på den man som stått vid avfasningen Tegnérgatan/ Sveavägen 25 minuter tidigare. Vittnet beskriver mannen som mellan 185 och 190 cm lång, mörkt hår, *avlångt ansikte* och att han är snyggt klädd i ett mörkt rockliknande plagg och att han är mellan 30 och 40 år.⁶⁶

⁶⁵ EBC-6059-00.

⁶⁶ Observationen av mannen utanför Grand går att läsa i: L-851, L-851-A, L-851-B. Det finns frågetecken kring att Pihlgrens vittnesmål gäller en person i attentatsgruppen och det är att hon uppfattar honom som en del av ett sällskap (2-3 personer). Det är dock oklart vad det mer specifikt är som får henne att tro det. Signalementet och mannens beteende talar dock för att detta är personen som står uppställd vid halvmånen drygt 20 minuter tidigare. I det första förhöret nämner hon att han kanske haft en hatt på sig. I det andra förhöret nämns inte att han har någon huvudbonad, men i det tredje förhöret, två månader senare nämner hon plötsligt hatten igen. Baserat på de tre vittnesmålen

Vi har nu lokaliserat vad som kan ha varit den del av attentatsgruppen som skulle kunna ha varit ansvariga för mordet på den västra sidan och vi har sett hur de befunnit sig vid den gata där mordet kommer att ske och att de kan ha väntat i området kring bion och att de uppträtt avvisande och visat tecken på nervositet samt tecken på att försöka dölja sin närvaro på platsen. Vi skall nu se om vi kan hitta ytterligare stöd för hypotesen att attentatsgruppen kan ha varit uppdelad och se om vi i vittnesmålen kan lokalisera de personer som varit ansvariga för mordet på den östra sidan. Vi skall alltså se om vi kan lokalisera mördaren i vittnesmålen.

Männen på Holländargatan och Luntmakargatan

Om mordet utförts av en attentatsgrupp på mellan 4 och 6 personer som är uppdelade i två grupper på vardera sidan om Sveavägen så finns det kanske en chans att någon kan ha sett de fyra personer som skulle ha positionerat sig i den främre plattformen, sammanstråla innan mordet t.ex. för att lägga upp hur man skall dela upp bevakningen av biografentrén. En sådan grupp borde i så fall ha sammanstrålat kort efter att paret Palme anlänt till bion och de borde ha haft någon form av kommunikationsutrustning med sig. Det finns i det här sammanhanget ett intressant vittnesmål från Holländargatan där ett vittne sett 4 mörkt klädda personer som vittnet uppfattar haft någon form av bärbar radioutrustning med sig.⁶⁷ Observationen av personerna görs vid 21-tiden, alltså vid den tid då makarna Palme precis har anlänt till biografen. Tidpunkten, radioljudet och platsen är indikationer på att de 4 personer som vittnet sett kan vara den grupp som senare kommer att dela upp sig på den östra respektive västra sidan av Sveavägen och att detta rör sig om personerna i den främre plattformen. Det som gör tipset extra intressant är att uppgiftslämnaren som sett de 4 personerna på Holländargatan senare ser två av dessa personer på en annan plats nämligen öster om Sveavägen, vid korsningen Tegnérgatan/Luntmakargatan. Detta tyder på att vittnet faktiskt kan ha gjort observationer av att attentatsgruppen delat upp sig! Att observationerna görs just vid Holländargatan och Luntmakargatan är i det sammanhanget också intressant eftersom Holländargatan och Luntmakargatan är varandras motsvarigheter på den östra respektive västra sidan, de är de första parallellgatorna till Sveavägen på den östra respektive västra sidan som löper oavbrutet och utan hinder mellan Tegnérgatan och Tunnelgatan, alltså mellan attentatsboxarna. Om attentatsmännen obemärkt skall kunna inta sina utgångspositioner vid attentatboxarna eller om man måste omgruppera till följd av oförutsedda händelser kan man röra sig på dessa mer glest befolkade parallellgator och kan då undvika att exponera sig längs Sveavägen. En av de stora frågorna kring mordet har varit just frågan om vilken väg mördaren tar fram till hörnet vid Dekorima. Man har spekulerat i att den person som vittnen sett följa efter paret Palme både på den västra och på den östra trottoaren också måste varit mördaren. Men så är det inte. Den personen (eller de personerna) överensstämmer inte med signalementet på gärningsmannen. Det finns heller inga observationer att någon person skulle

anser jag att det är mindre troligt att personen Pihlgren ser burit en hatt. En sådan borde ha varit ett utmärkande drag i personens utseende och i så fall borde hon inte ha kunnat beskriva mannens hårfärg och hårlängd på det sätt hon gör.

⁶⁷ E-1701 Är ett anonymt brev skickat till Hans Holmér där brevskrivaren vill att brevet skall läsas upp i media därför att han tror att det kan finnas andra som sett de fyra personerna bakom bion. Brevet kommer dock aldrig att läsas upp i media av Holmér. Inte heller kommer Holmér att efterlysa brevskrivaren som Säkerhetspolisen vill. Senare kommer dock observationen av de fyra männen att få stöd av ett annat vittne som sett tre till fyra personer med radioutrustning vid korsningen Holländargatan/Tegnérgatan ungefär vid samma tidpunkt (EH-20988). Tipset kommer att bedömas som trovärdigt av den senaste spaningsledningen trots att det kommer in sent, se: D-21659. En reservation måste dock göras för att personerna som ses i (EH-20988) skulle kunna vara personerna kring Saltmätargatan.

gått rakt fram på Sveavägens västra trottoar för att korsa Sveavägen senare och ställa upp sig vid Dekorimahörnet. Det indikerar att övervakningen av Palmes rörelser innan mordet i alla fall inte utförts av gärningsmannen längs Sveavägen.

Tipset om att 4 mörkt klädda, oidentifierade personer med radioutrustning först befunnit sig på en parallellgata till Sveavägen när Palme anländer till bion och att dessa sedan delar upp sig på den östra och västra sidan gör att tipset sticker ut och det är något som även Säkerhetspolisen reagerat på. På ledningsgruppens möte (1986-03-29) så lyfter en representant för Säkerhetspolisens särskilda analysgrupp att man önskar komma i kontakt med det anonyma vittne som lämnat tipset.

Om det är så att attentatsgruppen delat upp sig och att ett vittne iakttagit attentatsmännen på den östra sidan vid korsningen Tegnérgatan/Luntmakargatan och att de rört sig på parallellgatorna innan mordet så kanske det finns fler observationer av de båda männen längs Luntmakargatan? Här är vi intresserade av två mörkt klädda personer i närheten av någon av attentatsboxarna och som uppvisar ett beteende som skulle kunna indikera att de vill undvika uppmärksamhet och som vi skall se finns också en sådan iakttagelse.

Vid 22.10-tiden stöter ett vittne ihop med två personer som står vid korsningen Tunnelgatan/Luntmakargatan⁶⁸. De två personerna blir uppenbart störda över vittnets uppdykande på platsen och signalementet på personerna är att de är mörkt klädda. Den ena är något kortare, ca 170 cm och har normal kroppsbyggnad. Han har en mörk mössa, mörk jacka och mörka byxor och kan med tanke på längden och jackan knappast vara mördaren. Signalementet på den andra personen vittnet ser är dock till stora delar överensstämmande med signalementet på gärningsmannen. Personen beskrivs som 185 cm, kraftigt byggd och har en ¾ - lång gråsvart rock på sig. Han har mörkt hår och en sidbena som faller ner över vänster ansiktshalva. Om man utgår från det försvunna tipset och Luttwaks statsk uppsplanering och de grupperingar som blir en följd av dessa så skulle personen i mörk rock kunna vara mördaren. Det som talar emot att det är mördaren är att personen saknar en mörk mössa vid tillfället då han observeras och som vi snart skall se, finns också indikationer på att mördaren kan ha varit ljushårig. Observationen är dock intressant med tanke på platsen, signalementet och beteendet.

Samtidiga händelser i de två attentatsboxarna

Som vi sett så finns det tecken på att en mindre vit bil kan ha hämtat upp den tilltänkta attentatsmannen på den västra sidan nere vid Norra Bantorget en kort tid efter mordet och att denna bil också kan ha befunnit sig vid Tunnelgatan vid 20.40-tiden när ett vittne ser en person huka ner i en mindre vit bil på Tunnelgatan.

⁶⁸ Ingångstipset (EA-494-00) talar om att observationen skett i korsningen Kammakargatan/Luntmakargatan men detta korrigeras ett halvår senare när vittnet tas in på ett nytt förhör (EA-494-00-A) där platsen för observationen bestäms till korsningen Luntmakargatan/Tunnelgatan. Möjligen har denna "felrubricering" gjort att tipset inte uppmärksammats tillräckligt t.ex. hade Säkerhetspolisen inte platsen klar för sig när de skrev sitt PM. Platsen, tidpunkten, signalementet och beteendet borde dock ha varit av intresse för den senaste spaningsledningen. Möjligen faller tipset mellan stolarna p.g.a. frånvaron av walkie-talkieobservationer på platsen, tipset uppfyller därmed inte de kriterierna för den undersökning Jonas Englund gör (D-21659). Man bör dock hålla i tanken att detta inte behöver ha med mordet att göra och att det kan röra sig om personer som just lämnat Bohemia.

Eftersom övningar följer vissa förutbestämda grupperingsmönster så borde vi kunna se att motsvarande positioner tagits av attentatsgruppen på den östra sidan, och dessutom vid samma tidpunkt. Gunnar Wall som tittat en hel del på fordons rörelser på den östra sidan menar att det faktiskt går att se ett sådant mönster. Wall påpekar att det finns observationer gjorda av taxichauffören (H) nere vid Snickarbacken som skulle kunna tyda på att gärningsmannen plockats upp av en blå Volkswagen Passat efter mordet och att samma Passat med samma personer kan ha observerats vid Tegnérgatan lite drygt två och en halv timme tidigare. Om ett attentat planerats med en uppdelad attentatsgrupp där grupperingar och rörelser är tidsmässigt koordinerade så borde den blå passaten ha stått på motsvarande plats som den vita bilen stod på Tunnelgatan, fast vid den andra attentatboxen, öster om Sveavägen, vid 20.40 på mordkvällen. Och så verkar också ha varit fallet.

Enligt vittnesmålet som Wall refererar till så skall ett vittne som parkerat sin bil på Tegnérgatan strax öster om Sveavägen (mellan Sveavägen och Luntmakargatan) vid 20.45 på mordkvällen ha blivit osäker på vilka parkeringsregler som gäller och därför beslutat sig för att fråga två personer som redan står parkerade i en blå Passat en bit ner på samma gata. När vittnet närmar sig bilen reagerar personen som sitter på passagerarsidan avvisande genom att vända bort sitt ansikte. Vittnet upplever männen i bilen som obehagliga och väljer att istället fråga en förbipasserande fotgängare om hjälp.⁶⁹ Den här händelsen utspelar sig alltså på samma plats där de två personer som först befunnit sig bakom bion vid 21-tiden senare kommer att observeras en andra gång av samma vittne. Det är alltså inte helt otroligt att en av de personer som sitter i den blå bilen på Tegnérgatan vid 20.45, senare kommer att utföra mordet.

Det finns dock tveksamheter kring taxiförarens uppgifter från Snickarbacken som pekar mot att personen taxiföraren ser inte är gärningsmannen, och det är att tidpunkten för observationen ligger runt 23.30, eller till och med senare. Att tidpunkten för observationen ligger i detta tidsspann bekräftas av att taxiföraren säger att han ser en polis komma nedspringande på Snickarbacken bara sekunder efter att personerna i Passaten lämnat platsen. Detta är med stor säkerhet Klas Gedda från piket 3230 och då ligger observationen allt för sent för att det skall röra sig om gärningsmannen.

Men det finns fler observationer av blå ”Passat-liknande” bilar nere på Snickarbacken som dessutom intresserat den senaste spaningsledningen, och som i tid, ligger tidigare än taxiföraren H:s observationer. Fem dagar efter mordet kommer det in tre tips som verkar handla om samma händelse. En händelse som av allt att döma ligger ca 5 minuter innan taxiförarens observationer. Läger man ihop informationen i de tre tipsen framträder följande

⁶⁹ Se, *Rättskandalen Olof Palme*. Se också, spaningsuppdrag L-1622-A för vittnesmålet från Tegnérgatan. Vittnesmålet från Taxiföraren finns i (EAE-250-00) och där säger han att en person tar av sig en jacka eller mörk rock och hoppar in i en blå Passat några minuter efter mordet. Intressant är att personen har en annan jacka på sig under rocken. Personen har svart hår är kraftigt byggd och är ca 40 år. Det som avviker från signalementet på gärningsmannen är att personen taxiföraren ser inte har en mössa på huvudet. Tveksamheter finns som sagt också vad gäller tidpunkten för observationen. Den bör ligga 5 min tidigare än vad H hävdar för att detta skall vara Gärningsmannen. Palmegruppen har sprungit sträckan mellan Sveavägen och Birger Jarlsgatan och det tog 2 minuter och 17 sekunder (se, ledningsgruppens möte 1986-03-17). Rörelsemönster, bilens position och övriga signalementsuppgifter är dock intressanta och indikerar att det kan vara gärningsmannen taxiföraren ser. Observationen har varit föremål för uppmärksamhet tidigt i utredningen och i media och det är märkligt att inga personer gett sig till känna som de personer som befann sig i den blå Passaten vid den här tidpunkten och det talar för att det kan ha varit flyktbilen som H sett. I så fall är mördaren mörkhårig.

bild: Mellan 23.15 och 23.30 kommer en man springande i hög fart ner för Snickarbacken i riktning mot Birger Jarlsgatan. Mannen är 180-185 cm lång, han är kraftigt byggd och har en halvlång mörk rock på sig och en handledsväska. På Snickarbackens södra sida nere vid Birger Jarlsgatan står en mellanblå Opel av äldre modell och väntar. Mannen i rocken springer fram till Opeln och innan han kastar sig in i bilen river han av sig en mössa som han har på huvudet och då observerar ett vittne att mannen har mellanblont, cendréfärgat hår. Opeln försvinner sedan i hög hastighet söderut i riktning mot Stureplan.⁷⁰ Beskrivningen av den här händelsen passar bättre in med vad vi vet om tidpunkten för mordet samt signalementet på mördaren. Här finns mössan från mordplatsen med, men även väskan från observationen som vittnet Nieminen gör på David Bagares gata. Tidsspannet talar också för att detta är gärningsmannen. Tiden för observationen bör i så fall ligga runt 23.24 och det är alltså innan taxiföraren H anländer till Snickarbacken. I de tre tips som lämnas så står det klart att bilen inte är en Passat utan en mellanblå Opel. Kan det då ha varit denna mellanblå Opel och inte en Passat som stått vid Tegnérgatan två och en halv timme tidigare? Ja, kanske. För i det första förhøret med mannen som försökt fråga om parkeringsreglerna så säger han inte att personerna sitter i en Passat utan att: *"Han antog att det var en Passat-bil"*⁷¹. Det är naturligtvis något helt annat än att ha sett en Passat, och därför är det fullt möjligt att vittnet på Tegnérgatan kan ha sett en blå Opel snarare än en blå Passat uppe vid Tegnérgatan vid 20.45. De likheter som finns mellan Volkswagen Passat från åren 79-80 och en Opel Kadett från samma tidsperiod talar för att vittnet på Tegnérgatan kan ha förväxlat de två bilmodellerna. Vad vittnet på Tegnérgatan dock är säker på redan i första förhøret är att bilen varit blå och av äldre modell, alltså precis som bilen som observerats nere vid Birger Jarlsgatan.

Oavsett om bilen på Tegnérgatan är en blå Opel eller en blå Passat kan det knappast vara en slump att bilar hämtar upp personer i mörka rockar en kort tid efter mordet på platser som stämmer överens med vad det försvunna tipset säger om hur flykten organiserats, och att dessa bilar kan ha observerats vid samma tidpunkt vid de båda attentatsboxarna när Palme är på väg till bion, och att personerna i dessa båda bilar reagerar på ett likartat sätt på folk som passerar förbi och tittar på dem. Det är svårt att tänka sig att dessa händelser inte hänger ihop med tanke på bilarnas färger, positioner, och personernas beteende. Vi har i så fall fått ytterligare bekräftelser på att attentatsgruppen kan ha varit uppdelad och att mordet utförts av en grupp på 4-6 personer som använt sig av attentatsboxar.

Vi skall nu titta på ytterligare tecken som tyder på att koordinerade rörelser kan ha skett vid samma tidpunkt vid de olika attentatsboxarna men den här gången enbart på den västra sidan om Sveavägen och som talar för att man grupperat sig för en attentatssimulering vid de båda attentatsboxarna bara 40 minuter innan mordet sker. Tidpunkten vi skall titta närmare på är 22.40. Vid denna tidpunkt observeras som vi tidigare redogjort för en man i mörk rock vid avfasningen utanför bion av vittnet som tappat sina nycklar. Vid samma tidpunkt görs en

⁷⁰ Det förefaller som om detta rör sig om åtminstone två olika vittnen som sett samma händelse och att ett av dessa vittnen är den kvinna som ringt till jourhavande präst. I Uppslagen EAE-715 och EAE-10005 är det förmodligen samma kvinna som lämnat uppgifterna. EAE-719 kommer in bara 10 minuter efter att EAE-715 kommit in och det talar för att det kan ha varit mannen som kvinnan haft ett förhållande med som ringt in sina observationer av händelsen.

⁷¹ Se, ingångstipset: L-1622.

annan viktig iakttagelse i den andra attentatsboxen på Tunnelgatans västra sida. Ett vittne som kommer gående från Kungsgatan och norrut längs Sveavägen får då ögonkontakt med en man som han passerar. Vittnet märker att mannen sedan följer efter det sällskap han tillhör när de viker in på Tunnelgatan från Sveavägen. Mannen följer efter en bit på in på Tunnelgatan och går endast några meter bakom. När vittnet vänder sig om ungefär mitt mellan Sveavägen och Olofsgatan så vänder mannen plötsligt om och börjar gå tillbaka samma väg han kom. Signalementet på mannen är att han är i 35-års åldern och att han är mörkt klädd med en mörk halvlång rock och att han har en mörk upprullad gökboetmössa på huvudet.⁷² Signalementet stämmer på pricken in på mördaren och med tanke på hur mordet sedan går till är rörelsemönstret minst sagt uppseendeväckande. När man läser vittnesmålet så verkar det som om mannen medvetet låter vittnet med sällskap passera förbi och att han sedan ansluter tätt bakom. Det är svårt att komma ifrån det faktum att personen i gökboetmössan och den mörka rocken utför samma rörelse som mördaren kommer att genomföra 40 minuter senare på den östra sidan av Sveavägen. Mannens signalement och rörelser i den attentatbox där mordet senare kommer att ske, och vid en tidpunkt då en annan man i mörk rock befinner sig vid avfasningen vid Grand väcker frågor om människans positioner är tidsmässigt koordinerade och ingår i en attentatsövning. Samtidigt är det en stark indikation på att man organiserar sig genom att placera ut attentatsmän samtidigt vid Tunnelgatan och Tegnérgatan, vilket ger ytterligare belägg för att mördaren aldrig följde efter paret Palme på Sveavägen utan att han fått information om Palmes rörelser på annat sätt, precis som det försvunna tipset antyder och Walkie-talkieobservationerna pekar på. Att det observerats mörkt klädda personer i rockar som placerar sig eller rör sig på ett sätt som kan sättas i relation till den mordhandling som utförs 40 minuter senare borde ha väckt mer uppmärksamhet hos den senaste spaningsledningen. Det är svårt att läsa detta vittnesmål utan att komma till slutsatsen att en attentatssimulering skett på Sveavägens västra sida 40 minuter innan mordet äger rum och det talar starkt för att en övning genomförts under mordkvällen.

Sammanfattning såhär långt.

Vi har nu fått en bild av hur en eventuell attentatsgrupp kan ha sett ut på mordkvällen och var de kan ha befunnit sig vid olika tidpunkter innan mordet. Det finns fortfarande en hel del tveksamheter kring hur många som ingått i attentatsgruppen och hur de exakt formerat sig vid olika tidpunkter under kvällen och här finns fortfarande arbete kvar att göra. Det finns också mycket som talar för att attentatsgruppen endast bestått av fyra personer precis som Säkerhetspolisen tycker sig se. Detta stöds av de observationer som gjorts av personerna som hoppar in i bilarna vid Norra Bantorget och vid Snickarbacken. Personerna som lämnar området i dessa bilar tycks vara två till antalet och det talar för att gruppen bestått av samma antal personer som i övningen mot ÖB. Hur en sådan grupp sedan grupperat sig är inte helt klart, man kan tänka sig andra alternativ än det som tidigare föreslagits och istället fundera över om det kan ha förekommit två skyttar på var sida om Sveavägen och att dessa omgrupperat längs parallellgatorna när de fått information om Palmes rörelser men några observationer av personer med gärningsmannens signalement som omgrupperar enligt detta mönster har inte gått att hitta i vittnesmålen, och det talar emot det upplägget. Osäkerheten

⁷² EAC-252. Palmemordsarkivet nummer 1737.

kring exakt hur många som varit delaktiga i mordet och hur de formerat sig är därför fortfarande stor och det ser också ut som om olika grupper kan ha genomfört simuleringar vid olika tidpunkter. Klart är dock att händelser på parallellgatorna och vid attentatsboxarna tyder på att koordinerade rörelser vid Tunnelgatan och Tegnérgatan föregått mordet.

Med tanke på hur högt prioriterat kuppförsvaret var vid den här tiden och med tanke på vad den senaste Palmegruppen visste om hur militären övade i Stockholm under kalla kriget både när det gällde riktiga skyddsobjekt och förmodade informationsbärare så fanns det all anledning att titta extra på en grupp som både övade och utbildade på genomförandet av attentat vid statskupper och i skymningslägen. Att man inte utförde egna utredningsåtgärder för att kontrollera om en värnpliktig soldat från F7 verkligen kört gruppen på mordnatten är en stor svaghet som skulle kunna ha påverkat spaningsledningens inställning till uppslaget. För det finns mycket som indikerar att löjtnant X kan ha varit på plats på Sveavägen. Som sagt så landar han i Stockholm på morddagen. Gruppen har vapen speciellt framtagna för attentat med sig på resan. X har övat på liknande skyddsobjekt tidigare i en mindre grupp. Han påstår sig ha skämtat om mordet vid en tidpunkt då han omöjligen kan ha känt till att det ägt rum och dessutom verkar hans berättelse om hemresan inte stämma.

Försvarmakten verkar också ha agerat mot honom och gruppen efter mordet och han uppfattar själv att han börjat betraktas som en säkerhetsrisk. Trots prioriteringen av kuppförsvaret så avvecklas gruppen plötsligt i samband med att misstankarna mot honom dyker upp.⁷³ Alla hans utbildningsuppdrag tas ifrån honom trots att han är en av de viktigaste tillgångarna Försvarmakten har när det gäller antisabotageskyddet. Enligt honom själv så är han dessutom föremål för övervakning av Säkerhetspolisen i över ett år innan han förhörs. Att löjtnant X varit föremål för omfattande utredningsinsatser under utredningens gång står helt klart och den enda rimliga anledningen att intressera sig för honom är hans tidigare deltagande i attentatsövningar och de expertkunskaper han har. Han är därmed en av få ”professionella gärningsmän” som på allvar utretts när det gäller mordet på Olof Palme och det säger något om den kontext som den senaste Palmegruppen initialt placerade in mordet i.

Som vi sett så finns det också indikationer som tyder på att man kan ha spärrat av tvärgatorna längs mördarens flyktväg och att man kan ha arbetat med boxar. Det försvunna tipset antyder dessutom att mordet planerats på ett liknande sätt och att Tunnelgatan/David Bagares gata varit en tilltänkt flyktväg redan från början. När man kontrollerar tipset mot de vittnesiakttagelser som finns kring brottsplatsen så kan man också se att springande män i mörka rockar hämtas upp på båda de platser där flyktbilar skall ha varit utplacerade enligt tipset. Tittar man vidare på ”signalementet” på bilarna som hämtar upp personerna så kan man se att dessa bilar förmodligen också befunnit sig både vid Tegnérgatan och vid Tunnelgatan vid 20.40-tiden på mordkvällen. I alla de förhör jag läst i utredningen har jag bara stött på tre observationer av personer som verkar vilja dölja sina ansikten och de personerna sitter i bilar

⁷³ En person verksam i X befälsgrupp berättar att han tror att nedstängningen av gruppen hade samband med misstankarna mot Löjtnant X. I *Rättskandalen Olof Palme* kan man också läsa om hur X och personerna i gruppen upptäcker att de är övervakade av Säkerhetspolisen. Timingen att lägga ner gruppen efter mordet och misstankarna mot löjtnant X är besvärande och väcker frågor om vad det egentligen var som gjorde nedläggningen så akut. U har själv berättat att han uppfattade skälen till nedläggningen som svepskäl. Se, *Rättskandalen Olof Palme* och Kurt Landsmers motsägelserfulla motivering för att upplösa gruppen.

som överensstämmer med de bilar som hämtar upp personerna vid Snickarbacken och Norra Bantorget efter mordet. Det kan inte vara en slump.

Undersökningen av rörelser och mönster kring brottsplatsen pekar tydligt mot att det är gärningsmannen som hämtas upp av den blå Opel:n nere vid Birger Jarlsgatan och att gärningsmannen inte är mörkhårig utan mellanblond. Det stämmer också med vad vittnet Nieminen säger om att mördarens haka var ljus och att han saknade skägg⁷⁴. Men det innebär samtidigt *att det inte kan vara löjtnant X som är gärningsmannen med tanke på hans hårfärg och i övrigt mörka drag*. Misstankarna om att X befunnit sig i Stockholm under mordnatten kvarstår dock och det är rimligt att tänka sig att han kan ha ingått som en del i en grupp som övat på mordnatten, men att han alltså inte utfört mordet, och att alibi-problematiken som uppstått kring honom och gruppen kan ha att göra med sekretessen kring kuppförsvaret, snarare än mordet. Det verkar också som om Palmegruppen dragit liknande slutsatser och att man tagit fasta på signalementet på den springande mannen nere vid Snickarbacken/Birger Jarlsgatan. Det tilltagande intresset för Stig Engström kan också tänkas härröra från att han passar bättre in på signalementet på den springande mannen nere vid Snickarbacken än vad X gör samt att man vet att Engström burit en handledsväska under mordkvällen.

Om vi stannar till en stund och tillåter oss att spekulera i vem eller vilka som kan ha utfört mordet om det pågått en övning, och löjtnant X och hans grupp inte genomfört gärningen, så måste slutsatsen ändå bli att det måste varit någon annan grupp som deltagit i (eller infiltrerat) övningen som utfört mordet. I så fall bör den gruppen likna den grupp som löjtnant X skapat och som han tar med sig till Gotland. Det bör alltså vara en grupp som bestått av en eller två operatörer och två personer som rekryterats till gruppen från hemvärnet eller någon annan militär frivilligorganisation. Som vi vet bestod gruppen som samlades på Gotland dagen innan mordet av 6-7 personer. Det är inte omöjligt att den ena hälften av dessa personer kan ha varit X grupp och att de är den andra hälften som utfört mordet. Om denna grupp varit sammansatt på samma sätt som löjtnant X grupp, och om vittnesmålen nerifrån Snickarbacken stämmer, så är den mellanblonda personen i mörk rock, som hoppar in i bilen nere vid Birger Jarlsgatan, i så fall en operatör ur någon av de befälsgrupper som bildades under 80-talet och föraren av flyktbilen en person som operatören rekryterat till gruppen från en militär frivilligorganisation. Föraren av den blå Opel:n bör i så fall ha tillhört antingen FRO, FBU eller någon hemvärnsavdelning, och som vi ska se verkar den senaste spaningsledningen ha hittat just en sådan koppling.

Den blå Opel:n

Att Palmegruppen satt observationen av den mellanblonda mannen nere på Snickarbacken i samband med vad det försvunna tipset säger om flyktbilarnas placering vet vi därför att Palmegruppen engagerat sig i att få tag i namnet på den anonyma kvinnliga uppgiftslämnaren nere på Snickarbacken bara 5 dagar innan man färdigställer sin analys av walkie-talkieobservationerna⁷⁵ där uppgifterna om det försvunna tipset presenteras för första gången

⁷⁴ Se, E-15-1-A.

⁷⁵ Se, EAE-10005-00-D – Telefonförhör (2017-11-17) där Blombergsson tar kontakt med prästen som lämnat tipset om kvinnan, för att höra om han fick namnet på henne.

för åklagaren. Palmegruppen bör vid den här tidpunkten ha lutat åt att mordet varit en konspiration eftersom man måste ha uppmärksammat att uppgifterna i det försvunna tipset bekräftas av observationer som gjorts nere vid Snickarbacken. Så småningom börjar man också titta på tips som kommit in och som gäller blå bilar av märket Opel som varit aktiva på kvällen den 28:e februari 1986. I det arbetet kommer man att stöta på ett tips som rör en blå Opel Kadett av 1980 års modell som skall ha setts i anslutning till en hemvärnsstuga. Platsen där Opeln har observerats är naturligtvis extra intressant med tanke på att de motståndsgupper som bildades under kalla kriget stod hemvärdet nära. Enligt utredarna skall tipset om Opeln ha kommit in tidigt i utredningen och det skall ha lämnats av en namngiven person. Den person som kommit med ingångstipset är av allt att döma en polis eftersom beteckningen i liggaren är: *Svensson, POL, PB (och sedan bilens registreringsnummer)*⁷⁶.

2018 så genomför Palmegruppen ett förhör med koppling till tipset⁷⁷ och 2019 så bryter Hans Melander ad acta-läggningen och öppnar uppslaget igen som en förberedelse för det förhör som kommer att hållas med bilägaren den 23:e april 2019. Förhöret kommer att hållas av Sven-Åke Blombergsson och Peter Steude i polishusets lokaler på Polhemsgatan i Stockholm och bilägaren kommer att närvara tillsammans med sin advokat. Det är svårt att få ett grepp om vilken bakgrundsinformation som Palmegruppen kan ha haft om bilägaren eftersom maskningen är så omfattande men klart är att Palmegruppen är inne på att bilägaren kan ha tillhört Stay behind. Han verkar inte varit en operatör och har heller inte haft någon anställning inom det militära. Däremot berättar han att han varit aktiv i en organisation eller förening där han deltagit i olika utbildningar runt om i landet och att dessa utbildningar haft en militär koppling, såhär står det i förhöret: *"På fråga om han haft någon kontakt med det militära efter repövningarna uppgav (maskat) att det inte varit annat än utbildningarna (maskat)"*⁷⁸. Vi vet inte vad dessa utbildningar handlat om, de kan ha varit helt oskyldiga, men det är tydligt att bilägaren passar in i profilen på de personer som rekryterades till dessa grupper och att han kan ha varit medlem i FBU, FRO eller någon hemvärnsavdelning. När Palmeutredarna kommer in på frågor som gäller Stay behind så blir bilägaren plötsligt märkbart fåordig. När Blombergsson frågar vad denna fåordighet beror på så svarar han att det beror på att *"förhørsledaren inte vet hur han skall tolka hans svar"*. Det är en märklig formulering, men hela förhöret präglas av märkliga och undanlidande kommentarer. När Palmeutredarna kommer in på frågor som rör mordet och morddagen så minns bilägaren ingenting. Han minns inte vad han gjorde under mordkvällen eller dagen efter mordet, och när Blombergsson påpekar att detta är ovanligt och att folk brukar komma ihåg vad de gjorde den dagen så hänvisar han till någon fysiologisk åkomma han ådragit sig och som påverkat hans kognitiva förmåga. Han har heller inget minne av att han skall ha varit inne i city den 28:e februari och hämtat upp eller lämnat av några personer och när Palmeutredarna konfronterar honom med uppgiften om att hans bil setts vid en hemvärnsstuga så har han inget svar på hur det kan komma sig. Blombergsson pressar på och uppger att uppgiften om att hans blå Opel varit aktiv på platsen den 28:e februari har inkommit tidigt i utredningen och att det är en namngiven person som kommit med uppgiften. Bilägaren har inte några kommentarer till

⁷⁶ Se, D-313-00.

⁷⁷ Se, D-313-00-A

⁷⁸ Se, D-313-04, Förhöret finns i Palmemordsakivet i sammanställningen av dokument där "Stay behind" nämns (nummer 127.2)

detta heller, och såhär fortsätter det, antingen minns han inte eller så har han inga kommentarer till de uppgifter han ställs inför. Det är naturligtvis vanskligt att dra slutsatser från ett förhör som är maskat i den här omfattningen men förhöret med bilägaren känns ändå som ett av de mer betydande framsteg som görs i utredningen de sista åren. Det förefaller troligt att bilen faktiskt kan ha använts vid mordet oavsett om bilägaren varit delaktig i upphämtningen av personen nere på Snickarbacken eller inte. Att Palmegruppen haft stora förhoppningar på att bilen kan ha använts som flyktbil, står helt klart, oavsett om bilägaren lånat ut bilen till en grupp eller om han själv kört den på mordnatten. När det gäller Opelns plats i övningsscenarioet så skulle jag vilja gå så långt som att kalla det för ett mindre genombrott eftersom det går att se en koppling både till det försvunna tipset och till observationen vid Tegnérgatan vid 20.45. Men här finns kanske också en koppling mellan flyktbilen och en plats som disponeras av en militär frivilligorganisation. Om det är samma bil, så går det helt klart att se ett samband mellan bilens olika positioner under mordkvällen, och en militär planläggning för ett attentat mot Olof Palme.

I det här läget borde Palmegruppen ha vidtagit omfattande utredningsåtgärder mot bilägaren och den krets han rörde sig i 1986, men det görs aldrig, och anledningen till det verkar vara att man fått för sig att den flyende mannen som hoppar in i bilen på Snickarbacken kan ha varit Stig Engström. Det antagandet börjar man med tiden att tvivla på men det är tydligt att man ett halvår innan förhöret med bilägaren sökt efter ett samband mellan honom och Engström. Att man varit upptagen med detta visar sig b.l.a. av en förfrågan som Palmegruppen ställer till Krigsarkivet i oktober 2018 och som handlar om Stig Engströms eventuella medlemskap i just hemvärnet.⁷⁹ Frågan till krigsarkivet ställs bara 5 dagar innan Palmegruppen gör ett förhör med anknytning till observationen av den blå Opel vid hemvärnsstugorna. Jag tror att Palmegruppen vid den här tidpunkten dragit rätt slutsats om att bilen kan ha använts vid flykten men fel slutsats när det gäller vem som hoppat in i den. När man sedan inte lyckas hitta en koppling mellan bilägaren och Engström så verkar det som man släpper hela tanken på att bilen kan ha använts vid mordet. Det vägvalet är minst sagt märkligt och det har inte bara haft konsekvenser för undersökningen av bilägaren och kretsen kring honom, utan det har också gjort att andra uppslag, relaterade till övningsscenarioet, inte fått den uppmärksamhet de förtjänar. Ett sådant uppslag handlar om polisman A. Ett annat om ett befäl inom piketen.

Ö som i övningsledaren?

För att attentatsgruppen skall kunna veta vilken tvärgata som kommer att bli objektets väg in i attentatboxen och för att man skall veta vilka flyktvägar som är avspärrade krävs att man inte bara har samband med varandra utan att man också har samband med personer som kan övervaka all information i övningen.

⁷⁹ Frågorna till Krigsarkivet verkar inte ha gett några resultat och på ett möte med åklagaren en månad senare 2018-11-07 så verkar det som man redan börjat tvivla på en koppling mellan Stay behind och Engström, såhär står det i en anteckning som borde gälla Engström: *"Konstateras att vi nu mer och mer lutar åt att(maskat), om han är gm, agerat på egen hand och att SB eller liknande gruppering sannolikt inte är inblandad"*. Det visar dock att man tidigt varit inne på denna koppling mellan Engström och Stay behind och att man under perioden innan förfrågningarna till Krigsarkivet varit mer övertygade om att det kan ha varit Engström som plockades upp nere vid Snickarbacken. Vapensamlarens position inom hemvärnet i Täby har med stor säkerhet också spelat in när det gäller misstankarna mot Engström.

I attentatsövningen mot ÖB sköttes sambandet av polisman A och Per K från en bil utanför militärhögkvarteret, men i en större statskuppövning räcker det inte med att man har samband endast med attentatsmännen utan man måste ha möjligheten att övervaka all radio och telekommunikation inom övningsområdet för att få en överblick över rörelser och grupperingar samt eventuella larm och insatser i övningsområdet.

När vi gick igenom grupperna i Luttwaks bok så konstaterades att en av övervakningsgruppens primära uppgifter var att säkra B-mål i boxen d.v.s. byggnader centrala för telekommunikation där man kan få en sådan överblick. Om polisman A haft samma roll som i övningen mot ÖB så bör han haft till uppgift att ta sig till en sådan plats. Vi vet inte exakt hur stor boxen varit eller hur den förändrats under övningens gång men vi kan anta att den närmaste platsen med sådana resurser är av intresse.

Det finns i utredningen tecken på att tidigare Palmeutredare tänkt i dessa banor och att man tidigt varit intresserade av platser där resurser för telefonavlyssning och radiokommunikationsövervakning varit samlade. I listan över *särskilda sammanställningar* i utredningen finns en märklig sammanställning av in- och utpasseringar på Televerkets kontor på Jakobsbergsgatan⁸⁰. Den sammanställningen blir än mer intressant om den kopplas ihop med platsens roll inom det svenska totalförsvaret. Sådär står det i boken, *Försvaret av Stockholm under kalla kriget*:

*”Polis och civilförsvarpolis hade oftast uppgiften att skydda platser och anläggningar av vikt för totalförsvaret. Civilförsvarpolisen var vanligen indelade i grupper om fyra man under befäl av en ordinarie polisman. Som exempel på skyddsobjekt kan nämnas Televerkets anläggning på Jakobsbergsgatan.”*⁸¹

Det är troligt att senare Palmegrupper också tittar extra på dessa in- och utpasseringar eftersom det i utredningen finns ett tips från en taxichaufför som ca 4-5 minuter efter mordet säger sig ha plockat upp polisman A och en person till i korsningen Malmskillnadsgatan/Mäster Samuelsgatan, några hundra meter från Televerkets lokaler, och kört dem till en adress på Söder. A och den andra personen (som är i 50 årsåldern) skall ha varit nervösa och uppträtt konstigt.⁸² Det är ca 200 meter mellan Televerkets lokaler på Jacobsbergsgatan och Mäster Samuelsgatan och det tar under 4 minuter att gå den sträckan så om polisen lyckas koppla ihop någon av personerna som passerar in tidigare under kvällen eller ut strax efter mordet med polisman A så har man en stark indikation att det verkligen kan ha varit A som taxichauffören hämtade upp vid Mäster Samuelsgatan.

⁸⁰ Listan över *särskilda sammanställningar* finns i A-18673 och sammanställningen över in/ut passeringskontrollen finns i A-7480. Det finns två ingångar till Televerkets lokaler J16 och J22. Endast vid en av dessa (J22) förs noteringar av vilka som passerar in och ut (giltig legitimation måste dock uppvisas även vid inpassering vid J16).

⁸¹ *Försvaret av Stockholm under kalla kriget – Planerna, organisationen och hotbilden mot Sveriges huvudstad.* Av: Thomas Roth. Publikation nummer 36, utgiven av: Svenskt Militärhistoriskt Biblioteks Förlag och författaren (2013). Finns som Pdf på nätet. <https://fokk.eu/tryck/36%20Fo%CC%88svaret%20av%20Stockholm.pdf>.

⁸² Tipset från Taxiföraren kommer in 1988 sedan han fått se en bild på Polisman A i tidningen och då förstått att körningen kunde ha samband med mordet. Taxiförarens vittnesmål finns i EEE-10081. Adressen på söder dit körningen sedan går ligger *inte* i närheten av Polisman A:s bostad, men det visar att taxiföraren har en klar bild av vilken körning det handlar om och mellan vilka platser den gick.

Polisman A:s kommande anställning på den högt skyddsklassade tjänsten som säkerhetschef på Televerkets östra kontor efter mordet, telekartorna som tullen hittar i hans bostad, hans nära kontakter med den person som innehar anställningen som säkerhetschef vid tidpunkten för mordet, och som sagt hans funktion i övningen mot ÖB samt hans brist på alibi för timmarna kring mordet väcker legitima frågor kring om varför han skrev ut sig från sjukhuset mot läkarnas inrådan och var han befann sig på mordkvällen.

A var dessutom ansvarig för piketens övningsverksamhet och det är, med tanke på hur piketerna radar upp sig vid tiden för mordet, ett slående sammanträffande. Men befäl inom piketen har också uppmärksammats i utredningen för uttalanden de gjort innan och efter mordet och som skulle kunna tyda på att piketen varit inblandad i en längre attentatsövning som påbörjats redan veckorna innan mordet.

Tecken på en tidsmässigt utdragen övning.

I längre övningar där olika grupper avlöser varandra och där man övar på riktiga skyddsobjekt i deras vardag handlar mycket om att vänta in rätt tillfälle. I sådana övningar avblåser man det simulerade attentatet när inte rätt förutsättningar uppstått. Övervakningen kan då pågå i veckor innan rätt omständigheter uppstår och man väljer att slå till. Att övervakning skett en tid innan mordet är också något Säkerhetspolisen uppmärksammat. I Säkerhetspolisens PM kan man också läsa att de anser att en attentatsgrupp under vissa omständigheter kan ha beslutat sig för att avblåsa ett attentat även under mordkvällen eller vid andra tillfällen när Palme varit obevakad inne i city⁸³. Säkerhetspolisen spekulerar i att detta skulle kunna ske t.ex. om Palme väljer att ta en taxi hem. Säkerhetspolisen resonerar alltså i termer av att en attentatsgrupp kan ha väntat in optimala förutsättningar och att dessa alltså uppstått på mordnatten. I ledningsgruppens möten från 1986 kan man se att man också tittat efter avblåsta attentatstillfällen, såhär står det:

*”Det finns oklarheter beträffande Palmes rörelser. Säkgruppen undersöker även andra ”tänkbara” attentatstillfällen”.*⁸⁴

Om det är som Säkerhetspolisen säger att mordet varit en planerad handling som föregåtts av övervakning och att man väntat på att slå till vid rätt tillfälle så borde det, precis som de antar, ha funnits andra tillfällen då Palme befunnit sig inne i Stockholms innerstad men då man varit tvungen att avblåsa p.g.a. att alla parametrar inte varit uppfyllda, t.ex. att någon kört Palme hem. Vi skall titta på ett vittnesmål i utredningen som pekar mot att det kan ha förhållit sig på det sättet och att man faktiskt kan ha avblåst ett attentatförsök, eller en attentatssimulering, mot Olof Palme en och en halv vecka innan mordet. Det är ett vittnesmål som kommer in sent, i mars 1992, från vittnet George A och som rör polisman I. George A berättar att ca tio dagar innan mordet skall han ha befunnit sig hemma i sin lägenhet på kvällen/natten och hört ljud från gatan utanför sin lägenhet, såhär skriver Granskningskommissionen i sin rapport:

⁸³ ”Säpo:s övervaknings PM”, A-11544 (1986-04-24). Nummer 89 i Palmemordsarkivet. Att optimala förutsättningar måste föreligga innan man slår till är något som Sydsvenska Dagbladets underrättelsekälla också trycker på. Han menar att om attentat utförs av operatörer så är attentatet alltid underordnat sekretessen. Se Ottos Insight: *Ett typiskt underrättelsemord?* https://www.youtube.com/watch?v=w0CWu-TG4_A.

⁸⁴ Ledningsgruppens möten 1986-03-28.

”Ett tiotal dagar före mordet hade han iakttagit polisman I utanför sin bostad. Polisman I hade uppträtt störande. Georg A hade tilltalat honom varvid I ropat ”fanskapet klarade sig i kväll, men nästa gång tar vi honom”, ”det är Palme vi är ute efter” och ”den där jävla sossen har förstört hela samhället”. Vid tillfället var polisman I enligt Georg A påverkad. Georg A tog med polisman I in till sig för att lugna ner denne. I stannade någon timma eller två. Han fortsatte säga saker som att Hitler var ett fenomen, antydde att han bar revolver och uttalade hotelser mot en kvinna som bodde under George A.”⁸⁵

Det som talar för att George A:s historia är sann är att polisman I medgett att han varit på platsen efter en polisfest och att han letat efter sin särbo som skall ha bott i huset och att någon form av politiskt käbbel ägt rum. Men det intressanta är att det låter som om polisman I tidigare under kvällen faktiskt varit med om ett avblåst attentatsförsök (eller attentatssimulering) mot Olof Palme, och att detta alltså skall ha skett runt 10 dagar innan mordet.

Det som talar för att det kan ha varit så, är att kvällen George A och polisman I talar om tidsmässigt överensstämmer med en tidpunkt då Palme varit inne i Stockholm city på kvällstid. Den 17:e februari alltså 11 dagar innan mordet håller Palme ett anförande inför *Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS)* på Sköldungagatan 2 i Stockholms innerstad. I Säkerhetspolisens PM kan man läsa att Palme åker från föredraget med livvakterna klockan 22.30 och att de släpper av honom vid korsningen Storkyrkobrinken och Västerlånggatan vid 22.55 på kvällen. Vid 23.15 samma kväll observerar ett förbipasserande vittne två män som står på Västerlånggatan strax norr om Storkyrkobrinken och att en av dem står mitt i gatan med något som vittnet uppfattar som en walkie-talkie och att den andra personen då befinner sig i en port intill⁸⁶.

Jämför man kvällen den 17:e februari med mordkvällen så finns en tydlig skillnad dem emellan och det är att livvakterna inte är på plats under mordkvällen vilket de var på kvällen den 17:e februari. I övrigt finns ett antal likheter mellan mordkvällen och kvällen den 17:e framför allt att Palme varit inne i city på kvällstid och att det observerats oidentifierade personer med walkie-talkie i Gamla Stan. Till detta kommer alltså ett vittnesmål om att ett piketpolisbefäl skall ha varit upprörd över att man misslyckats med ett attentat mot Palme kring den 17:e, och att samma piketpolisbefäl, enligt rykten, skall ha utbringar en skål för Palmes död vid en polisfest dagen efter mordet. Det finns helt klart ett mönster här som antyder att polisbefälets uttalanden kring natten den 17:e och dagen efter mordet kan ha med hans egna och Palmes aktiviteter att göra. Det som gör att polisbefälet faktiskt kan ha varit involverad i en övning och att hans uttalande kan ha rört en attentatssimulering mot Olof Palme är hans roll som befäl inom just piketen och därmed hans koppling till polisman A och dennes roll som piketens övningsansvarige vid tiden för mordet. Kopplingen mellan piketen och mordet går i mångt och mycket via Polisman A och den roll han haft inom olika övningar, inte minst med tanke på övningen mot ÖB.⁸⁷ Dessutom ägnar sig polisman A och löjtnant X i

⁸⁵ Granskningskommissionens betänkande (1999), del 2. Avsnittet som berör polisman I och George A.

⁸⁶ ”Säpo:s övervaknings PM” sid 4, A-11544 (1986-04-24). Nummer 89 i Palmemordsarkivet.

⁸⁷ Se, Borgnäs och Breskys dokumentärer om polisspåret b.la. från *Striptease / Norra Magasinet special* 1996.

<https://www.youtube.com/watch?v=LOg-kcjKi40>. Se även *Mannen, Mordet, Mysteriet, del 3*.

<https://www.youtube.com/watch?v=jhLzAcclATk>. mfl. Polisman A:s redogörelse om sina förehavanden kring mordet går att

många och mycket åt samma saker, de är båda vapenexperter, de genomför båda vapenutbildningar och de har båda varit involverade i attentatsövningar.

Till detta kan man också lägga de märkliga omständigheter som uppkommer i samband med att tullkriminalen gör husrannsakan i A:s lägenhet. Vid den husrannsakan hittas som bekant en kula av samma typ som mordkulan.

I beslagsprotokollet från A:s lägenhet och från hans kontor kan man också läsa att man hittat ett antal ljuddämpare.⁸⁸

läsa bl.a. i (DC-15184-C). I detta förhör får vi veta att polisman A fått besök av två piketpolisgrupper samtidigt som han ligger på sjukhuset och att ett piketbefäl besökt honom på mordkvällen och att man där diskuterat piketens kommande övningar. Här säger A själv också att han är ansvarig för piketens övningsverksamhet. De regelbundna besöken av piketbefäl kan naturligtvis varit av omtanke om polisman A men besöken är också intressanta i relation till de tecken som finns på att en längre attentatsövning kan ha påbörjats redan veckorna innan mordet.

⁸⁸ Det hittas en ljuddämpare i A:s lägenhet och två på hans kontor. Han medger att han fört in dessa olagligen i landet se, förundersökningsprotokollet i "smugglingsutredningen". Tullmålsnummer: 3300-531-88 samt 3300-878/884-88.

IV

Attentatsmannen, mordhandlingen och vapnet

“It’s terribly difficult to recruit for secret service, you’re looking for somebody that’s a bit bad but at the same time loyal, there is a type...”

John le Carré

”Skytten prickade alla strukturer som borde utsläckas för att omedelbart försätta Palme i medvetslöst, orörligt och ej reparerbart skick.”

Kari Ormstad.

En manual för attentat

I del två och tre såg vi att det finns tecken som tyder på att det kan ha pågått en militärövning kring Sveavägen vid tiden för mordet och att mordet kan ha utförts av en mindre grupp. Vi skall nu titta närmare på själva mordhandlingen och se om det också finns tecken på att mordet kan ha varit utfört av en militärt utbildad attentatsman. Vi skall också titta på X person och historia för att se hur han agerat tidigare när det gäller skjutningar med handeldvapen på offentliga platser och vi skall titta lite på hur X tillgång till vapen försedda med ljuddämpare förhåller sig till vittnesmål från brottsplatsen och till analyser som gjorts inom utredningen.

Om mordet utförts av en militärt utbildad attentatsman så har mordet i så fall ett fingeravtryck. Utbildade attentatsmän är rekryterade och utbildade efter vissa riktlinjer och de attentat de utför bygger på kunskaper om hur sådana gärningar bäst genomförs och planeras. Får man tag i en militär instruktionsmanual som beskriver hur attentat utförs så blir det plötsligt möjligt att jämföra vad som sägs i den med mordet och mordhandlingen i Palmeärendet och på den vägen kan vi kanske avgöra om mordet utförts av en gärningsman som fått en sådan utbildning. En fördel är att en sådan instruktionsmanual inte behöver komma specifikt från den svenska militären eftersom utbildningar av specialister och operatörer inom de västerländska underrättelse- och säkerhetskomplexen ofta ser likadana ut p.g.a. det utbyte som finns mellan dem. Detta gäller särskilt det utbyte som fanns kring de hemliga motståndsrörelser som sattes upp i Europa efter andra världskriget. Svårigheten är att utbildningsmaterial och manualer för att begå attentat och lönnmord nästan aldrig når allmänheten eftersom de omgärdas av sträng sekretess. Vi vet till exempel att X och befälsgruppen omgärdar sina utbildningar med stort hemlighetsmakeri och att utredningen av gruppen överförts till Säkerhetspolisen just p.g.a. dess känsliga natur. Palmegruppen hade åren efter mordet därför begränsade möjligheter att göra en sådan analys via de öppna källor som fanns. Men 1997 så släpps sekretessen kring ett antal dokument i USA som plötsligt gör en sådan analys möjlig. Dokumenten rör CIA:s inblandning i försöket att störta Guatemalas folkvalda president Jacobo Árbenz Guzmán och ett av de dokument som avhemligas och släpps under *The freedom of information act*, är ett 19 sidor långt, odaterat och osignerat dokument, skrivet av CIA någon gång i mitten av 50-talet och som brukar benämnas "*The CIA assassination manual*".⁸⁹

Vi skall titta lite på vad som står i manualen och se vad det finns för tecken på att mordet på Olof Palme kan ha utförts av en person som fått attentatsutbildning inom det västerländska militära säkerhetskomplexet.

Om vi börjar med att titta på vad manualen säger om hur man skall välja attentatsteknik när man bestämt sig för vilket objekt som skall likvideras, så inleds valet av attentatsteknik med att man klassificerar förutsättningarna för attentatet genom en analys av tre viktiga komponenter.⁹⁰

⁸⁹ "The CIA assassination manual" eller *CIA, A Study Of Assassination (1953)*, finns att läsa på Internet Archive: <https://archive.org/details/CIAAStudyOfAssassination1953>.

⁹⁰ Det finns ytterligare en komponent som jag utelämnar men som kan vara intressant att fundera kring för dem som tror att mordet följts av en aktiv mörkläggnings eller att utredningen offentligt och internt styrt undan vissa uppslag. Så här står det i manualen: "En ytterligare typindelning orsakas av behovet av att dölja det faktum att personen faktiskt var offer för ett mord, snarare än en olycka eller naturliga orsaker. Om ett sådant döljande är önskvärt kommer operationen att kallas "hemlig"; om döljande är oväsentligt kommer handlingen att kallas "öppen"; medan om mordet kräver publicitet för att vara effektivt kommer det att kallas "terroristiskt"."

1, Hur medveten eller omedveten objektet är om att han är utsatt för en attentatsrisk.

2, Om objektet har livvaktsskydd eller ej.

3. Om attentatsmannen förväntas överleva attentatet eller inte.

I CIA:s terminologi beskrivs förutsättningarna som så att om objektet är omedvetet om attentatsrisken, beskrivs attentatstypen med ordet *simple*. Om objektet är medvetet om att han är utsatt för en attentatsrisk men att han är obevakad beskrivs attentatstypen med ordet *chase*, och om objektet är medveten om riskerna och har bevakning beskrivs attentatstypen med ordet *guarded*. Om man räknar med att attentatsmannen kommer att dö vid attentatet så används ordet *lost* och om attentatsmannen planeras undkomma gärningen med livet i behåll används ordet *safe*.

De attentatstekniker som sedan väljs är beroende av vilket utslag analysen ger. Om en attentatsgrupp med utbildning inom den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten gjort en analys av förhållandena kring Olof Palme innan mordet hade man med stor säkerhet kommit fram till att Palme måste ha varit medveten om att det fanns en risk att han kunde bli utsatt för ett attentat med tanke på hans utmanande och kontroversiella hållning i en rad av tidens mest polariserande frågor och med tanke på den kontroversiella resan till Moskva senare under våren. Vi vet dessutom i efterhand att han reagerat på personer som funnits i publiken vid hans offentliga framträdanden och att han reagerat på att dessa även dykt upp när han varit utomlands. Lisbeth säger dessutom att hon konstant varit orolig över att något skall hända och vi vet att Palme funderat kring dessa frågor så sent som på morddagens eftermiddag, när de sista fotografierna tas av honom.

Om attentatsgruppen tillhört, eller haft kopplingar till den militära underrättelse- eller säkerhetstjänsten och att de haft resurser för att övervaka och avlyssna Palme, som bl.a. Borgnäs källa vittnar om, så har man med stor säkerhet också haft möjligheter att skaffa sig information om hur Palmes livvaktsskydd sett ut. Det är i så fall troligt att man redan på morddagens eftermiddag haft kännedom om att han av sagt sig livvaktsskyddet under kvällen. Givet hur mordet sedan går till är det rimligt att man tänkt sig att mördaren också skulle undkomma gärningen med livet i behåll.

Om en attentatsgrupp som utbildats i enlighet med manualen analyserat förutsättningarna för ett attentat mot Olof Palme på kvällen den 28 februari 1986 hade man kommit fram till att attentatstypen kan beskrivas med orden, *chase-safe*.

I manualen konstateras att när *chase-safe* förhållanden råder utförs attentatet lämpligast med hjälp av hemliga agenter (operatörer). Om handeldvapen används så måste operatören vara exceptionellt skicklig i hanteringen av dessa d.v.s. han bör vara någon typ av expert. I manualen trycker man också på att en sådan attentatsman bör vistas i attentatsområdet så kort tid som möjligt och att han bör ha minimal kontakt med resten av organisationen. Alltså att han bör vara kompartmentaliserad.

Förutsättningarna runt Palme på mordkvällen (*chase-safe*) sammanfaller alltså med manualens rekommendation om att operatörer ur de hemliga tjänsterna bör väljas för

genomförandet av ett sådant attentat. Det faktum att Palme varit medveten om en hotbild och att han saknat livaktsskydd är alltså *i sig* en indikation på att en person med kunskaper i hur man genomför attentat i enlighet med manualen, också kan ha utfört mordet.

En person med en sådan utbildning har i så fall också haft kunskaper i hur man bäst tar livet av objektet. I manualen konstateras att det allt överskuggande målet vid attentat är att objektet avlider men att det i realiteten (med utvecklingen inom akutsjukvården) kan vara relativt svårt att försäkra sig om just det utfallet. Man påpekar dock att det finns ett antal säkra sätt att ta livet av en människa och där ett av dem är att ryggraden avskiljs vid nackregionen. Det är naturligtvis ett intressant konstaterande med tanke på det var just ett skott mitt mellan skulderbladen, som slog av kotpelaren ”i nackregionen” som gjorde att Palme avled omedelbart på platsen. Manualen påpekar också att om man skall använda ett handeldvapen vid ett attentat så bör man försöka komma så nära objektet som möjligt, såhär står det: ”*..while with pistols, silent or otherwise, are most efficient just beyond arms length.*”. Författarna påpekar också att man bör använda ett kraftfullt vapen som kan åstadkomma de skador som är nödvändiga för att objektet skall avlida. Här räknar man också upp ett antal handeldvapen som skulle kunna åstadkomma det resultat man eftersträvar och här nämns bl.a. Colt 45, 44 Special och 357 Magnum.

I manualen konstateras också att attentat som metod är en extrem åtgärd i hemliga verksamheter men om man ändå beslutar sig för att genomföra ett attentat så behöver det motiveras och rättfärdigas på något sätt och här ger manualen riktlinjer för när ett attentat kan vara rättfärdigt. Givet det vi vet om de rykten som omgärdade Olof Palme vid tiden för mordet och den känsla av oro som den kommande Moskva resan skapade i militära kretsar är läsningen av rättfärdigandediskussionen i manualen minst sagt oroande. I manualen står det nämligen att självförsvar (förstått som som nationellt självförsvar) kan vara en rättfärdigande grund *om* offret har kunskaper som skulle kunna förgöra en motståndorganisation eller om objektet har en ”*spirande politisk karriär*” som skulle kunna innebära ett hot mot landets frihet. När det gäller mordet på Olof Palme har båda dessa anledningar anförts som möjliga motiv till mordet. Olof Palme hjälpte till att bygga upp den hemliga motståndsrörelsen och han satt inne med känslig information om vilka personer som befann sig i toppen av dessa nätverk och hur de var organiserade. Om Palme var sovjetisk inflytelseagent, som vissa rykten sa, skulle det innebära en stor risk för att namn på ledande personer skulle kunna läcka till Sovjetunionen i samband med resan till Moskva och därmed riskera organisationens fortsatta existens. Olof Palme var således en viktig informationsbärare men samtidigt en person som man inte litade på⁹¹. Även valsegern 1985 sågs som tecken på att reformpolitiken skulle fortgå i en riktning som förde Sverige närmare Sovjetunionen och som dessutom medförde mer av kollektiva lösningar och marknadsrestriktioner. Att uppfattningen inom borgerliga och militära kretsar var att medborgarnas och nationens frihet var hotad, råder ingen tvekan om, och därmed existerade också de förutsättningar som rättfärdigar att attentatsmetoder används.

Det man slås av är också att manualen trycker på hur viktigt det är att hålla informationen om ett förestående attentat begränsad till en liten grupp. Det bästa är att så få personer som

⁹¹ För en introduktion till stämningarna och misstron som rådde mot Olof Palme i polisiära och militära kretsar se Lars Borgnäs dokumentär: *Mannen, Mordet, Mysteriet*. Se även, Lars Borgnäs, *Nationens intresse*, Norstedts Förlag (2011).

möjligt känner till attentatet i förväg. Man säger också att attentat inte bör beordras eller godkännas av något högkvarter och att inga attentatsorder eller instruktioner heller får skrivas ner eller tas upp på band. Beslutet om att genomföra ett attentat bör också tas på fältet, i det område där attentatet skall ske och inga rapporter skrivs heller om operationen i efterhand. Det innebär att man ökar flexibiliteten och att man kan agera när tillfället dyker upp, men det innebär också att man följer beslutet om att genomföra attentatet långt ner i organisationen, till individer som befinner sig i objektets omedelbara närhet.⁹²

Om Palmemordet varit en konspiration så är det uppenbart att personerna som genomfört mordet hållit den kunskapen inom en liten grupp. Ett återkommande argument mot att mordet är en konspiration brukar dock vara att ingen information läckt om exakt vem eller vilka som genomfört mordet. Läser man CIA:s attentatsmanual så skulle detta faktum lika gärna kunna tyda på att attentatet utförts enligt manualen och att informationen begränsats till ett fåtal invigda som kunnat agera självständigt och som lärt sig att hålla på sekretessen. I manualen påpekar man också att idealet är att endast en person känner till attentatet i förväg. Det innebär att utbildade attentatsmän också förväntas kunna agera självständigt. Att man, när man befinner sig i attentatsområdet, kan förväntas göra självständiga bedömningar av situationen och vad som krävs för att genomföra operationen med ett lyckat resultat. Det innebär i praktiken att en utbildad attentatsman antas kunna ta övervägda beslut kring om metoden är rättfärdigad eller inte och om attentatet kan genomföras med resultatet att objektet avlider och att evakueringen ur attentatsområdet kan ske på ett säkert sätt. Beslutet om att genomföra ett attentat kan därför i princip tas av en enda person som, när han befinner sig i attentatsområdet och när han ansett sig ha haft optimala förutsättningar, också genomför gärningen.

Så även om inte hela attentatsgruppen konspirerat för att utföra ett riktigt attentat så kan alltså någon eller några i gruppen agerat på egen hand när tillfället dyker upp t.ex. under en attentatsövning där man följer en riktig statsminister och där man känner till grupperingar och flyktvägar och där många av poliserna i området är upptagna med samma övning och täcker av de flyktvägar man kommer att använda sig av. Har beslutet tagits av en enda person så spelar personens historia roll. Det blir då viktigt att titta på om någon i gruppen tidigare uppvisat tecken på att ta kontroversiella beslut i stunden och i relation till skjutningar med handeldvapen. Det blir i så fall också viktigt att titta på om någon i gruppen tidigare påverkats av tankar han haft eller på stämningar han upplevt, och agerat på dem.

Impulsivitet och förlorad vapenlicens

Är det något man slås av när man läser uppslaget om X är det just hur öppet han berättar om sin impulsivitet kopplat till två skjutningar med handeldvapen. X har under ett antal månader

⁹² Att manualen påkallar att attentatsbeslut skall tas självständigt av personer som befinner sig på plats i attentatsområdet gör att personer med militär eller polisär säkerhetsbakgrund, som ofta är inblandade i säkerheten kring objektet, har unika möjligheter att ta beslut om när en sådan aktion kan genomföras. Det innebär samtidigt att inga order egentligen behöver utfärdas. Personer som har dessa roller inom militär eller polisär säkerhetsverksamhet antas kunna fatta självständiga beslut om när *sammanhanget och omständigheterna* kring objektet kräver att man genomför en sådan operation. Därför kan ryktesspridning och smutskastningskampanjer mot politiska ledare när det gäller nationella säkerhetsfrågor vara direkt livshotande eftersom de kan trigga användningen av extrema metoder. Känslighet för ryktesspridning och benägenheten att agera på informationen i olika rykten skall vi återkomma till när det gäller Löjtnant X.

innan han förhörs av Palmegruppen haft på känn att han eventuellt kan ha börjat ses som en säkerhetsrisk. Två kamrater till honom har besökt honom efter mordet och undrat om X gjort något eftersom de uppfattat att han är ifrågasatt av militärledningen. Han berättar då att han tror att detta beror på en incident vid ett bröllop då han, som en hyllning till brudparet, skall ha avfyrat ett vapen. Detta hade inte mottagits väl av bröllopgästerna och han spekulerar om det kan ha varit detta som ligger bakom den förändrade inställningen till honom. Att han vid bröllopet fått ett infall och skjutit i luften må vara avvikande och opassande men det är när han berättar att han, 6 år före mordet, blivit av med sina vapenlicenser som man känner att det fanns anledning för Palmegruppen att också titta extra på honom som potentiell gärningsman. Sådär skriver Granskningskommissionen i sin rapport om händelsen som ledde fram till att X förlorar sina licenser:

”Han var mycket vapenintresserad, men hade blivit av med sina licenser 1980, efter det att han dömts för att ha skjutit skarpt in genom ett butiksfönster.”⁹³

Bakgrunden till att han sköt in i just den här butiken handlade om ett rykte, såhär står det i förhöret:

”Han bodde i (maskat) och där fanns det en man som innehade en klädaffär. Det gick rykten på stan att mannen langade narkotika till minderåriga.”⁹⁴

Det är uppenbart att X haft problem att lägga band på sina känslor när dessa fått fäste i honom oavsett om det är upprymdhet vid ett bröllop eller upprördhet över ett rykte han påmint sig om när han varit på väg hem från krogen och att detta vid två tillfällen lett till att han avfyrat sitt vapen på offentliga platser.

Man slås också av att han tycks ha varit beväpnad i en omfattning som vida överstiger det normala, även för personal knuten till flygvapnet. I det första tipset som kommer in om honom från en kapten så påpekas just detta förhållande, såhär står det:

”.. Han går i, ja jag tror 250 av årets dagar tror jag han går med en kortpipig 58, buren på livremmen ovanpå plånboken under kavajen när han är civilklädd.”⁹⁵

Förutom utbildningen, impulsiviteten och vapentillgången X har så finns det, som vi sett, mycket i själva mordhandlingen som pekar på att det är en utbildad attentatsman, någon med X kunskaper, som genomfört mordet. Mycket har diskuterats även offentligt tidigare både i tidningar och i tv program om att Palme skjutits med kulor som skall gå genom skottsäkra västar etc. Men X lyfter själv fram att hans kunskaper och specialkompetenser kanske skulle kunna hjälpa polisen i utredningen av hur mordet gått till. Givet det vi vet om X bakgrund finns det skäl att tro att han faktiskt hade kunnat bidra i den delen. Han har av allt att döma haft exklusiva kunskaper om hur attentat på högt uppsatta personer utförts. När man läser CIA:s attentatsmanual så slås man också av hur mycket diskussionen kring ljuddämpare och tysta vapen liknar det X säger om den utbildning han genomför. I manualen talas om kulans

⁹³ Granskningskommissionens betänkande (1999), del 2.

⁹⁴ Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*. Samt, Förhørsprotokoll, D 9440-3-A, (1988-11-17). Nummer 139 i Palmemordsarkivet.

⁹⁵ Ibid.

hastighet om överljudsmällar och att man ofta överskattar ljuddämparnas förmåga att dämpa ljudet etc.

Att X expertkunskaper och historia skapat frågor som gjort att tips kommit in om honom är bara en del. En bidragande orsak till att det är just honom och inte andra med hans bakgrund som man tipsat om är förmodligen också hans likhet med fantombilden. Kring fantombilden finns dock en hel del tveksamheter och det är i slutändan mindre troligt att mördaren bär likheter med den publicerade bilden.

Vapnet

Det som *vid första anblicken* talar emot att X eller någon annan operatör skulle ligga bakom mordet är inte mördarens val av vapen eftersom det ligger helt i linje med manualens rekommendationer utan det är mördarens val av ett odämpat vapen. Det är knappast troligt att X skulle välja att använda ett av de mest högljudda vapnen på marknaden för ett attentat på öppen gata med tanke på den utbildning han bedriver och vapensatsens sammansättning.

Men det finns å andra sidan starka tecken på att vapnet som användes kan ha varit förändrat på ett sätt som gör det kompatibelt med ett vapen som en utbildad attentatsman skulle ha valt och med de vapenkomplement som ingår i vapensatsen. Tecken som utredarna helt valt att bortse ifrån.

Ända sedan utredningens början har man letat brett efter ett vanligt vapen. Man har helt riktigt letat efter ett vapen som man tror att den person man misstänker har utfört gärningen kan ha haft tillgång till. Eftersom man länge letat efter en ensam gärningsman som agerat självständigt, utan längre förberedelser och specialkunskaper, har man helt riktigt ansett att vapnet är ett relativt vanligt vapen som inte modifierats i någon större utsträckning innan mordet. På liknande sätt har man tänkt kring ammunitionen. Eftersom mordet ansetts vara ett infall av en sådan person, har uppgiften om att Olof Palme skjutits med en Smith & Wesson 357 blivit en del av vår allmänbildning kring mordet. Den uppfattningen har kopplats ihop med starka kollektiva bilder och upplevelser från presskonferenser där "mordvapnet" visats upp. För många blir det en av de första säkra kunskaperna om mordet och som sådan svår att ifrågasätta.

Men om man istället skall leta efter ett vapen som en utbildad, professionell gärningsman kan ha valt så bör man snarare leta efter ett vapen som är framtaget och anpassat för den mycket speciella situation som ett attentat på öppen gata innebär och här bör man utgå från de olika vapen som rekommenderas i manualen. Om en utbildad attentatsman utfört mordet så finns det en tanke och en professionalism bakom valet av vapen och ammunition. Krutmängden kan ha ändrats, kulorna kan vara omladdade etc. Vad var det X sa i förhöret? "*Att ljudet till stora delar beror på kulans hastighet*". Han är väl medveten om nedladdningar, energimängder, hastigheter, ljudvolymmer och överljudsmällar. Det är hans expertområde.

I så fall vet vi heller inte om kulorna skjutits ur en Smith & Wesson 357, vi vet endast att de fabriksladdats i patroner som passar ett sådant vapen. Vi vet att kulorna passerat genom en pipa med högervridna bommar och att det förmodligen varit en revolver eftersom det inte

hittats några patronhylsor på brottsplatsen. Det är det enda vi vet. Vi vet inte med säkerhet pipans längd, men troligen har den varit över 4 tum eftersom det saknas ”uppsvampning” på kulorna (base extension).⁹⁶ Men om krutmängden ändrats, om en ljuddämpare monterats och energinivån förändrats är det inte längre säkert att man ens kan dra de slutsatserna.

Man får börja i andra ändan istället och fråga sig vad en specialutbildad attentatsman skulle ha valt för vapen? Det självklara svaret är ett vapen som lämnar så få spår som möjligt på brottsplatsen, är kraftfullt och pålitligt, men samtidigt drar så lite uppmärksamhet till attentatsmannen som möjligt.

Vi vet att vapnet med stor sannolikhet varit en revolver och att om en professionell gärningsman haft tid att välja sin utrustning så hade han förmodligen också valt en revolver eftersom revolverar är pålitliga och har fördelen att inte lämna efter sig patronhylsor på brottsplatsen som gör det avsevärt lättare att spåra vapnet. Odämpade revolverar av de typer som finns i vapensatsen är dock inte ideala vid ett attentat p.g.a. det höga ljudet men de är ideala i bemärkelsen att de kan skjuta kraftfull ammunition och att de lämnar få spår efter sig. En dämpad revolver är därför på många sätt den bästa mellanvägen även om trummans öppna konstruktion gör att ljudet inte kan dämpas helt.

Tanken att en utbildad attentatsman med militära kopplingar kan ha valt ett sådant vapen får stöd av att revolverar historiskt försetts med ljuddämpare för att döda på nära håll b.l.a. har de använts av tunnelrensare under Vietnamkriget, så kallade ”tunnel rats”. Där modifierades befintliga revolverar så att ljuddämpare kunde användas just för att de skulle vara anpassade till likvideringar i den väldigt speciell miljö som Viet Cong-tunnlarna utgjorde. Först modifierades revolverarna provisoriskt av tunnelrensarna själva men efter en tid togs ett kit för tunnelrensning fram av det amerikanska försvaret.⁹⁷ Smith & Wesson revolverar av modell 36 användes dessutom av officerare inom CIA under det kalla kriget för hemliga operationer och attentat, de revolverarna modifierades speciellt för dessa uppdrag och förseddes med särskilda grepp och med ljuddämpare för att vara anpassade just för attentatsuppdrag.⁹⁸ Att användandet av just revolverar med ljuddämpare varit utbrett vid attentat visar det faktum att även motståndarsidan använde sig av dämpade revolverar under det kalla kriget. De använde den enda riktigt dämpningsbara revolver som tillverkats, en Nagant, för attentat och lönnmord på nära håll och i Vietnam för att användas mot de amerikanska tunnelrensarna. Nagantrevolverar med ljuddämpare användes även av sovjetiska Spetsnazförband och KGB-agenter för att begå attentat och lönnmord under hemliga operationer⁹⁹. Sammanfattningsvis

⁹⁶ För analyser kring vapenfrågan se, Granskningskommissionens betänkande (1999) samt Riksrevisionens rapport: *Palmemordet- En revisionell bedömning* (1996-12-11). Palmemordsarkivet nummer 487. Se även, Hans Melanders genomgång av vapenfrågan på Presskonferensen som avslutade utredningen.

<https://www.youtube.com/watch?v=yUZchIXISxA>.

⁹⁷ Att ”tunnel rats” använde revolverar med ljuddämpare går bl.a. att läsa på Wikipedia.

https://en.wikipedia.org/wiki/Tunnel_rat. Bild av soldat utrustad med det kit det amerikanska försvaret tog fram finns på <https://imgur.com/bHa196O>.

⁹⁸ Se, *The CIA's Love Affair with the Revolver* av: David M. Fortier, American Rifleman, January 10, 2018. Här finns en redogörelse för användningen av modell 36 revolverar inom CIA under det kalla kriget. På olika forum på nätet har det hävdats att den typ av revolver med ljuddämpare som användes i Vietnam hade fler användningsområden inom hemliga verksamheter under det kalla kriget.

⁹⁹ Se, *The History and Significance of the Nagant Revolver* av David M. Fortier, American Rifleman, November 2016 se också: *The Nagant M1895: The Silent Killer of the KGB* av Nicholas Gibbons, All That's Interesting, February 2021. Att en Nagantrevolver kan ha använts vid mordet har framförts av personer som pekar på att KGB/GRU eller Spetsnazförband genomfört mordet. För en skönlitterär vinkel på detta se,

så användes revolverar med ljuddämpare både av östliga och västliga agenter och specialstyrkor under det kalla kriget.

Förutom dess historiska användning vid likvideringar på nära håll och att en revolver med ljuddämpare verkar vara den bästa kompromissen mellan ljud, kraft, pålitlighet och spårbarhet så finns det andra fakta som talar starkt för att det är just ett sådant vapen som använts vid mordet på Olof Palme.

Hur låter Palmemordet?

Frågan känns lite konstig till en början men ljudet finns där redan som en längre kommentar i Granskningskommissionens rapport. Den kommentaren bygger delvis på en annan tidigare hemlig rapport från Riksrevisionsverket. Jag hittar den i samlingen av utbegärda dokument.

Det visar sig att den revolver man antagit vara mordvapnet, en Smith & Wesson 357 inte stämmer med ljudbilden. Vittnen som varit nära mordet talar inte om den typ av smällar som är förenliga med det tilltänkta mordvapnet och ammunitionen. Det är märkligt. I rapporten spekulerar man i vad detta kan bero på, om ammunitionen varit underladdad, om den varit nedgrävd, men man får inte ihop det. Vapenexperter har tillkallats för att bistå utredningen och de är tveksamma. De är skeptiska till att det kan ha varit en sådan revolver som orsakat ljudet baserat på vad vittnena säger. Utan skydd borde man bli rejält hörselpåverkad av smällarna, säger de. Det borde ha känts som att ha en ”kanon vid örat” för de närmaste vittnena, säger en vapenhandlare.

De berättar också att vapnet är okänt på skjutbanor och att det rests frågor om förbud för användning på skyttebanor just p.g.a. det höga ljudet¹⁰⁰, men inget av de närmaste vittnena reagerar på att smällarna är kraftiga, snarare tvärt om. Lisbeth tror att smällarna kommer norrifrån på Sveavägen, alltså att de kommer från avstånd. Hon jämför ljudet med smällare som barn kastar. Hon säger också att hon tror att vapnet måste varit försett med en ljuddämpare! Varför har man aldrig hört detta? Hur kan den här frågan inte på allvar ha diskuterats? Det närmste vittnet, hon som själv blir skjuten på en meters avstånd, enligt protokollen, säger i förhör att vapnet måste varit dämpat och hon återkommer till detta i flera förhör. Mynningen där huvuddelen av ljudet härstammar från var riktat mot henne. Hon har dessutom uppenbarligen en uppfattning om hur det låter när odämpade vapen avfyras och att detta inte lät som dem. Att det lät som barns smällare och att smällarna var dova¹⁰¹.

Det går en person bakom paret Palme också, Björkman. Jag letar upp förhöret¹⁰². Björkman som varit på firmafest och är på väg hem är bara 3-4 meter bakom paret Palme när mordet

Operation Stalins hand av Erik Fors. Books on Demand, Stockholm (2023).*Det kan dock tänkas att realistiska attentatssimuleringar utförda av svenska befälsgrupper som tränats att agera som sovjetiska specialstyrkor också innefattar vapen använda av sovjetiska specialstyrkor. Intressant i det här sammanhanget kan vara att det i ledningsgruppens möte 1986-03-17 står att Vincent Lange under eftermiddagen påträffat ett vapen av typen Nagant. Det står dock inte var vapnet hittats eller varför det anses vara intressant i utredningen.

¹⁰⁰ Se, Granskningskommissionens betänkande (1999) samt Riksrevisionens rapport: *Palmemordet- En revisionell bedömning* (1996-12-11). Palmemordsarkivet nummer 487.

¹⁰¹ För omaskade förhör med Lisbeth Palme se IT-demokrati, ögonvittnen. <http://www.itdemokrati.nu/page36ar.html>. I (T 116) säger Lisbeth att smällarna kom från avstånd och att det lät som smällare. I (T 116-B) 1986-03-25, säger hon att hon inte känner till så mycket om vapen men att hon tror att vapnet måste ha varit försett med en ljuddämpare. I det förhör som Holmér och Ståhl genomför med Lisbeth återkommer hon till att vapnet måste ha varit försett med en ljuddämpare och att smällarna är dova.

¹⁰² Se, It-demokrati, ögonvittnen, för vittnet Björkmans förhör <http://www.itdemokrati.nu/page36e.html>. I (E 13) säger Björkman att smällarna låter som påksmällare och att de kommer från gruppen framför. När han får lägga ut texten två dagar senare så förstår man att

sker. Han säger i sitt första förhör att skotten lät som påsksmällare. Tre dagar senare förhör han igen och nu preciserar han sig till att det lät som kinapuffar och tillägger ”att det inte är särskilt höga smällar” och precis som Lisbeth vänder han sig om för att han inte riktigt kan lokalisera var smällarna kommer ifrån. Två vittnen reagerar alltså exakt likadant på ljudet, de har samma ljudupplevelse och jämför ljudet på samma sätt (inte med ett skott) och de är båda osäkra på ljudets källa trots att de står på helt olika platser i förhållande till det avfytrade vapnet.

Men även Stig Engström säger samma sak om ljudet. Engström vet vi har hört skott avfyras från handeldvapen tidigare eftersom han en tid varit med i en skytteförening. I ett nyligen utkommet bandat förhör berättar han att han kommer ihåg just ljudet väldigt väl och att det inte lät som en avgassmäll utan att ljudet var ”en liten snärtig historia” som lät som en påsksmällare¹⁰³. Man förstår också av hans vittnesmål att eftersom ljudet inte lät som ett pistolskott utan som en smällare så hade han inte förväntat sig att hitta en person liggande på marken när han kommer fram till korsningen. Stig Engströms historia är alltså helt i överensstämmelse med de andra två vittnen som befann sig på den östra trottoaren vid tiden för mordet. Alla säger samma sak om ljudet.

Frågorna man måste ställa sig är:

- 1, Kan en ljuddämpare vara orsaken till att man har svårt att lokalisera ljudkällan?
- 2, Kan en ljuddämpare få ett skott att låta som något annat?

Så här står det på Wikipedia:

”As the suppressed sound of firing is overshadowed by the ballistic crack, observers can be deceived as to the location of the shooter, often from 90 to 180 degrees from his actual location”¹⁰⁴

En person på ett forum på nätet understryker att hela poängen med en ljuddämpare är just att skytten blir svår att lokalisera, så här står det:

”That's the purpose of putting them on rifles. One with a suppressor is still fairly audible but it makes it harder to locate the shooter because of the way it changes the sound.”

Och i ett citat från soldater under det finska vinterkriget låter det på följande sätt.

”A silencer does not make a soldier silent, but it does make him invisible.”¹⁰⁵

En ljuddämpare kan alltså åstadkomma precis den förvirring kring ljudkällan som både Björkman och Lisbeth ger uttryck för. Men inte bara det, en ljuddämpare kan också få ett

detta är en slutsats han dragit eftersom en person framför faller ihop strax efter knallarna, så här säger han: ”Han tittar sig omkring och kan inte riktigt lokalisera vad det är som har utlöst smällarna förrän han ser att den man som gick i mitten(.) segnar ner..”

¹⁰³ Det går att lyssna på förhöret med Stig Engström på Otto's Insight. <https://www.youtube.com/watch?v=jUkDRLv8fYU>.

¹⁰⁴ [https://en.wikipedia.org/wiki/Silencer_\(firearms\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Silencer_(firearms)).

¹⁰⁵ Ibid.

skott att låta som något annat t.ex. en påsksmällare, såhär står det på Wikipedia (i min översättning):

“Bortsett från minskningar i volym, tenderar dämpare att ändra ljudet till något som inte kan identifieras som ett skott”¹⁰⁶.

Om man väger in de närmaste vittnena går det inte att dra en annan slutsats än att revolvern måste ha varit försedd med en ljuddämpare. Den primära anledningen till att dämpa just en revolver är i så fall inte minskningen av ljudet utan den förvirring och distraktion en ljuddämpare också skapar. Ett val som alltså inte i första hand syftar till att dölja ljudet, *utan att dölja gärningsmannen*. Tillbaka till riksrevisionens rapport där man konstaterar att ljudbilden förbryllar, att man ljudmässigt landar mitt emellan ett dämpat och ett odämpat vapen och att ljudet därför skulle kunna komma från en revolver med ljuddämpare. Såhär skriver man:

”Avslutningsvis kan sägas mot de som säger att en ljuddämpare för revolver ändå bara skulle dämpa en del av ljudet p.g.a. trummans öppna konstruktion att det är just det som stämmer med ljudbilden enligt denna frågeställning. Den är högre än för en pistol med ljuddämpare men kan förefalla mindre än för en helt odämpad revolver.”¹⁰⁷

Till slut landar riksrevisionens utredare ändå i att vapnet inte varit försett med en ljuddämpare. Varför gör man det? Varför säger man inte att man inte kan dra den slutsatsen nu när man studerat vittnesutsagorna? Kanske för att det pekar i en allt för obekvämlig riktning?

Slutligen vet vi också att Palmegruppen tidigt i utredningen diskuterat om vapnet kan ha varit försett med en ljuddämpare eftersom man lyfter frågan redan vid ledningsgruppens möte 1986-03-09. Den diskussionen återkommer lite drygt två veckor senare 1986-03-25 när Vincent Lange avfärdar att mordvapnet kan ha varit en revolver med ljuddämpare eftersom han anser detta vara i praktiken ogenomförbart. Det är uppenbart att Lange endast avser att det är omöjligt att få ner ljudet till ett minimum på en revolver p.g.a. trummans öppna konstruktion, och i den delen har han rätt. Men det visar också att Lange är okunnig om den förvirring kring ljudkällan som en ljuddämpare också skapar och som är fundamental för en attentatsman som vill undvika att exponera sig för de närmaste vittnena. Lange verkar dessutom helt sakna kunskaper om att revolverar med ljuddämpare använts inom både västliga och östliga underrättelseorganisationer och specialförband för att genomföra attentat på nära håll.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Riksrevisionens rapport: *Palmemordet - En revisionell bedömning* (1996-12-11). Palmemordsarkivet nummer 487.

V

Misstankarna skingras

"(...)redan på 80-talet fanns det ingen gräns mellan fred och krig, utan mellan fred och krig är det ett skymningsläge. I Sverige har vi ingen lagstiftning för skymningsläget."

Bengt Gustafsson. Överbefälhavare 1986-1994.

"Papperstugg: Linder påtalar att den papperstugg KK 1 fått är för liten. Den kan bara ta två papper i taget. Ekberg upplyser att det finns en stor tugg på SÄK."

Ledningsgruppens möte 1986-05-27.

Intresset svalnar

Det som händer åren efter mordet och som talar emot att X har något med mordet att göra är att han tidigt börjar exponera sig i diverse medier. Bara tre dagar efter att han förhörs framträder han med namn och bild i en lokaltidning där han poserar med en revolver, bedyrar sin oskuld, och berättar om de falska misstankarna mot honom. Personerna runt X, hans kompisar, tidigare fruar och arbetskamrater är alla helt på det klara med att han inte kan ha haft med mordet att göra. En stor del av de personer som träffat eller arbetat med honom åren kring mordet har bara bra saker att säga om honom.¹⁰⁸ Det som verkar ha varit Palmegruppens motiv till att undersöka just honom är den roll och de specialkompetenser han har samt hans svårigheter att tydligt redovisa och belägga sina resor. Det är av allt att döma bristen på andra indicier och bekräftelser på att det pågått en militärövning som gör att den senaste spaningsledningen till slut släpper utredningen om X till förmån för Engström. Man skulle, för att använda Leif GW Perssons terminologi kunna säga att X (till skillnad från Engström) är ”rätt typ” men att det för närvarande inte går att knyta honom till brottsplatsen.

Trots att det inte går att hitta något som tyder på att Palmegruppen lyckats hitta oberoende stöd för X alibi så har man ändå gjort bedömningen att X troligen inte haft med mordet att göra. Att detta kan ha att göra med hårfärgen på mannen nere vid Snickarbacken framstår som troligt, men när man exakt bestämmer sig för att lägga uppslaget till handlingarna är svårare att veta. I det utbegärda materialet där man kan följa utredningsarbetet via minnesanteckningar från Palmegruppens möten med åklagarna så kan man se att något hänt mellan mötena i maj 2019 och det sista möte vi har tillgång till, i februari 2020, som helt förändrat inriktningen på utredningen. Vid tidigare möten har man nästan alltid kunnat se hur man följer upp viktiga uppslag och rapporterar om hur utredningen kring dem fortskrider men detta ändras helt mellan maj 2019 och februari 2020. I maj får vi veta att Palmegruppen fått till ett möte mellan Krister Petersson och den militära underrättelsetjänsten och deras allra hemligaste avdelningar och att Petersson efterfrågar en lista på namn på personer han skall fråga om, såhär står det:

”Krister skall ha ett möte med MUST, KSI eller något liknande från försvarsmakten och vill ha en lista på namn han skall fråga om. Han skall dessutom fråga om det stämmer att MUST hört (maskat) (1997) och (maskat) och isf varför.”¹⁰⁹

Vi vet inte om mötet någonsin ägde rum eller vad som sas om det blev av. Efter mötet i maj är det som om uppslagen kring fallskärmsjägare, hemvärnsgrupper och kuppövningar aldrig existerat trots att vi vet att Palmegruppen fortsatt att hålla förhör som är kopplade till spåret även under hösten 2019. Vi får dock aldrig veta när och varför man efter årsskiftet succesivt avvecklar en av huvudinriktningarna man haft sedan 2017. Det enda vi vet är att man i maj planerat ett möte med företrädare för militär underrättelsetjänst och att det sedan blir tyst kring spåret i de anteckningar som finns från åklagarmötena.

¹⁰⁸ Gunnar Wall har intervjuat ett antal personer som både arbetat med löjtnant X och som kände honom privat och ingen av dessa personer hade något verkligt negativt att säga om honom. Han verkar ha varit en både omtyckt, hjälpsam och kunnig person. Det som kom fram på minussidan var impulsiviteten och att omdömet kunde svikta ibland.

¹⁰⁹ Minnesanteckningar från Palmegruppens möte med åklagarna (Diarienummer: 23027-86). Nummer 539 i Palmemordsarkivet.

Det är svårt att veta hur man skall tolka detta, om anledningen till att det blir tyst kring spåret i åklagarmötenas handlingar enbart har med de uteblivna utredningsframgångarna att göra eller om det också finns andra förklaringar. En del privatutredare och journalister som förespråkar andra spår än Engström har tolkat spaningsledningens svängning som att de på något sätt blivit förhindrade att gå vidare med uppslaget med tanke på vad en sådan utredning riskerar att blottlägga. Det finns skäl att tro att det kan vara så men det troliga är att MUST och SÄPO faktiskt inte har relevant information om de grupper och personer som Palmegruppen intresserar sig för. En av de personer som tar kontakt med utredningen sedan han i media fått höra att man ställt frågor till MUST om kuppövningar på mornatten är den polis som också är underrättelseofficer som tidigare nämnts i samband med Gotlandsövningen. Det som är oroande är att han bekräftar att Sellins ambitioner att hålla kunskaperna om gruppen dold för insyn verkar blivit verklighet. I förhöret säger han att Gustavgruppen var så hemlig att den inte existerade på papper.¹¹⁰ Ur utredningssynpunkt är det naturligtvis en mardröm. I så fall finns ingen dokumentation om dessa gruppers aktiviteter, hur de övade eller hur befälsstrukturen såg ut, något som också delvis bekräftas av ÖB Bengt Gustafsson.¹¹¹ Möjligen är det detta Palmegruppen kan ha fått bekräftat när man möter MUST 2019 och att man gjort bedömningen att förutsättningarna att ta utredningen vidare helt enkelt inte finns. I så fall är de utredningsinsatser vi ser tecken på under hösten bara en avveckling av spåret där man avslutar redan inplanerade förhör och trådar man följt.

Om man skall tolka de förhör Palmegruppen gjort med människor som varit verksamma i de hemliga nätverk man försökt penetrera i det här fallet så får man känslan av att man helt enkelt inte lyckats bryta igenom sekretessen och tystnadskulturen som råder inom dessa grupper. Palmegruppen har på sätt och vis hamnat vid samma vägskäl som Thomas Pettersson gjorde i sin undersökning som också började i paramilitära miljöer med hemliga motståndsrörelser och deras kopplingar till mordet. Spaningsledningen och Pettersson har på sätt och vis vandrat samma väg och någonstans insett svårigheterna med att komma vidare. Engström är i det läget en enklare väg att gå. Alibiproblematiken och oklarheterna kring honom är på sätt och vis mer konkreta och utredningsbara än de som finns kring personer som X eftersom människorna kring Engström är mer villiga att prata. Om det skulle bli någon prisbelönt artikel och om Krister Petersson skulle hinna städa undan mordet innan sin pension var man kanske tvungen att tona ner de militära kopplingarna och låta Engström ta en större plats?

¹¹⁰ Spaningsuppslag, D 9440. Nummer 200 i Palmemordsarkivet, *X och den militära övningen Gustav på Gotland*.

¹¹¹ Se, ”*Inga-Britt Ahlenius kan också spekulera*” från 16:e juli 2015 på Kungliga Krigsvetenskapsakademiens hemsida. <https://kkrva.se/inga-britt-ahlenius-kan-ocksa-spekulera/>. Gustafsson pratar här om ”den socialdemokratiska delen” av Stay behind men det finns ingenting som talar för att militärledningen var informerade om alla de övningar som de motståndsceller som bildades under de militära befälsgrupperna genomförde. Gustafsson bekräftar också att budgeten var hemlig och att revisorernas material kring den hemliga organisationen rutinemässigt förstördes. Artikeln blottar Gustafssons djupa misstro mot det socialdemokratiska partiet och hans konspiratoriska ådra får också blomma ut när han hävdar att den socialdemokratiska grenen av Stay behind delvis skapades för att socialdemokratiska opinionsbildare skulle kunna undvika att bli inkallade till repövningar under ett valår. Det är svårt att tänka sig att den ”socialdemokratiska delen” av den hemliga motståndsrörelsen varit en operativ militär enhet, och därmed haft något med mordet att göra, men det går naturligtvis inte att utesluta. Det ser mer ut som om Gustafsson här tar chansen att misstänkliggöra det socialdemokratiska partiets inflytande över delar av den hemliga organisationen genom att koppla samman den med Birger Elmér och hans position inom IB.

Stängda vägar framåt

Om Palmegruppen däremot inte helt lyckats avföra X och personerna kring honom från utredningen är det sorgligt att man försatt sig i en situation där det kommer att bli svårt att återuppta utredningen om det skulle visa sig att frågetecknen kring Engström rätas ut. Det är sorgligt därför att det fortfarande finns möjligheter att förhöra personer som ingick i övningen mot ÖB och som inte är hörda i utredningen och som skulle kunna ha viktiga upplysningar om hur attentatsövningar går till och vad polisen borde titta efter på brottsplatsen. Det finns personer som deltagit i utbildningar som gruppen haft och som kan svara på om det t.ex. talades om revolverar med ljuddämpare eller om sådana rent av demonstrerades. Det finns fortfarande utredningsinsatser man kan göra kring hur och när gruppen avreste från Stockholm och det finns frågor man kan ställa om hur personerna i gruppen var klädda privat under övningen på Gotland som skulle kunna föra utredningen framåt. Dessutom finns det poliser man kan höra på nytt om eventuella övningar på mordkvällen mot bakgrund av hur de placerar sig vid mordtillfället och vad de eventuellt känner till om kuppförsvärsövningarna som genomfördes under 80-talet och vilka som deltog i dessa. Vi vet att jägarbefälsgruppen transporterades med helikopter och att det åtminstone finns två vittnesmål om helikopterobservationer i utredningen som kanske är möjliga att bearbeta. Vi vet att Palmegruppen undersökt bilar med registreringsnummer från Wiesbaden som man kanske skulle kunna undersöka vidare med tanke på vilka Nato-enheter som var stationerade där etc, etc. Men framför allt bör man göra omfattande utredningsinsatser av kretsen kring ägaren av den blå Opel.

Det är andra tider idag än under det kalla kriget 1986, det finns inga personer kvar att bränna, de är inte aktiva i dessa nätverk idag och nätverken ser av allt att döma annorlunda ut nu och de flesta är nedmonterade eller modifierade för att passa en annan tid. Den svenska Nato ansökan har fört oss in i en ny tid där vi inte längre behöver oroa oss lika mycket över att politiker, diplomater eller militärer förbereder marken för en sovjetisk kupp. Den oron är dock en del av vår historia och grunden för de hemliga band vi knöt och de nätverk vi byggde upp i kölvattnet av den tidsanda som rådde. I de militära befälsgrupper och i den hemliga motståndsorganisation som byggdes upp under det kalla kriget fanns många handlingskraftiga personer med en stark antikommunistisk läggning som skulle agera tidigt mot överlöpare, kollaboratörer och informationsbärare i ett skymningsläge eller under det fria kriget. Dessa personer var väsentliga att skydda men också att träna på de uppgifter de skulle utföra om det värsta hände. En av de personerna var av allt att döma X. Men det fanns också andra grupper som bildats av andra operatörer och som precis som löjtnant X rekryterat sina medlemmar från olika militära frivilligorganisationer, och som sedan tränades på sina uppgifter i statsmiljö.

Personer som har dessa roller inom det svenska försvaret och som dessutom övar på riktiga personer utsätter sig för risken att bli oskyldigt anklagade för delaktighet om ett riktigt mord sker i anslutning till deras verksamheter och de har då små möjligheter att försvara sig eftersom de är bakbundna av tystnadsplikten. Att man utreder dessa spår i botten är av den anledningen extra viktigt, och då kan man inte nöja sig med att medlemmarna i gruppen ger varandra alibi. X är i likhet med Engström sedan länge avliden och han har ingen chans att

svara på de nya frågor som dykt upp kring honom och det är viktigt att understryka att det i dagsläget inte finns något som på allvar kan knyta honom till mordet. Det är också viktigt att ännu en gång understryka att detta inte är någon lösning på Palmemordet eller något utpekande av X eller någon annan som gärningsman, utan det ett försök att visa att det fanns andra spår i utredningen som den senaste spaningsledningen tog på stort allvar och som pekade mot att mordet varit en konspiration och att man inte gått till botten med alla frågor som dykt upp i kölvattnet av den undersökningen. Framför allt gäller det naturligtvis bilen nere på Snickarbacken och de eventuella kontaktytor som finns mellan bilägaren och grupperingar aktuella i samband med t.ex. övningsscenarioet.

På samma sätt som det är viktigt att gå till botten med oklarheterna runt Stig Engström är det fortfarande av största vikt att man går till botten med övningsscenarioet. Inget av dessa spår är ännu färdigutredda. Personerna man undersökt i uppslaget om X behöver inte ha varit delaktiga i själva mordet men de kan ha varit på platsen och deltagit i en övning och kan ha gjort viktiga observationer som kan vara avgörande för utredningen. Observationer som de ansett sig förhindrade att dela med sig av p.g.a. tystnadsplikten, och detta gäller naturligtvis även bilägaren.

Det är uppenbart att just sekretessen varit ett stort hinder i det här fallet och att det vid tiden för mordet varit i det närmaste omöjligt att undersöka ett spår som riskerar att röja de personer som hade nyckelroller i det Svenska kufförsvaret. Utredningen av mordet riskerar att själv bli till en säkerhetsrisk och jag tror att det är av den anledningen som man inte på allvar kunde gå till botten med gruppens förehavanden när de första tipsen dyker upp åren efter mordet. Många år senare när Peterssons grupp tar nya tag dyker uppslaget upp igen och den alibi-problematik som legat obearbetad sedan 1988 blir plötsligt möjlig att utreda på nytt. De dryga 30 åren som gått mellan mordet och Petersons inträde som åklagare är således både det som gjort en ny utredning möjlig, men samtidigt också i det närmaste omöjlig. Sekretesslagstiftningens mål och målet med mörkläggningar är inte som man kan tro att för alltid dölja sanningen för medborgarna, den kommer i de allra flesta fall fram till slut ändå, utan det är att skjuta in tid. Att minimera skadeverkningarna, konsekvenserna och säkerhetsriskerna i den tid man lever.

När Ebbe Carlsson ställs mot väggen i en tv-intervju om hans inblandning i smugglingen av buggningsutrustning så repeterar han orden ”ingenting är viktigare än att Olof Palmes mördare blir gripen” och sätter därmed ord på den tro som finns förankrad i stora delar av befolkningen om den förutsättningslösa inställning som präglade mördarjakten åren efter mordet. Men om man anlägger det uttalandet på uppslaget om X och den hemliga befälsgrupp han tillhör kan en sådan förutsättningslös inställning knappast ha varit styrande. När det gäller just uppslaget om X finns det i allra högsta grad saker som är viktigare än att mordet blir löst t.ex. Sveriges fortsatta existens som självständig nation. Det konstaterandet kan låta en aning överdrivet men man måste komma ihåg att mordet inträffade i en tid då hotet mot Sveriges självständighet uppfattades som reellt och där möjligheterna att neutralisera och möta detta säkerhetshot var överordnat allt annat. Vid tiden för mordet var ett av det mest angelägna hoten ett överaskande strategiskt anfall från Sovjetunionen. De hemliga befälsgrupper och nätverk som skulle möta detta anfall hade rekryterats och tränats i hemlighet, och de hade

vuxit fram under lång tid. Tiden det skulle ta att återuppbygga denna förmåga, om den avslöjats, hade inneburit betydande säkerhetsrisker i väntan på de nya nätverken och personerna var på plats. Det kan vara på sin plats att påminna om att den stora skadan som Jan Guillou och Peter Bratt gjorde inte var att avslöja den militära och politiska inblandningen i infiltrationen och kartläggningen av vänstergrupper utan de personer man brände i samband med publiceringen av namnen och bilderna på de personer som var verksamma inom IB.

Sekretessen kring X och befälsgruppen har gjort uppslaget svårbearbetat då man hela tiden varit tvungen att fundera kring vilken skada blottläggandet av gruppens verksamhet skulle kunna ha för antisabotageskyddet, ett övervägande som man året efter mordet överlämnade till Säkerhetspolisen men som den senaste spaningsledningen tog på sig att själva genomföra. En uppseendeväckande detalj som Peterssons grupp tidigt kom att stöta på var att ett av de första och mest detaljerade tipsen om hur mordet gått till försvunnit ur utredningen. Det tipset är känsligt därför att det visar att mordet har ett fingeravtryck, och att planeringen följer ett mönster som kan kopplas till hur attentat genomförs när man boxar in offret och när man använder sig av operatörer som agerar i olika plattformar. Det pekar i sin tur inte bara mot en professionell mördare utan mot en professionell grupp och mot personer med förmågan att agera både i skymningslägen och vid genomförandet av statskupper.

Det finns fler exempel där man kan misstänka att det ”städats” i utredningen och personer i den senaste spaningsledningen verkar själva varit helt på det klara med att sådan verksamhet numera är att betrakta som en del av utredningshistorien kring mordet. Till sist skall Peterssons spaningsgrupp ändå ha beröm för att man faktiskt självständigt gjort en ordentlig utredningsinsats kring de många rykten som florerat om att det pågått en militärövning kring Sveavägen på mornatten. En ensam ros kan således läggas på den hög med ris man fått i kölvattnet av utpekandet av Engström och nedläggningen av utredningen.

Några avslutande anmärkningar

Ett problem med utredning av mordet på Olof Palme har varit bristen på konkreta och sammanhållna beskrivningar av hur en konspiration faktiskt kan ha gått till och hur man kan få syn på den i vittnesmålen från brottsplatsen.

Anledning till att detta saknats tror jag har varit att utredarna ofta haft ”fel” förhållningssätt när man angripit det omfattande materialet. Det känns som om många utredningsgrupper haft en rädsla för att börja med en teori och sedan försöka kontrollerar om den stämmer i förhållande till vittnesmålen. Det har ibland känts som om de som närmat sig mordet utifrån misstanken att det kan röra sig om en konspiration varit rädda för att de skall bli anklagade för att okritiskt ha försökt belägga en redan förutfattad mening om de pekat på vittnesuppgifter och mönster som talar för den hypotes man haft. Det är lätt att se var den ängsligheten kommer ifrån eftersom många grundlösa konspirationsteorier skapats på ett liknande sätt. Men konsekvensen av den försiktigheten har istället blivit att allt för många blivit onödigt passiva när det gäller att tillföra egna sammanhållna resonemang om hur mordet kan ha gått till. Oron att tillföra för mycket har gjort att många spaningsledare (i alla fall utåt) sett det som ett självändamål att utgå från mordplatsvittnenas berättelser. Det är nästan som om man tittat

ner i de enskilda förhören från mordtillfället och sedan hoppats att ”fakta” från just mordplatsvittnena på något sätt skall tala för sig själva. Som om lösningen plötsligt kommer att uppenbara sig bara man läser just dessa förhör tillräckligt länge och tillräckligt noggrant. Läser man på det sättet kommer man automatiskt att hitta personer som Engström och man kommer i värsta fall att mystifiera de motsägelser som finns mellan hans vittnesmål och vad de andra mordplatsvittnena säger och då glömmer man lätt att man själva slarvat med rekonstruktionen av mordet.

När det gäller Palmemordet har denna polisiära orörlighet och talet om att ”utgå från brottsplatsen” dragit en sorts demarkationslinje mellan seriösa angreppssätt och mer fantasifulla konspirationsteorier och det tror jag har haft en avgörande inverkan på hur man har tagit sig an materialet. Det har blivit viktigare att hålla sig på rätt sida om linjen och det har varit en hämsko för kreativitet och nytänkande. Ett sådant outtalat krav på ”brottsplatskoppling” har i många fall också tolkats allt för snävt vilket lett till en osund fixering vid Sveavägen. Det visar sig dock att när det gäller planerade mordhandlingar utförda i grupp så måste man utöka brottsplatsen både geografiskt och tidsmässigt, precis som Säkerhetspolisens särskilda analysgrupp gör i arbetet med sitt PM. Som vi sett så blir perifera händelser som t.ex. rörelser vid Norra Bantorget då plötsligt relevanta vilket gör att man självständigt tvingas fundera kring hur planeringen och genomförandet kan ha sett ut och hur dessa nya tankar i sin tur förhåller sig till vittnasmålen. Detaljerade analyser av brottsplatsen har naturligtvis i många fall varit helt avgörande för att skilja fakta från fiktion och polisens och olika privatutredares arbetsinsatser har många gånger också varit beundransvärda. Det jag velat peka på är risken för ensidighet och att det kan leda till en rädsla för att tillföra egna tankar. Det kan vid en första anblick t.ex. se ut som om Säkerhetspolisens sätt att ta sig an och arbeta med den väldiga tipsmassa som kom in månaden efter mordet, endast varit att strikt kartlägga och sortera, och att de fyra personerna som man tycker sig se som inblandade i mordet på något sätt uppenbarat sig som en följd av detta insamlande och sorterande. Så är det naturligtvis inte, man har självklart också tillfört sina egna idéer och teorier om hur en planerad gärning kan ha varit upplagd. Vilken kunskapsbank man haft kring attentat mot skyddsobjekt av den typ som Olof Palme utgjorde går bara att spekulera kring, men det var en av Säkerhetspolisens huvuduppgifter och det är väl knappast en vild gissning att slutsatserna man drar i sitt PM också är en avspiegling av de bakgrundskunskaperna. Huruvida den bakgrunden också innehållit kunskaper om boxar, plattformar, twin centers eller annat som lyfts fram här kan man inte veta men tecknen på att man resonerat i dessa banor genomsyrar PM:et på avgörande punkter.

När Granskningskommissionen tar sig an Säkerhetspolisens PM i slutet av 90-talet framför de en kritik som vid första anblicken kan verka befogad och som gäller redovisningen av hur Säkerhetspolisen kommit fram till sina slutsatser. Det Granskningskommissionen missar är att det kan ha funnits skäl för Säkerhetspolisen att inte redovisa exakt hur man resonerat när man kommit fram till sina slutsatser. Dessutom var deras huvuduppgift att plocka fram trådar som Palmegruppen kunde börja arbeta med. PM:et kom dock aldrig att användas på det sätt det var tänkt, varken av Holmér eller av de spaningsgrupper som avlöste honom och därför kom det istället med tiden att betraktas som en av många teorier om hur mordet gått till. En teori som

Granskningskommissionen tyckte vilade på svaga grunder. Hade Holmér istället undersökt de trådar som Säkerhetspolisen flaggade upp åt honom redan månaderna efter mordet och litat på att analysen också byggde på oredovisade bakgrundskunskaper om hur attentat planeras hade utredningen kanske nått helt andra resultat och vi hade kanske pratat mer om händelser kring Norra Bantorget, Holländargatan och Birger Jarlsgatan än korsningen Tunnelgatan/Sveavägen. Detta hade naturligtvis inte garanterat att sanningen kommit fram, inte minst med tanke på Holmérs fascination för PKK, men det hade fört in ett annat sätt att se på mordet som kanske hade räddat oss från uthängningen av alkoholister och grafiker.

Det måste dock än en gång nämnas att varken den här sammanställningen eller Säkerhetspolisens PM är någon sanning om hur mordet gått till, utan att de mönster som framträder i grunden vilar på tolkningar av vittnesmålen som kan visa sig vara felaktiga eller ha andra förklaringar, men det är inte poängen. Poängen är att dessa indicier analyseras, kritiseras och undersöks, det som blir kvar kan sedan bli en ny utgångspunkt för andra att arbeta vidare med. Det som saknats i diskussionen kring mordet är en sammanställning av den mängd indicier som finns kring att mordet utförts av en grupp och en professionell gärningsman och hur dessa indicier kan tänkas sitta ihop och förhålla sig till vittnesmålen. Avsaknaden av en sådan gärningsbeskrivning har gjort det svårt att svara upp mot de personer som argumenterat för att mordet är en slump och att det utförts av en ensam gärningsman. Tidigare har den stora mängden oförklarade walkie-talkieobservationer ensamma fått så tvivel kring teorin om den ensamma gärningsmannen. Nu måste man också förhålla sig till det tidiga tipset om de fyra personerna och de två flyktbilarna och till hur detta tips bekräftas av vittnesobservationer kring brottsplatsen både före och efter mordet. Man måste förhålla sig till hur dessa observationer relaterar till militära utgångsgrupperingar i olika plattformar och man måste fundera över ljudet och vad det säger om vapnet och gärningsmannen, bara för att nämna något.

Det finns mycket kvar att undersöka som skulle kunna öppna upp för nya sammanställningar och teorier om vilka som kan ha utfört mordet. Den variant av övningsscenario som lagts fram här är som sagt bara en möjlig version som utgått från de utredningar som den senaste spaningsledningen bedrev och bättre versioner med andra inriktningar kommer att ersätta den med tiden. Som vi sett öppnar kompartmentaliseringen också upp för oinbjudna att agera i boxen om information om övningen läckt på förhand. Det finns kopplingar mellan ett antal personer kring övningen mot ÖB och Sydafrika där man skulle kunna tänka sig att uppgifter läckt i den riktningen. Det finns kopplingar både affärsmässigt till Sydafrikanska legationen i Stockholm och via resor som skall ha gjorts under apartheidåren som kan öppna upp för en sammanslagning av de två spåren. Inte minst bör man fråga sig vilket utbyte som fanns med utländska säkerhetstjänster när det gällde utbildningar och övningar och om utländska observatörer bjöds till övningar inom det hemliga kuppövningsprogrammet och vilken roll de i så fall hade. Till detta kan man lägga att det finns uppgifter om att det talats språk som påminner om tyska i samband med några av de centrala walkie-talkieobservationerna jag tagit upp här. Exakt vilka som utgjort attentatsgruppen är som sagt inte avgjort, det kan finnas många tänkbara konstellationer. Inte minst bör frågan ställas om även andra vapenslag som t.ex. marinen höll sig med samma typ av specialutbildade befälsgrupper med samma

expertområden det är i alla fall något som antyds i historiken över de svenska specialförbandens tillkomst. I så fall har dessa operatörer också haft till uppgift att skapa nya motståndsceller och då blir hemvärnsgrupper och frivilligorganisationer i Stockholmsområdet aktuella på ett helt nytt sätt eftersom en stor del av den marina specialkompetensen finns i regionen.

Till sist bygger övningsscenariot på tanken att någon eller några utnyttjat en sekretessbelagd attentatsövning som följer en riktig statsministers rörelser för att genomföra ett riktigt mord och att simuleringarna är så realistiska att man också tillåter, eller möjliggör, för attentatsgruppen att bära riktiga vapen och skarp ammunition vid övningstillfället. Med tanke på hur stämningarna såg ut vid tiden för mordet och de rykten som omgärdade Palme och som genomsyrade militären skulle det vara minst sagt uppseendeväckande om det skulle visa sig att en övning genomförts på ett sådant sätt. Det innebär i så fall att man medvetet fört in beväpnade personer, utbildade för att genomföra attentat, nära en kontroversiell politiker när denne saknar sitt ordinarie livvaktsskydd. Personer som dessutom utbildats för att kunna ta självständiga beslut om när sådana metoder är motiverade.

I arbetet med den här undersökningen tog jag kontakt med Gunnar Wall. Det samarbetet kom så småningom att resultera i att Gunnar kunde intervjua en av personerna som ingick i den grupp på 3 personer som reste till Gotland och som jag här valt att kalla U. I ett av samtalen mellan Gunnar och U berättar U om olika övningar han genomfört med gruppen. Vid en av dessa övningar (en flyktövning) berättar U att personal från Säkerhetspolisen i Göteborg befunnit sig på plats i övningsområdet. Vid ett tillfälle under övningen skall Säkerhetspolisens personal uppmanat gruppen att ladda skarpt eftersom de skulle kunna ställas inför situationer där de skulle behöva vara skarpladdade. U berättar att gruppen vid tillfället inte hade tillgång till skarp ammunition men att incidenten ledde till att de fick ut både vapen och ammunition att ha på övningarna, så här säger han:

”Det slutade med att vi fick ut alltså samma revolver som piloterna hade, en liten Smith & Wesson med två tums pipa och skarp ammunition att ha endast på de här övningarna. Det hade vi med oss! Och de var alltid laddade med sån här jävla ammunition som man har i startpistoler, den fanns aldrig skarp i de pistolerna. Var vi hade skarp ammunition till dem det var in-tejpade en 8-10 stycken längst ner i byxbenet om det skulle bli någonting.”¹¹²

U berättar alltså att gruppen fått ut Smith & Wesson revolverar med skarp och lös ammunition att använda vid de övningar man deltog i. Vi vet också via X berättelse från övningen mot ÖB att det övades direkt på personer i ledande ställning. Från det som X och U berättar går det att dra slutsatsen att gruppen bar både skarp och lös ammunition till de Smith & Wesson revolverar man tilldelats och att dessa också medfördes när man övade på verkliga skyddsobjekt. Det stärker i så fall grundförutsättningarna för övningsscenariot och det visar att det fanns legitima skäl för Palmegruppen att genomföra omfattande utredningsinsatser kring löjtnant X och den alibiproblematik som omgärdar honom.

¹¹² Samtalet med U finns redogjort för i *Rättsskandalen Olof Palme* (U kallas i Walls bok för Patrik).

Man skall dock vara försiktig med att dra allt för långtgående slutsatser baserat endast på U:s berättelse och det skall tilläggas att vi inte vet exakt när flyktövningen ägde rum. I boken *Från Savolaxbrigaden till Särskilda skyddsgruppen*, nämns en flyktövning som skall ha gått av stapeln i mars 1986 och som skulle kunna vara den övning U talar om. Området där övningen skall ha ägt rum talar för att detta kan vara samma övning. I så fall tilldelades gruppen revolverna först efter mordet. Händelsen visar dock på Försvarens inställning till realismen vid dessa övningar och att gruppen också verkar haft mandat att agera skarpt om något oförutsett skulle hända under övningen. Detta gäller i så fall också andra grupper som bildats för att agera i ett skymningsläge och som övat i statsbild under mitten av 80-talet.

En av ambitionerna med den här sammanställningen har varit att försöka förklara vad övningsscenarioet är och hur teorin förhåller sig till vittnesmålen från brottsplatsen. När jag på allvar började intressera mig för mordet för ett antal år sedan så uppfattade jag övningsscenarioet som en av de mer "konspiratoriska" teoribildningarna kring mordet. Teorin kändes initialt som allt för spektakulär och som om den svävade fritt utan någon egentlig koppling till vittnesmålen från brottsplatsen. Men allt eftersom har denna känsla kommit att ersättas av en övertygelse om att det finns något i idén om att det pågått någon typ av organiserad operation kring Sveavägen i anslutning till mordet. Tanken att denna operation kan ha varit en övning blev intressant när det började komma fram information kring hur man övat inom militären under det kalla kriget och vilka risker man tagit i samband med dessa övningar (inte minst inom flygvapnet). Om man skall värdera hur relevant övningsscenarioet kan tänkas vara och hur det står sig i relation till andra spår bör man bedöma teorin utifrån dess förklaringsvärde d.v.s. hur mycket av de oförklarade observationerna och avvikelserna kring brottsplatsen som teorin förmår att förklara och om den kan ge en rimlig och logisk beskrivning till varför mordet inträffar just i korsningen Tunnelgatan/Sveavägen. Många av de som fastnat för övningsscenarioet har fastnat just för detta, att den faktiskt kan leverera en helhetslösning som lyckas foga samman en stor mängd disparata delar till en meningsfull och trovärdig helhet. Det är lätt att ryckas med av känslan att slutligen lyckats bringa ordning i materialet och då glömmer man lätt att teorin också saknar konkretion. Att den saknar hårda bevis för att det faktiskt pågick en militärövning kring Sveavägen på mornatten, och att det är en stor svaghet. Men å andra sidan saknas inte indicier på att en övning faktiskt genomförts och som avslutning tänkte jag lyfta fram ytterligare en iakttagelse, som om den stämmer, framstår som en av de starkaste indikationerna på att någon form av militära grupperingar tagits vid den gata där mordet senare kommer att äga rum.

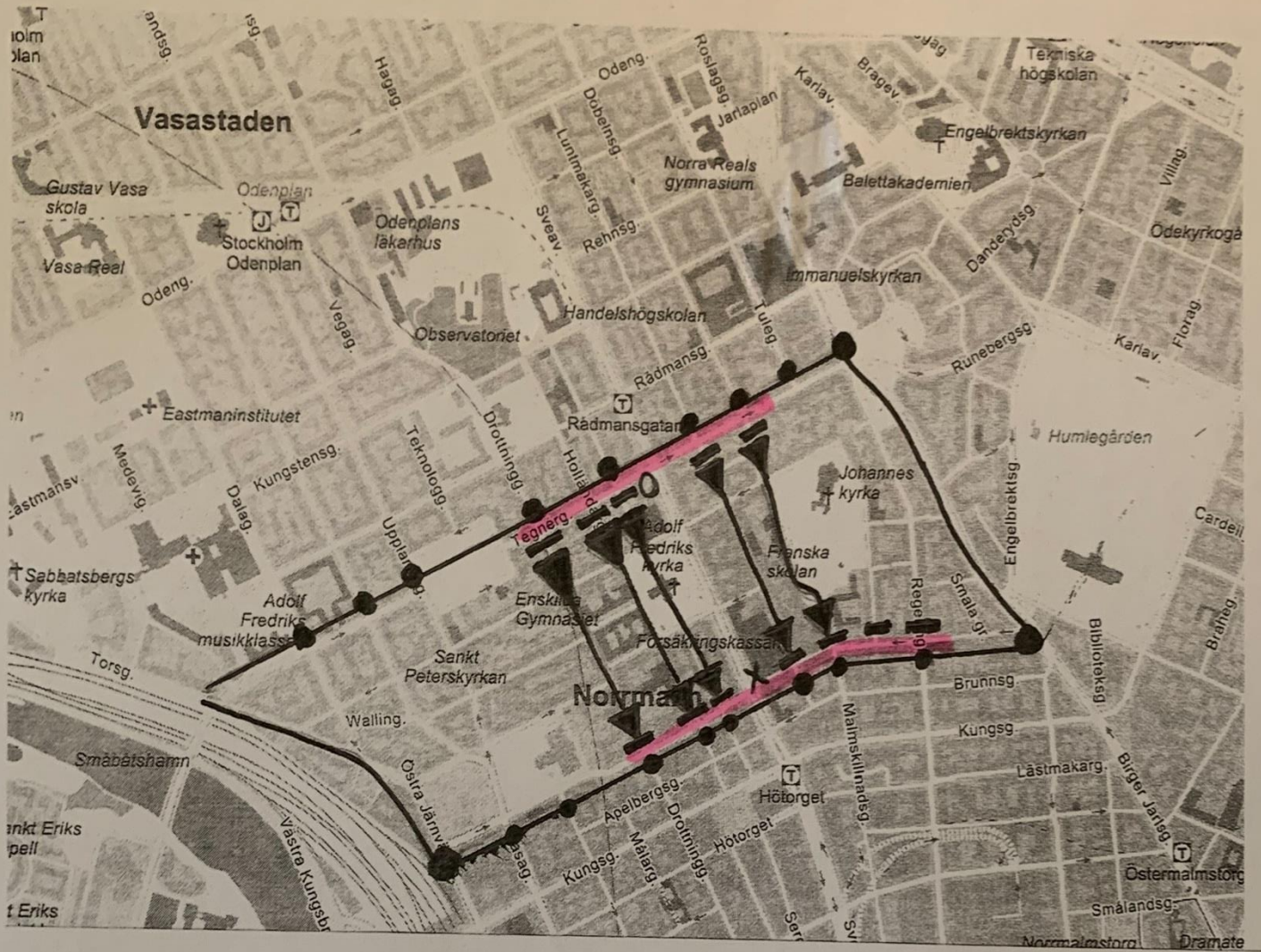
Iakttagelsen kommer från en person i ett sällskap som befinner sig utanför restaurang Bohemia i korsningen Tunnelgatan/Luntmakargatan strax efter klockan 23.00 på morkvällen, bara 15 minuter innan mordet sker. Vittnet ser då en ljus, grå eller beige, VW-buss med skjuddörrar komma körande i hög fart från Apelbergsgatan ner längs Luntmakargatan. Vid korsningen Tunnelgatan/Luntmakargatan stannar bilen till och två personer hoppar ur och börjar diskutera vilka platser de skall placera sig på. När den senaste Palmegruppen i oktober 2019 förhör vittnet som lämnat uppgifterna om urlastningen på Tunnelgatan så understryker han att det hela ser väldigt kommandolikt ut och att en yngre

kille sedan tar sig från VW-bussen och ner längs Tunnelgatan mot Sveavägen.¹¹³ Det här tipset är minst sagt uppseendeväckande och de pekar mot att någon typ av koordinerad operation med utgrupperingar av personer föregick mordet.

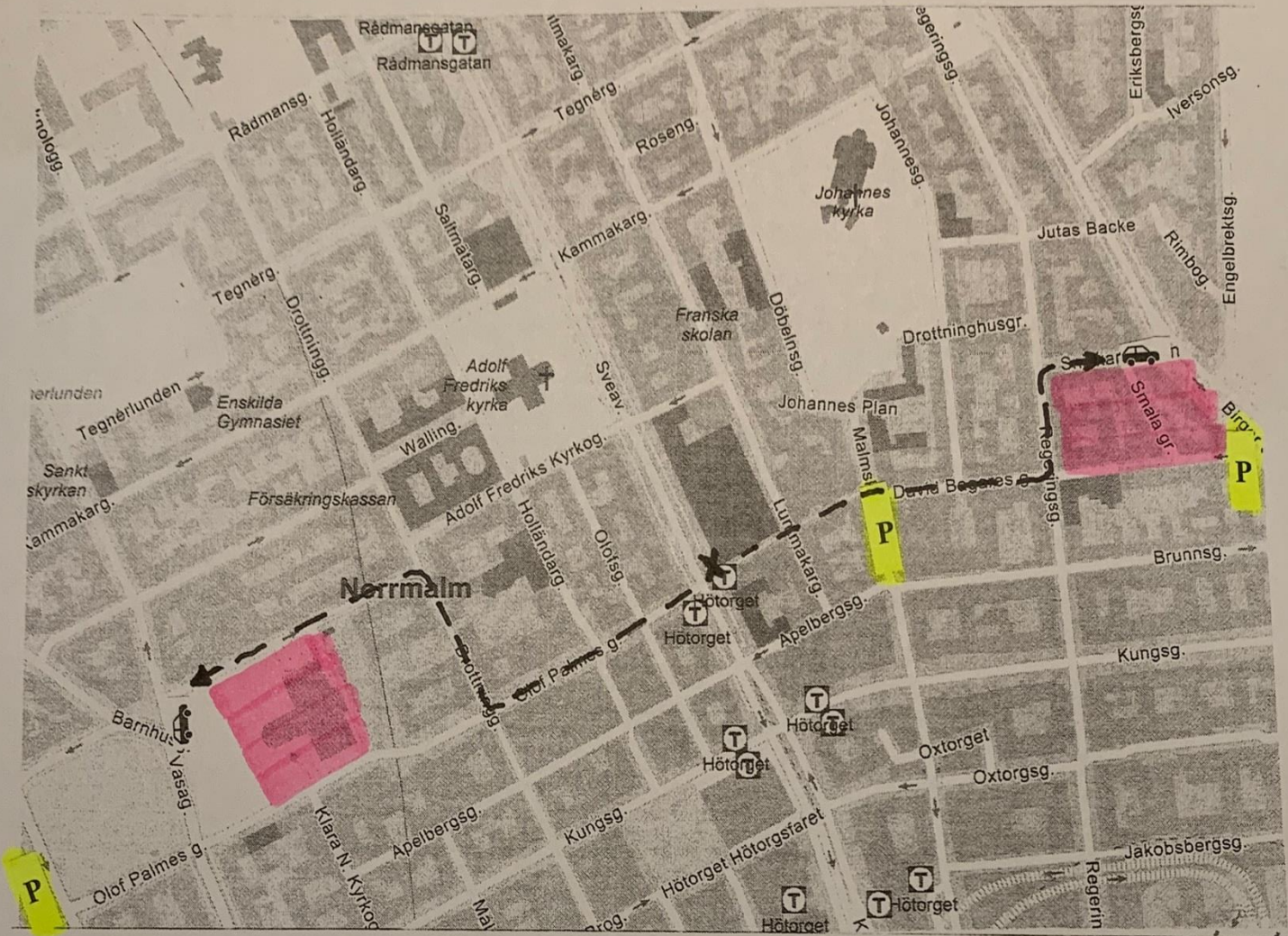
Men idag finns tyvärr inte längre någon utredningsgrupp som kan ta spåret vidare eller någon kommission som har mandat att lösa personer från tystnadsplikten kring eventuella övningar på mordnatten. Vi som tittat ner i det maskade materialet riskerar dessutom att ha fabulerat, att ha hittat samband som inte finns och fyllt i luckorna med våra egna önskningar om vad som skall stå under maskningen. Så har det varit för mig vid ett flertal tillfällen i arbetet med den här undersökningen och jag har fått stryka och göra om och arbeta fram nya versioner. I dag vilar möjligheterna att komma fram till en robust version helt på självsanering och självrannsakan. Det finns ingen utredningsgrupp som kan korrigera oss, som sett hela ärendet och som kan avfärda teorierna eftersom man sett detaljerna, tiderna, namnen och platserna. Att som privatutredare försöka uppmärksamma polisen på oklarheter i olika uppslag är inte meningsfullt idag. Situationen är en annan än den var när Thomas Pettersson försökte få polisen intresserad av Engström. Då fanns det fortfarande någon att gå till, någon som kunde värdera vad det var som Engströmentusiasterna hade sett. Det finns inte längre. Jag tror det maskade materialet tyvärr kommer lägga grunden till att Palmemordet i slutändan *endast* blir den kulturyttring den länge varit vid sidan om brottsutredningen. Det finns oändliga möjligheter att profitera på oklarheterna i materialet och mytologisera det som maskats bort med motivet att underhålla och fascinera snarare än att komma vidare i utredningen, och den dragningskraften är stor. Bara i det första tipset som kommer in om X från en kapten talas om att gruppen är extrem, att de har tillgång till hemliga lägenheter runt om i Stockholm, det talas om slutna militära loger och om att Palmeutredaren skall försöka infiltrera en av X utbildningar genom att klä ut sig till militär. Man kan helt klart se Netflix-pitchen, och visst, om det är den enda kanalen till folkbildning kring mordet som finns kvar så varför inte bänka sig också framför den serien.

¹¹³ I det första förhöret (G-54-06-A) återger uppgiftslämnaren vad han hört att hans kompis sagt att han såg utanför Bohemia. I förhör (G-00054-07) pratar spaningsledningen direkt med personen som säger sig ha sett urlastningen.

Bilaga 1

- Boxens yttre gräns och den yttre avspärningsgruppens grupperingar.
- Den inre avspärningsgruppens grupperingar.
- Avfasningen (halvmånen) vid Grand.
- Mordplatsen.
- Riktning för omgruppering.
- Attentatsboxar.

- Piketernas placering vid mordet.
- Flyktbilar.
- Flyktvägar.
- Områden där flyktbilar kan ha varit parkerade.

